

Protestáns Közlöny.

AZ ERDÉLYI EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

1897

FELELŐS SZERKESZTŐ, ÉS KIADÓ:

SZASZ GERŐ,

HUSZONHETEDIK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRTT.

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1897.

TARTALOM.

	Lapszám		Lapszám
<i>Antiquarius</i>		<i>Fancsó Lajos</i>	
A lelkészek tudományáról, és az egyház tanítói hatalmáról	321, 329, 337, 345, 353	A n.-enyedi egyházmegyéből .	180, 357
Cáfolat helyett rágalom, tettetés	397, 406.	<i>Fancsó Sándor</i>	
<i>Andrási Kálmán</i>		Hítben erősek, s gyengék az elvben és életben	361, 369
Öngyilkosság az úr oltára előtt	75	<i>Jókai Mór</i>	
<i>Bartha Lajos</i>		A názárenusok nálam	367
Nyilatkozat	129	<i>Kapossy Lucián, dr.</i>	
Nyilt levél	153	Az iskolai év végén	241
<i>Balásy Gyula</i>		<i>Kádár János, dr</i>	
Martonosi papbeköszöntő	334	Az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet jogi természete	169
<i>Balogh Károly</i>		<i>Kállay István</i>	
A latin nyelv tantervének revíziója	151, 162	Jegyzőkönyvi kivonat	145
<i>Bánffy Desső, br.</i>		<i>Kali József</i>	
Meghívó az egyházkerületi közgyűlésre	149	A marosi egyházmegye közgyűlése	253
<i>Benedek Árpád</i>		<i>Karácsony Béla</i>	
A görgényi egyházmegyéből	137, 237, 243, 251	A fülei régi ref. templom történetére vonatkozó adatok	325
<i>Benedek Pál</i>		<i>Kenessey Béla</i>	
Egy pár szó a »Jelentő iverk« revíziójához	35	Húsvét	115
Egy akol és egy pásztor	363	Pünköst	175
<i>Benke István</i>		Theolog. fakultás köréből	365
Van-e előjárósági jelölés, és van-e előjárósági ajánlás?	190	<i>Kis Ferenc</i>	
<i>Bitai Béla</i>		Papi fizetések ügye a Prot. Közlönyben	211
Refleksiók	41	A marosi egyházmegyéből	389
Meghitt beszélgetések	70, 73, 78, 86	<i>Kolumbán Ferenc</i>	
Kontemplációk	141, 149, 154, 159	A sepsi egyházmegyéből	192
<i>Bod Károly</i>		<i>Kis Lajos, ifj</i>	
A vallás-erkölcsi, és hazafias nevelésről	171, 178, 189	Görgényi egyházmegyéből	269, 278, 324
<i>Biró András</i>		<i>Kis József</i>	
A második ezerév küszöbén	135	A kézdi egyházmegyéből	407
<i>Biró Sándor</i>		<i>Kolossváry Sándor, dr.</i>	
Elnöki megnyitó	341	Történelmi adalékok	104, 112, 121, 130, 164, 172
<i>Csekme Ferenc</i>		<i>Kovács Albert</i>	
Tűzbiztosítás	61	Aggodalom, bizodalom	82
Képek a parókhjáról	131	Sugarak a templomban	160
<i>Csia Kálmán</i>		Modern martirok	118
Vallástanítás-, lelkész- és vallás tanárképzés	43, 50, 58	<i>Kontz József</i>	
Egy derék cselekedet	104	Egyháztörténeti adalékok	893, 309
Usus—abusus	187	<i>Lőrinci Gábor</i>	
<i>Egerhási Lajos</i>		Mit kérünk	292
Az ember erkölcsi természete	138, 146	<i>Molnár Albert</i>	
Logia Jesu	414	A belmisszió történetéből	46, 54, 62
<i>Egri István</i>		<i>Mihálc Ákos</i>	
Ismét a kántorokról	119	A vallásos nevelésről és a Szeretetház .	300
<i>Földes György</i>		<i>Moóré Domokos</i>	
A pogány határozat apologiája	183	Pro historia	131
A pogány határozat apologusai	324	<i>Mussnai Kálmán</i>	
<i>Gál Karoly</i>		Vallásos és vallás nélküli nevelés	307
Kis Albert temetése	77	<i>Nagy Ábel</i>	
<i>Horváth István</i>		Felhívás	77
A járatlan út	1	<i>Nagy István</i>	
Találkozás a járatlan úton	100, 115	Vallásos iratok	11
A pszicholog	281, 289, 297, 305	Lelkészi illetmények kiegészítése	33
<i>Ince Lajos</i>		Az 1848 20 tc. 2. és 3-ik §-a	65
A népiskolai vallás-tanítás	339, 347, 355	Vallásos és vallás nélküli nevelés	125, 133
		A lelkipásztorságról	257, 265, 273
		Meddig kapkodunk még?	385, 393

TARTALOM.

	Lapszám		Lapszám
<i>Nagy Domokos</i>		<i>Szöts Sándor</i>	
Nagy igazság	81	Nyilatkozat a »Nyilatkozatra«	146
<i>Nagy Károly</i>		Válasz a nt. Bartha Lajos ur nyilt levelére	164
Keresztyén erkölcsan	37	<i>Szabó Jenő</i>	
A pietizmus	142	Reakció az idők szellemében	378
<i>Nemes Árpád</i>		<i>Tóthfalusi József</i>	
Mit tegyünk.	28	Az egyházak megadóztatása	420
<i>Nemes Ferenc</i>		Keressük az igazságot	226
Hozzáadás	76	<i>Tüdös István, dr.</i>	
A széki egyházmegyéből	244	Hol az igazság?	269
Tarthatatlan állapotok	161	<i>Teleki József</i>	
<i>Nemes Sándor</i>		A papi fizetések rendezéséhez	323, 331, 238
Testi büntetés a népiskolában	372	<i>Tunyogi Béla</i>	
<i>Orbán József</i>		A deési egyházmegyéből	340
A küüllői egyházmegyéből	86	<i>Vince Ferenc</i>	
<i>Parádi Kálmán</i>		Válasz »A vallásos nevelés hanyatlása az	
Tanügyi előadó évi jelentése	209, 217, 225, 233	állami népiskolákban« c. cikke	3
<i>Péter Antal</i>		<i>Vajda Ferenc</i>	
Újév	1	Protestáns önértzet	19
<i>Péchy Árpád</i>		Égy szerény vélemény	94
Jelentés a brassói ev. ref. egyh. állapotáról, 1896.	236	Egyház és iskola	101
<i>Péter Albert</i>		Konzervatív belmisszió	167, 175, 185
Kántortanítóink érdekében	84	Semper idem	218
<i>Péter Károly, ifj.</i>		Egy ó-testamentomi arckép	409
Dolgozatok a gyakorlati lelkészet köréből	246, 254, 262	<i>Váró Ferenc</i>	
Hol az igazság?	287	Emlékezés Makkay Domokos professzorra	205, 213
<i>Péter Károly</i>			
Pogány határozat	283	Név nélkül:	
<i>Pokoly József</i>		Igazgató-tanácsi ülések: 5, 14, 21, 45, 52, 77, 85, 110,	
A megmentő szeretet munkái	6, 14, 22, 30	120, 172, 179, 190, 206, 220, 228, 268, 278,	
Egy okmány	230	285, 308, 317, 333, 356, 379, 595, 404. 411.	
<i>Révay Pál</i>		A tanárok özvegy-árvai alapja (X. Y.)	17
Pogány határozat	259, 267	A sepsi egyházmegye Papi Értekezlete	36
A pogány határozat apologusai	318	Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica	
<i>Sárkány Lajos, dr.</i>		veritas	50, 57
Igazgatói megnyitó beszéd	291, 301	A szilágyszolnoki egyházmegye gyámintézetének	
<i>Szabolcska Mihály</i>		ügye (Referens.)	61
Homília	22	A konvent	111
<i>Szabó Gyula</i>		Oktatás ügy.	128
A vallásos nevelés hanyatlása az állami nép-	12	A deési egyházmegyéből	153
iskolákban		Toronyalapkő-letétel Magyarókeréken	181
<i>Szalay József</i>		Az Ig.-Tanács évi jelentése	195, 203
Evangelium-elvűség alapelvei	401	Az egyházkerületi közgyűlés	197
<i>Szász Domokos</i>		Jelenet az égben	222
Előterjesztés a kolozsvári millenaris templom		Adalék a pogány határozathoz	293
ügyében	20, 29	Új zsidó állam, az új Sionizmus	294
Körlevél valamennyi lelkész atyánkfianak	91	A reformátusok helyzete Krassó Szörénymegyében	
Előterjesztés a Szeretetház ügyében	92	(N. G.)	302
Püspöki jelentés	193, 201	A növelés hiányairól	313
<i>Szász Gerő</i>		Templomszentelés	348
Nyilatkozat és kérelem	139	Húszéves találkozás	349
Adalék	199	A kijelentésről	349, 358, 365, 373, 381, 390
Ezek is okmányok	221	A sepsi egyházmegyéből. (V. y.)	373
Ünnepi beszéd	249	Templomszentelés Peteken	380
Ujjászületés	270	A kotta- és műének a népiskolában	387
A »Prot. Közl.« olvasóihoz	417	A sárospataki ev. ref. theol. tanári kar véleménye	
<i>Szöts Sándor</i>		a lelkész, esperes, püspök-avatás és beiktatás	
Még egyszer a kerületi özv. árvai gyáminté-		tás köréből	321, 329, 337, 345, 353
zet kérdéséhez	109		

TÁRGYMUTATÓ

az 1897. év folyamán kiadott általános érdekű rendeletekről,
melyek a „Prot. Közlöny“-ben közzé tétettek.

M e g j e l e n t		T á r g y
A »Prot. Közlöny« számában	Az Ig.-Tanács száma alatt	
4.	264—1897.	A tűzkár elleni biztosítások a Foncier-biztosítónál történjenek
11.	1057—1897.	A tanítói ötödéves pótlékok ügyében intézkedni kell.
41.	4081—1897.	A lelkészek a cs. és kir. katonaságnál teljesített kisegítő lelkészi szolgálataikról szerkeszsenek kimutatást és az illető katonai helyparancsnok által hitelesítsék, s minden év végével terjesszék fel a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz.
46.	4656—1897.	Az egyházközségek t. tanácsainak: Az esketési és keresztelési stóla-váltó alapok megszerzése érdekében huzgolkodjanak.
47.	4703—1897.	Az espereseknek és iskolaszékek lelkész-elnökeinek. Az egyházközségek iskolái ünnepet rendezzenek annak az örömére, hogy felséges királyunk szobrokat emeltet nemzetünk nevezetesebb alakjai emlékére, Budapesten.
48.	4844—1897.	Az espereseknek és az iskolaszékek lelkészelnökeinek. Az iskolák minden évben rendezzenek hazafias ünnepet, vagy május 3-án, vagy június 8-án, vagy október 4-én.
51.	5243—1897.	Az egyházközségek tanácsainak. A tanítók illetményeit díjlevélileg kell biztosítani

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Január 7.

1. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A járatlan út.

Nagytiszteletű Kenessey Béla úr tanévet megnyitó beszédében (Prot. Közl. 1896. 43. sz.) azt mondja, hogy »a vallás élet, és ha élet, akkor jelenségei biológiai jelenségek, folyamata biológiai folyamat, és hatásai biológiai erőhatások«. Örvendek e kijelentésnek, mert az talán alkalmat fog szolgáltatni több homályos kérdés megvilágítására, kétértelműségek, bizonytalanságok földerítésére.

Mert, ha a vallás élet, akkor szervezet is; ha szervezet, akkor bizonyos élet-föltételeknek van alá vetve, melyeknek befolyása, és közrehatása alatt jelenségeit, erőhatásait itt a kereszténységben, ott a mahumedánizmusban, tovább a buddhizmusban, még tovább a fetiszizmusban tünteti föl. És ha a vallás jelenségei biológiai jelenségek, folyamata biológiai folyamat, és hatásai biológiai erőhatások, akkor nem csak azzal kell tisztában lenni, félreértések kikerülése végett, hogy mit tartalmaznak e kifejezések, mit értünk azok alatt, mit akarunk azokkal mondani, hanem azzal is, hogy miféle elemek, szervek alkotják a szervezetet, hogy más rajta kívül eső jelenségek, erőhatások nem hatnak-e zavarólag, s ha igen, az ily nemű perturbanciák mily irányba terelik a szervezet fejlődését; az elmúlt századok értelmi, szellemi, erkölcsi gazdagságának halmaza mennyiben befolyásolja a vallást, ezzel a befolyással mily viszonyban van, s mily élet-föltételeket hoz létre a vallásos élet fejlődésére korunk miveltisége, tudományossága.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy ezen előrohanó kérdésekre a biológusoknak két iskolája közül melyiknek álláspontján indítjuk meg, folytatjuk, és végezzük be a helyes felelet kitisztázását? Mert egészen más eredményre jutunk, ha azokhoz csatlakozunk, kik úgy vélekednek, hogy a szervezet végetlen sok sejtéből épül föl, melyek mindenike külön, és független életet

él, van eredete, fejlődése, és halála, s a különböző életek összefoglaló eredménye a szervezet élete; és másra, ha azokat követjük, kik azt tanítják, hogy a szervezet élete nem ezen sejtek összesége, hanem mindezen sejtek, és életük felett és rajtuk kívül van még egy életelv, mely erőiket a saját mivoltának megfelelőleg vezeti. Az első iskola szerint az élet szerves működések összesége, különböző részletes tények összefüggő egésze, mely ezen részletekből van elvonva, és objektív függetlenségre emelve (Lewes). E szerint az élet részletekből, a posteriori, elvont fogalom, általánosítás. A második iskola szerint az élet objektíve létezik, mielőtt élet-jelenségeket hozott volna létre, a létre jött jelenségeket bizonyos meghatározott terv szerint rendezzi, csoportosítja organizmusát; más szókkal, az organizmus létezik, mielőtt létezett volna.

Nekem úgy tetszik, hogy Kenesseynek mind ezek kikerülték figyelmét, s ezért állította oly kategorice, hogy a vallás élet, s mint ilyen biológiai tünemény (lehet pszichológiai tünemény is): a theologia e tünemények tudománya. Állítása lehet helyes, de lehet nem helyes is, mit az igazolás fog kideríteni. Az igazolás érdekében fogadjuk el föltevéseit, s a kategorikus imperativus alkalmazását hagyjuk majd akkorra, mikor az minden kétértelműség nélkül föl lesz állítható.

Kapcsolatosan a vallás fogalmának meghatározásával, tudós német professzorok helyett kiváló szeretettel idézek a XVIII-ik század első felének, véleményem szerint, első rangú magyar theologusától, Nádudvari Péter, szászvárosi ref. paptúl. Ez a tudós theologus aligha nem ismeretlen a magyar theol. irodalomban. Szathmári Pap Zsigmond, ki 1741-ben gyűjtötte össze, és adta ki e tudós férfiú predikációit, nyíltan bevallja, hogy őt nem ismerte; róla nem sokat tud; munkái sokat hányódtak ide haza, és külföldön; a mit a romokból megmenthetett, azt gr. Bethlen

Kata áldozat-készségének, s hit-buzgóságának köszönheti. Bod Péter Smirnai Polikárpusában csak annyit mond róla, hogy 1717-ben a Szebenbe gyült urak Vásárhelyi István, enyedi, és Sós Ferenc, kolozsvári pappal káldálták püspökségre (162. lapon).

A birtokomban levő könyv, mely Bod Péter sajátja volt, ki annak végére saját kezüleg irt részletes mutató táblát csatolt, azt sejteti, hogy e híres tudós is sokat foglalkozott Nádudvarival, mint kitünő dogmatikussal, minthogy prédikációi összeségükben egy rendszeres dogmatika. Munkájában hivatkozik azon tudósokra, kiket tanulmányozott, mint Ringier, Horting, Juresinus, Pfaffius-ra.

Ez a magyar theologus a vallást így határozza meg: »a vallás az a nyavalyás, és bűnös lelket meggyógyító tudománynak megismerése, s követése, mely az istentől származott, mely az isten felől vagy on, mely az istenhez, mint főcélhoz vezet a bűnös embert«. Érdekes, és figyelemre méltó, hogy ő a vallást a tudomány megismerésének mondja; ez a tudomány pedig szerintem a »theologia«; tehát az ő értelme szerinti tétel így áll: »a vallás tudomány, a theologia e tudomány előadása«. Ma a theologia feladatának a vallásbeli fogalmak rendszeresítését tartják. Lewes úgy vélekedik, hogy »A vallásnak ki kell elégítenie az értelmet, és szabályozni kell az érzelmeket. Hogy az értelmet kielégíthesse, oly magyarázatát kell nyújtani a világnak, és a társadalomnak, mely képessé tesz bennünket a külső rendet, melynek létünk alá van vetve, megérteni, és e megértés által módosítani. Hogy az érzelmeket szabályozhassa, oly magyarázatát kell nyújtani az embernek, mely képessé tesz bennünket a belső rendet, mely erkölcsi létünket megalkotja, megérteni, és a megértés által magunkat ahhoz alkalmaztatni«. Ez figyelmeztetés a keresztyén tudatnak, és világtudatnak egymáshoz való viszonyára: de, legkevésbé sem útalás arra, hogy e két tudatnak összeegyeztetése lenne a modern theologia föladata. A keresztyén tudat, és világ-tudat, normális viszonyok között, egymással ellentétben nem lehetnek, tehát összeegyeztetésről sem lehet szó, mert mindkettőnek alanya az ember, tárgya a rajta kívül álló világ. Ha a kettő között mégis oly nagy ellentét van, hogy a vallásos hit, és keresztyén tudat a világ-tudat előnyére aláhanyatlott, mint sokan hirdetik, ennek alapos oka lehet. Tényleg van is.

Az okok között nem utolsó helyen áll azon elterjedt vélemény, mint ha a keresztyén tudat, és theologia teljesen fednék egymást. Ez a tények téves fölfogásán alapszik, mert a keresztyén tudat egyforma erélylyel szedi elemeit a theologiából, filozófiából, természet-tudományokból, e szellemi triumvirátusból; sőt befolyásolják a társadalmi lét minden tüneményei. Volt ugyan idő, mikor a világtudat a theologia uralma alatt állott; ez döntött a felett, hogy a föld forog-e a nap körül, vagy megfordítva; az ő törvényei alatt állott a kozmosz, az ember, és a társadalom. Ennek az uralomnak vége van ugyan, de ma is kísért, és követeléssel lép föl; a triumvirátus más két tagja részéről a reakció kikerülhetetlen, s theologia kollegájukat minden erősségeiből, minden állásából kiverték. Mint minden elkeseredett küzdelem, ugy ez sem volt, s ma sincs túlzás nélkül. Az emberiség vezetőjének, a szellemi triumvirátusnak korunkban egymáshoz való viszonyát, ha nem is egészen helyesen, de megközelítőleg fejezzük ki, ha a természet-tudományt hasonlítjuk azon munkásokhoz, kik egy monumentális épület elvégzése után, összeszedik eszközeiket, begombolják málteres kabátjukat, fejükbe huzzák kopott kalapjukat, hidegen, szótlannul, minden további érdeklődés nélkül tovább mennek, hogy más vállalathoz kezdjenek. A filozófia hasonlít azon hatóságához, mely nagy innepélyességgel az épület gondozása alá veszi, míg a theologia a nagy tömeget képviseli, mely azt bámulja, s különböző érzelem-nyilvánításokban fejezi ki érdeklődését. A hányan vannak, ugyan annyi külön gondolat-, és érzelem-világban élnek, s ha elfogadjuk Árisztoteles azon állítását, hogy »mikor ébren vagyunk, mindnyájunknak közös világa van«: akkor mi külön gondolat-világunkban álmodunk, s a kedvenc álmainkat a lelkiismereti szabadsággal védelmezzük, szánkcionáljuk.

(Vége következik.)

Uj év.

A megmérhetetlen időben megföhéredett ósz szakú Kronosz újból elnyelte egy gyermekét, hogy az örök rendnek hódoló bölcs végzés a sirbül bölcsőt, a halálbül életet hozzon elő.

Mi reménnyel fogadjuk a bölcsőt, megnyugvással, és bizalommal álljuk körül az újszülött időt. Keblünk vágygyal, szivünk reménnyel van tele az új év örömei iránt. Sovárgó lelkünk bizalommal próbál betekinteni abba a bizonytalan jövőbe, melytől mindenki terheinek könnyebbitését, az élet küzdelmeinek enyhítését várja. A mult, melyet oly sok életküzdelem után hátra ha-

gyánk, arra jogosíthat talán, hogy mikint eddig, hazafias kötelességeink teljesítése közben tevők, biztattuk magunkat egy eljövendő jobb idővel, bizva reméljük, hogy ez az új év közelebb visz vágyaink teljesedéséhez.

A már elmúlt évben egy nagy vágyunk valósult meg: hogy ha utolsót dobban szívünk, ebbe a dobbanásba nem vegyül már belé minket könnyező szereteteink kétségbe esett jajkiáltása, hogy élet-mécsünk kialvása még a kenyér botjának reménységét is kiüti kezükből, minden segedelem nélkül kell a világ piacára elszéledniök. Fáradságot nem ismerő főpásztorunk ernyedetlen buzgósága megteremtette az egyetemes özvegy-árvai gyámintézetet, melynek terhe, el nem tagadható, most nagyon súlyos, és oly sok oldalról igénybe vett csekély jövedelmünk alig bírja kiállani e jótékony adózást is, de, az új év reggelén biztató reménységár száll szívünkbe: majd könnyebb, majd elviselhetőbb lesz ezután!

Egy fővárosi napi lapban egy ev. lelkésznek a szerkesztőhöz intézett levele járta be az országot a karácsoni innepek előtt, melyben az illető lelkész nyomoruságos helyzetét, szánandó állapotát írja le, s morzsát kér övéi számára. Ehhez a levélhez kommentárt is csatol az illető lap. A kommentárhoz nincs jogom, e helyen hozzá szólni; nem is az a szándékom, hanem az új évi vágyak, a jövőbe helyezett remény félre nem lökhető valóságának produkálásaként hoztam föl e tényt csupán, s bár egyik egyházi lapunk megrójjá, és pálcát tör a »kolduló ev. lelkész« fölé, s az elbúsulás ellen. elégnék tartja a »bibliát« én nem ítélem el oly részvétlenül azt a ev. papot.

Szóljuk csak az igazat. Hogy a theol. tudományok hallgatására beiratkozhattunk, tehát, hogy papok lehessünk, éppen oly kvalifikáció kívántatik meg, mint az egyetemenél, tehát, a ki tanár, doktor, sat. lesz. A papi diploma megszerzésére immár itt is öt év kell, s miért, hogy mégis majdnem minden magasabb pálya embere nagyobb tekintélynek örvend, mint a pap, sőt ma már egy diplomás állam-tanító is egy rangban érzi magát a pappal? Vagy lejárt már magát a papi pálya, vagy a társadalom előítéletes, és igaztalan, vagy az egyénekben van a hiba, kik egyéniségükkel nem tudják a hivatal méltóságát érvényre emelni?

Ezekre a kérdésekre, én azt hiszem, leginkább, és legtalálósabban annak a »kolduló ev. pap«-nak a helyzete felel meg, mert akár hogy szépítsük a dolgot, bizony, sok prot. pap van abban a silány helyzetben, hogy még a legszükségesebbre sem telik a nyomorult csekély fizetésből, s így szárnya-szegetten, elcsüggedten kénytelen lemondani azokról a reményekről, melyekkel az iskola falai közül egykor oly lobogó lelkesedéssel az élet nagy útjára elindult.

Abban az óriási harcban, melyet a világ a lét küzdelmében ma megharcol, a küzdő ember mindinkább kezdi figyelmen kívül hagyni azt a tért, a melyre a pap van utalva, pedig érzi, tudja, hogy ha ezt a tért elveszti, nincs biztos alapja a társadalomban, s mégis követi ezt a sötét irányt; s ha valaha szükség volt a Sion órállóira, ugy bizonyára szükség van most, mikor az erkölcsi szabadság szabadossággá kezd elfajulni minden lépten-nyomon, sőt nagyobb helyeken ez az elfajult szabadosság törvény által is védve, szentesítve van.

Fájdalom, eddig csak mi, felekezett, vettük ezt észre, s ha sorsunk e pályára vezetett, az étellel való küzdelem mellett, hivatásunkból kifolyólag, küzdöttünk, és küzdünk ellene nem önzésből, hanem hazaszeretetből, nem elismerésért, hanem azért, mert tudjuk, valljuk, és tanítjuk, »hogy minden ország támasza, s talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledől, és rabigába görnyed.«

Azonban, az élet követelményei mindinkább szaporodnak, s bár ha munkánk csöndes, zajtalan is, mégis fölér azoknak munkájával, kik az emberiség életének tökéletesedésére, és megtartására más téreken működnek, nem bírjuk a versenyt. Míg azokról, kik az emberiség érdekében más téren munkálkodnak, az élet kívánalmival szemben a kor követelményei szerint kisebb-nagyobb mértékben már volt, és van gondoskodás: addig mi, prot. papok jó részt magunkra, és arra a népre voltunk eddig utalva, a kit állásunkból, és hazafiui kötelességünkől kifolyólag majd inteni, majd kérni, majd dorgálni vagyunk kénytelenek, hogy megtarthassuk a hazánkat, a nemzetnek, és az egyháznak. Ily viszonyok között a nép hangulata nagyon változó, valamint a fizetés is, mely a papi jövedelem java részét teszi. Ezen hangulat szerint változó, és rendkívül ingatag. Innen ered aztán a sok »begyepesedés«, »elbutulás«, »társadalmi elmaradottság«, melyet csak a biblia egyedül nem képes ellensúlyozni, mert a só magára nem étel, nem eledel.

Már most az a kérdés, hogy a prot. papság munkája milyen érdekű? Azért megy-e a tempómba, hogy önmagát tanítsa; vagy kiért, és miért tanítja a népet? Ha az államért, és az állam fenmaradásának érdekeiért, a mi elvitázhatatlan, akkor a prot papság az államnak oly nélkülözhetetlen testülete, kivel szemben a leggyorsabb, és a legmesszebb menő méltányossággal kell, hogy eljárjon. Megérdemelt, és rég rászolgált kívánsága ez a prot. papságnak, mely eddig mint pium desiderium volt csak szívünkben.

Ennek az óhajtnak teljesítését nem kértük, nem követeltük eddig. Szegénységünkben is alázatosak voltunk. A magunk szegénységével nem csaptunk lármát a piacon, még eddig nem nevezett »kolduló papnak« senki, s hogy most akadt egy ev. pap, ki nyomorát a nyilvánosság elé vitte, az sem a mi hibánk, hanem jele az idő teljességének, melyben az új év följosít arra a kiérdemelt reményre, hogy készülségünk, és édes hazánk további fenmaradásának munkálásánál fogva, a magas állam jóakaratu támogatásával minél hamarabb megérjük azt az időt, mikor anyagi helyzetünkbe is be fog köszönteni egy jobb, egy boldogabb új esztendő. Adja isten, hogy úgy legyen!

Válasz, „A vallásos nevelés hanyatlása az áll. népiskolákban“ című cikkekre.

A tanítótól, különösen az állami tanítótól, a máikorban sokat követelnek az állam, az egyházak, a társadalom, a társulatok, és magán-személyek.

Az állam, mint iskola fentartó közeg, joggal követeli a tanítótól, hogy az elemi népiskolában kiszabott tantárgyakat, lelkiismeretes pontossággal, módszertanilag

tanítsa el. Továbbá kívánja, hogy a tanító a kertészetet, és a házi ipart is fejlessze hatáskörében.

Az egyes felekezetek kívánják, hogy a tanító az állami iskolákban a vallásosságot fejlessze, talán felekezeti szempontból is.

A társadalom elvárja az állami tanítótól, hogy növénydekeiket faragja, idomítsa a mai kor társadalmi viszonyaihoz.

Az egyes társulatok azt kívánják, hogy a tanító világosítsa föl a népet a társulatok előnyeiről.

Az orvosok megvárják az állami tanítótól, hogy az kissé értsen az orvosi tudományhoz is, hogy így némely bajokat fölismerhessen.

A bírák is elvárják az állami tanítótól, hogy a népet szoktassa le a költséges, s néha ok nélküli perlekedésről.

A körjegyzőknek a mezőgazdaság, s egyéb tekintetben vannak kívánni valóik a tanítókkal szemben.

A tűzoltósági intézmény hasznosságának felkarolását, és a tűzoltói teendők vezetését a tanítóságtól várják a hatóságok.

A szülők is elvárják a tanítóktól, hogy gyermekeiknek az iskolában apjuk legyen, s érdekeiket szem előtt tartsa.

Én istenem! Mi mindent kívánnak a tanítótól, s ha mindenkinek érdekeit nem képes kielégíteni, akkor azt mondják róla, hogy: a tanító nem áll hivatásának magaslatán; sőt nyilvános hibáztatásban is részesül, mint ez a »Protestáns Közlöny« 1896 50, és 51. számaiban olvasható, hol a vallásos nevelés hanyatlása az állami tanítók kontójára van fölírva. Azonban, lássuk röviden a cikket.

A cikkíró tiszteletes úr azt állítja (hallomás után), hogy régen, míg nem voltak állami tanítók, nagyobb volt a vallásosság, mert ha három hónapból állott is a tanév, ezen idő alatt, ha egyebet nem is sokat tanultak, de vallást, és egyházi éneket eleget tanított a kántor-tanító.

Hogy régebben nagyobb volt a vallásosság, mint jelenleg, azt nem az állami tanítók rovására lehet fölírni, hanem a kor szellemének, és haladásának rovására; mert régebben az egyházak hatalmi köre is nagyobb volt, mint jelenleg, mikor magok tudtak gátot vetni az egyes erkölcstelen eseteknek, mert rendelkeztek bár drasztikus, de sikeresen gyógyító eszközökkel, mikkel a mai korban már nem rendelkeznek, mert nem talál a kor szelleméhez. Akkor nem fordult elő annyi vadházasság, mint az újabb időkben, pedig ezen vallástalanságot rejtő hibák léteztek a legújabb keletű állami iskolák létezése előtt is.

Elismerem azt, hogy a régi kántor-tanítók több vallást, és egyházi éneket tanítottak, mint jelenleg, mert régen ezek voltak a főtárgyak a felekezeti iskolákban, míg a többi annyira mellékes tárgy volt, hogy részint ezek miatt, részint némely helyeken a kántor-tanítók szakképzettségének hiányossága miatt, az iskolákba járó tanulóknak csak kevés százalékuk tanult meg annyit is, hogy nagy korában legalább a nevét tudja leírni, mint ezt az öregebb rendű falusi embereknél mai nap is tapasztaljuk. Kivételek voltak, s tisztelet e kivételeknek. A mai szakszerű tanítás pedig, hogy mily sok földműves születésű embernek ad kenyeret a vasutaknál, és egyebütt. ismeretes.

Különben, az állami iskola, és tanítója sehol sem áll útjában annak, hogy a felekezeti növendékek, a heti

két órán kívül, többször ne részesülhessenek vallás-, és egyházi ének-oktatásban, hisz, minden nap d. e. 11—12-ig, vagy kisebb osztályoknál 10-től 11-ig szabadságában áll a lelkészeknek, és kántoroknak vallást, és egyházi éneket tanítani, ha akarnak. Sőt az ismétlősöknél is jut a szerda, és szombat délutánból egy-egy óra e célra, okszerű beosztás mellett.

A tiszteletes úr, azonban, a vallásosság hanyatlásának kezdő okát az állami képezdek hiányos szervezétének tulajdonítja annyiban, a mennyiben a vallásosság képzésére nincs elegendő tér nyitva a heti két órával.

Az állami képezdekben a szorgalom-idő évenként tíz hónap, melyből ha elesik is egy hónap az innepekre, mégis marad kilenc hónap, mely heti két órájával számítva, hetvenkét órát ad évenként a vallás-oktatás számára, a mely négy éven át megnégyszereződik. Ebből oly szép összege jön ki a vallás-óráknak, hogy annyi idő alatt elég tér nyílik minden felekezet lelkészének arra, hogy tovább fejlessze a vallásosságot azon az alapon, melyet a felekezeti gimnáziumból magával hozott az illető növendék. Hisz, a felekezet sem ad hetenként két óránál többet a vallás oktatásra tanodáiban. E tekintetben vád nem érheti sem az állami képezdet, sem az állami tanítót. Csakhogy az állami tanítók, tartozzanak bármely felekezethez, s birjanak bármely vallásos alappal, iskolákban a vallásosságot felekezeti szempontból nem gyakorolhatják azért, mert az állami iskolába annyi felekezetű tanuló jár, hogy ott e miatt a vallásos érzékenységet egyiknek sem szabad érintenie, hanem csak általános vallásos igazságokra szorítkozhatik az állami tanító az egyes tantárgyak leckéinél, hol levonja a következtetést a jó, és rossz cselekedetekből, vagy máshelytt kimutatja, hogy ezen tény isten hatalmának, bölcsességének, vagy igazságosságának kifolyása. A többi a felekezet dolga, melynek, hogy elég tér nyílik a vallásosság fejlesztésére az állami népiskolában, azt fönnebb kimutattam.

A vasárnapi templomba járást pedig csak ott lehet óhajtani, hol a tanító hasonló felekezetű, vagy pedig hol a templom nagysága megengedi a tanulók tömeges befogadását, különben szülőikkel tartoznak menni istentiszteletre, vagy a kántor vezetése mellett az orgona mellé.

A mit az állami tanítók szakképzettségére megjegyzett a tiszteletes úr, erre nézve azon véleményben vagyok, hogy egy okleveles állami tanító, ha szorgalommal igyekezett elsajátítani minden szakjához tartozó tudnivalókat, a maga szakmájában éppen olyan képzett lehet, mint a pap a magáéban; társadalmilag pedig éppen egyenlők.

Ezek után, ne higyeje tiszteleted rólam, hogy én vallástalan ember lennék, mert én is evang. ref. papnak a fia vagyok, s ha kell, ki telik belőlem akármilyen nyakas kálvinista; de, ezen válaszzsal óhajtottam kimutatni, hogy az állami tanítók nem ellenségei a vallásosságnak tudtom szerint sehol, hanem több helytt buzgó tagjai egyházunknak. Az egyház, és állami iskola érdeke pedig megkívánja azt, hogy a pap, és tanító egymást megértsek. Béke velünk.

Vince Ferenc,
áll. tanító.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. dec. 30.

Elnökölt főt. és mélt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Gerő, közfőjegyző, Gyarmathy Miklós, dr. Vályi Gábor, Szász Dénes, Becsek Lajos, Parádi Kálmán, Kenessey Béla, ig. tanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő és Kádár János, s.-titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, miután az időközben elnököleg elintézett ügyek jegyzékéhez hozzászólni, senki sem kívánt, fölhevta az előadókat a napirenden levő sürgősebb ügyek előterjesztésére. Erre a következő folyó ügyek nyertek elintézést.

Először, a tanügyi előadó aa. bejelentése alapján, örvendetes tudomásul vette Ig.-Tanácsunk a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur amaz intézkedését, melylyel Kerekes Ernő, zilahi helyettes-tanár aát. ottani kollégiumunkhoz rendes tanárrá nevezte ki.

Maros-vásárhelyi kollégiumunk előjáróságához kérdés intéztetett volt hatóságunk által ama panasz tárgyában, melyben állítottatott, hogy az ottani gimnáziumba járó róm. kath. növendékek egy része a hittanból való osztályozás nélkül bocsáttatott magasabb osztályba s ezáltal a kollégium törvénysértést követett el. Az előjáróság e panaszra felelve, kijelenti, hogy tényleg egy pár róm. kath. vallású tanuló, az ottani kath. gimnázium helytelen órabeosztása és a szülők határozott kívánsága folytán, a ref. hitoktató által tanítottatott, s attól nyert osztályzatot, de e szabálytalannak látszó körülményt egyedül csak az ottani róm. kath. gimnázium igazgatóságának ellenséges és akadékoskodó eljárása idézte elő, melyek folytán maguk a szülők követelték az illető tanulóknak ref. vallásban való nevelését. A kollégiumi előjáróság e védekező iratát, melyben egyuttal a róm. kath. gimnázium több rendbeli szabálytalan eljárása is felsoroltatik: fölterjesztette Ig.-Tanácsunk a közokt. miniszter urhoz, további intézkedésre.

A kollégiumokat látogató kormánybiztos jelentése alapján tett 1894—95 és 1895—96. évi miniszteri észrevételekre szintén most tette meg jelentését maros-vásárhelyi kollégiumunk előjárósága. E jelentések közül az elsőt, melyben a miniszteri biztos által említett szellemi haladás konstatálása örvendetes tudomásul vétetik, a kitüntetett felszerelési és internátusi hiányok elenyésztetése pedig a megígért államsegély megnyerése idejére kilátásba helyeztetik: Ig.-Tanácsunk ajánlással terjesztette a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur elé; de az 1895—96 évi állapotokra vonatkozó miniszteri észrevételben foglalt súlyosabb természetű vádak megvizsgálása céljából, szükségesnek találta Ig.-Tanácsunk, a kollégiumok vizsgáló bizottságát a hely színére kiküldeni s csak ennek jelentése után fogja előterjesztését, illetve feleletét a miniszter urnak megadhatni. Eme vizsgálóbizottság tagjaiul br. Bánffy Ernő, Bartha Lajos, Kenessey Béla és Váró Ferenc aai. kéretnek föl, illetve, neveztetnek ki.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur tudomásul vevén a főt. egyházkerületi közgyűlés által újabban megalkotott gimnáziumi és az azokkal kapcsolatos elemi iskolai rendszabályokat, ezen utóbbiakra

nézve ama módosítást követeli, hogy az elemi iskolai tanítók nem ideiglenesen, hanem a törvény által megállapított fizetések mellett és véglegesen alkalmaztassanak. Igazgató Tanácsunk maga is belátván, hogy az e tekintetben fennálló tarthatatlan állapotokat orvosolni kell, leküldötte a miniszteri rendelkezést a kollégiumok előjáróságaihoz vélemény nyilvánítás végett, hogy azok alapján a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés már intézkedhessék a kívánt rendszabály-módosítás végrehajtása tárgyában.

A Pollitzer Zsigmond, budapesti vállalkozó által épített három bérház átvételére kiküldött bizottság jelentése alapján, az illető bérházakat Ig.-Tanácsunk véglegesen átvetteknek nyilvánítván, Pollitzer vállalkozó részére az utolsó kereseti összeget 6,400 frtban kiutalta s nevezett kérésére kimondotta, hogy a jövő évi május hóig terjedő jótállási időre, készpénzben letett jótállási tőkéje után, öt százalékos kamatot ir javára. Pollitzer Zsigmond vállalkozó ama kérését azonban, melyben az általa épített és öt évre bérbe vett házaknak házi kezelésre visszavételét ajánlja, érdemi tárgyalás alá nem vette Ig.-Tanácsunk, hanem fölhevta az ajánlattevőt, hogy az e tekintetben szükséges nyomozat megejthetésére kiküldendő három tagu bizottság költségeit előlegezze, s majd a bizottság véleménye alapján, tárgyalás alá veszi hatóságunk ebbeli kérését is.

Maros-vásárhelyi egyházközségünk főgondnokának, az egyház számadásai körül észlelt több rendbeli szabálytalanságra vonatkozó igazoló jelentése, egyelőre tudomásul vétetik, de egyuttal megadatik a fölhatalmazás az elnökségnek arra nézve, hogy ezen egyházunk vagyoni viszonyainak és adminisztrációjának rendezése céljából, a szükséghez képest, bizottságot is küldhessen ki a hely színére.

Sz.-udvarhelyi kollégiumunk kérésére megengedte Ig.-Tanácsunk, hogy jövő évi költségvetésébe, a kilátásba helyezett államsegély végleges megnyerése reményében, a már esedékessé vált tanári korpótlékot is felvehesse.

Nagy-enyedi Bethlen-kollégiumunk ama határozata, melylyel a lemondás folytán megüresedett jószágigazgatói állás javadalmát évi 1200 frt. törzsfizetésben, 300 frt. lakpénzben és esetről-esetre folyósítandó utazási költségekben állapította meg, jóváhagyó tudomásul vétetett s ez alapon a pályázat közzététele elhatározottat.

Megváltoztatta, végül, Ig.-Tanácsunk, beérkezett felelkezés folytán, a maros vásárhelyi egyházközség képviselői közgyűlésének ama határozatát, mely szerint a keblai gondnoki állomást a törvényben meghatározott püspöki jelölés kikerülésével óhajtaná betölteni, és a keblai tanács ide vonatkozó törvényes határozatának megerősítésével, utasította az egyház előjáróságát a törvényszerű eljárásra.

Ezzel a tárgysorozat kimerítettén, főt. püspök aa. meleg hangu köszönetet mond az Ig.-Tanács tagjainak és hivatalnokainak a már hanyatló évben is tanúsított kiváló buzgalmukért, s kéri őket, hogy az egyházkerület nagyfontosságú ügyeinek intézésében őt jövőre is támogatni, sziveskedjenek Ig.-Tanácsunk elnök aa. szívélyes üdvözlését általános éljenzéssel viszonzozta, mely után a gyűlés eloszlott.

TÁRCA.

A megmentő szeretet munkái.

Viszonzásul ama nagybecsű érdeklődésért, melylyel a milyen tisztelt közönség a mult iskolai év folyamán két ízben rendezett felolvasási sorozatunkat figyelemmel kísérni, méltóztatott, a jelen évben is fogunk felolvasásokat tartani. A jelen sorozat, melyet ma van szerencsém megkezdeni, a keresztyén szeretet munkáiról fog szólni; tehát munkáiról annak a szeretetnek, melyről azt mondá Jézus, hogy az ő követőinek, tanítványainak ismertető jelök. (Ján. 13, 35.)

Ennek a keresztyén szeretetnek művei oly számosak, és annyira különbözők, hogy alig lehet azokat néhány főbb gondolat körül csoportosítva, felosztani. Mi, tekintve a rendelkezésünkre álló időt, az adventi négy hetet, egy külföldi író (Lehmann: »Die Werke der Liebe« II. Aufl. Leipzig 1883.) felosztását figyelembe véve, fogunk e magasztos tárgyról szólni, s így lett az én jelen felolvasásomnak címe is: »A megmentő szeretet munkái«.

Azonban, bármily sok és különböző irányu munkálkodások foglalnak is helyet a keresztyén szeretet művei között, ma mégis egy névvel szokták azokat jelölni, s e név: belmisszió. E név lehet idegenszerű, lehet talán kissé helytelen is, azonban bármit mondjunk is magáról e szóról, az általa jelölt fogalom tartalma a legszebb, legkivánatosabb. És ez a földolog. Azt mondja Shakespeare, hogy a rózsának, még ha fohagymanak neveznék is azt, csak olyan jó illata maradna.

Különben, a belmisszió, melynek körébe tartoznak a megmentő szeretet művei is, csakis mi előttünk, magyarországi protestánsok előtt idegen hangzású és ismeretlen, kívülöttünk minden nemzet protestáns egyházai jól ismerik, nagyra becsülik, áldják azt, pedig nincs nemzet, a mely azzal dicsekedhetnék, hogy a szó az ő nyelvéből vétetett. A világ összes protestáns keresztyéneinek közkinccse az.

De mi is hát tulajdonképpen a belmisszió: kérde valaki a nagyérdemű közönség köréből. Én most csak saját tárgyam keretéből veszem a feleletet. A ki gondját viseli a Krisztus kicsinyeinek, kikről övéik kellőképpen nem gondoskodhatnak; a ki felfogja a gondját az árváknak, a kit istenen kívül mindenki elhagyott; a ki gondoskodik a testben és lélekben nyomorékokról, betegekről; a ki szeretettel visszavezérli, becsülethez és munkához juttatja az önvétküket, vagy mások lelkiismeretlensége által a társadalomból kitalítottakat; a ki visszatartja az örvény szélén megszedülteket, fölemeli az elesetteket: mindaz a belmisszió munkása, s éppen a megmentő szeretet műveiben foglalatos.

Ah, igen, mondják önök, tehát árvaházak, kisdédóvóák, kórházak, stb. a belmissziói munkásság eredményei. Hiszen, ilyenek vannak nálunk már igen régi idő óta. Ez tehát a belmisszió?

Igen. Ez is, még más is, a mi nálunk nincsen. Van, jól tudom, nálunk is némely e nemű munkák, s röviden be is mutatom őket, mert sulyt fektetek arra, hogy a munka milyenségénél is fölismerjük, hogy a keresztyén szeretetnek műveivel, vagy egyéb mással van-e dolgunk. Vajha, ez estét a mi munkásságunk feltüntetésével be tudnám tölteni, de sajnálattal kell kijelentnem, hogy ez csak rövid időt vehet igénybe, mert kevés az, a mivel dicsekedhetünk.

E munkásság, a megmentő szeretet munkái közé sorozhatók: a kisdédóvóák, melyeknek eredeti rendeltetésük az volna, hogy óvják ama 3—6 éves gyermekeket a testi, lelki, erkölcsi bajoktól, a kiknek szülei nincsenek abban a helyzetben, hogy ugyannerre kellő gondot fordíthatnának, sőt számos esetben egyenesen ártalmára vannak saját gyermekeik testi, lelki s erkölcsi épségének. Jött tehát a keresztyén szeretet, hogy pótolja a szülők fogyatkozásait, vagy ellensúlyozza azok rossz befolyását. Dicskedéssel említhetjük fel, hogy az egész monarkhiában Budán állítottatott fel az első kisdédóvoda 1828. június 1 én. Gróf Brunswick Teréz nevéhez fűződik ezen, az ő nemes szívét dicsérő alkotás, melyet csakhamar tizenegyre emelt Szóval, tettel, tollal küzdött ez eszme mellett és a társadalom megérté a hívó szózat fontosságát. A grófnőnek 1861-ben bekövetkezett halálakor nyolcvan intézet állott fen bazánkban, a maig is létező, szintén általa 1836-ban alapított kisdédóvó egyesület vezetése és támogatása mellett. Az intézetek száma 1881-ben 309-re, 1892-ben 645-re emelkedett, mely utóbbi évben 74.000 gyermek járt azokba. Az 1891. XV t.-c. kötelezővé teszi némely községekre a kisdédóvoda és állandó, vagy csupán nyári menedékházak felállítását, óvónőképző tanfolyamot létesített, s a folyó évre közel 270.000 forintot vett fel e címek alatt a költségvetésbe.

Mindenesetre örvendetes haladást mutat a kisdédóvás ügye hazánkban, de nem szabad elhallgatnunk azt sem, hogy eredeti rendeltetésüktől eltérőleg, ezek ma már mind jobban-jobban tanintézetekké lesznek, hogy nagyobb arányban veszik igénybe oly gyermekek részére, a kik erre nem szorulnak, mint megfordítva; végül, hogy ujabban, kötelezővé tételükkel, egyik legfőbb hivatásukban, a vallás-erkölcsi nevelésben, szintelenségre vannak kárhozhatóak.

Ide tartoznak továbbá az árvaházak, a keresztyén könyörülő szeretet emez ósrégi intézményei. Hazánkban 1768-ban állította fel Mária-Terézia az első három róm. kath. árvaházat Szebenben, Kassán és Debrecenben. Példáját követték a kath. főpapok, majd egyletek és magánosok is. Ma 81 u. n. »emberbaráti intézetünk« közül, 68 árvaház van, közel 3,000 növendékkel. Miért magasztalánk ezen intézeteket; hiszen, lehet-e felségesebb megnyilatkozása a szeretetnek, mint mikor nőink vetekedve sietnek az árváknak anyjukká lenni. A mi budapesti egyesült protestáns árvaházunk minta ez intézetek között, és van is reá szükség, mert ki ne tudná, hogy kath. testvéreink egyházuk gyarapítására is felhasználják árvaházaikat.

Csak a felekezetenküli árvaházaknak nem vagyunk barátai, mert jól tudjuk, hogy magyar hölgyeink nem fogának kezét más nemzetiségű nőkkel, hogy árvaházaikban németet, tót, szerbet, oláhot növeljenek, pedig nemzetiségére isten az embernek nem néz, és vallás tekintetében mégis sok helyen azt az elvet vallják, hogy minden vallás egyforma az isten előtt. Ha egyforma, ugyan miért küldé el az ő szent fiát, és miért tölté ki lelkét újból az idők ama másik teljességében? Nem arról beszélek, hogy más felekezeti árvákon ne segítsünk, távol legyen, hanem hivatkozom Pál apostolra: »mindenekkel jót tegyünk, kiváltképpen pedig a mi hitünknek cselédivel. (Gal. 6, 10.)

Az említett kétféle emberbaráti intézetnek nagyobb

része a társadalom s hozzátehetjük azt is, hogy az egyház-társadalom által tartatik fenn. A mi ezen kívül van hazánkban, u. m. 8 siketnéma-intézet 365 növendékkel, egy vakok intézete, 97 növendékkel és egy magán-intézetből nem régen közintézetté lett hülyék intézete Budapesten, 45 növendékkel, egy hebegők és dadogók tanfolyama, szintén ide sorozható két javító-intézet és 3 tébolyda, mindezek az állam költségén tartatnak fenn, vagy legalább az által segélyeztetnek s ezeken a tereken a társadalom nem végez semmit. Sőt a tébolyda, mint elmeorvószati kórház, az állami közegészségi igazgatás, a javító-intézet pedig az igazságszolgáltatásnak áll a rendelkezése alatt.

Mindazok az u. n. emberbaráti s az ezekhez sorozható kulturális, közegészségügyi, vagy igazságügyi intézetek is, a melyek nem a társadalom, hanem valamelyik politikai közönség által tartatnak fenn, eltekintve azoktól, melyeknél a siker tehnikai ügyesség eredménye, feladatukat csak kis mértékben, sőt a legtöbb esetben nagyon is kétes eredménnyel valósíthatják meg, mert éppen a legfőbb tényező a vallási és erkölcsi hatások nem állanak rendelkezésére. A politikai közönség maga csak tizedrangu rendeltetésének tekinti az ilyen ügyek vezetését, azért a siker jóformán az intézet közvetlen vezetőségének lelkiismeretességétől, rátermettségtől s ügybuzgalmától függ.

Egészen más képet mutatnak azok az intézetek, melyek egyenesen valamely ilyes cél megvalósítására alakult társadalmi egyletek által állíttatnak fel, a hol tehát az egész egylet nem ismer más feladatot, mint a kitűzött cél elérését. Kevesebb talán náluk az anyagi segélyforrás, de ez mellékes dolog, mert minden az ügybuzgalmon fordul meg. A külföldön éppen az egyletek által fentartott intézetek sokkal sikeresebb működésére való tekintettel, az állam ilyennemű ténykedése a minimálisra, jóformán némi segélyezésre van redukálva, de nálunk a társadalom még nagyrészen alszik s ingyen sem jut eszébe rendeltetésének eme fontos ága. Nem habozunk kimondani, hogy ennek legfőbb oka a minden egyes felekezetenél tapasztalható nagyfokú vallásbeli közönyösség és ennél fogva a társadalom erkölcsi alapjának lazasága.

(Folytatása következik)

Pokoly József,
theol. tanár.

Különfélek.

= **E számunkkal megkezdjük a beállott újesztendei munkánkat.** Mint huszonhat esztendő óta mindig, úgy most is a nem vádoló lelkiismeret öntudatával tekintünk vissza a multra; és bizalommal, reménységgel küldjük ki lelki szemeinket a jövő felé.

Nem verjük a mellünket, hogy fül nem hallotta dolgokat vittünk végbe a multban; és alaptalan hivalkodással nem ámitjuk olvasóinkat most sem a jövő felől. A mi szerény lapunknak nem lehet hivatása, hogy korszakot jelöljen meg hazánk, vagy a magyar egyetemes kálvinista egyházban. Hivatásunknak azt valljuk, hogy erdélyi egyházkerületünk törekvéseinek, küzdelmeinek, szívverésének, életének a lehetőleg hű tükre

legyen a máj napról. A próféták dicsőségét nem követeljük. Elég nekünk a krónikások tisztessége. És ha venné valaki magának a fáradságot, hogy az, immár huszonhat éves folyamat áttanulmányozza, igazságot szolgáltatna nekünk.

Hivatásunknak azt vallják, hogy az egyházkerület papjai között fentartsuk, erősítsük az összetartozandóság nemes érzetét, az egy célra törekvő forró lelkesedést, és a közös ügyünk iránt lobogó szeretetet, hogy egy levén hitünk, és reményünk, ezek által tegyük az erdélyi részeket igazán Magyarország »jobb kezévé«.

Hivatásunknak azt valljuk, hogy a vallásos-erkölcsi életet minél virágzóbbá, termékenyítőbbé tegyük az által, hogy minden rangu, és rendű iskoláink az urnak házai legyenek, melyeknek szellemétől megszentelődik a család, az egyén, az utca, a közélet. Hogy ennek eleget tehessünk, valljuk, hogy a »régiek elmúltak, mindenek megújultak«, hiszünk a protestántizmus újjá teremtő szellemében: de, sehogy sem fogadjuk el azt a beteges, kolerikus irányt, mely szemforgatásból áll, fejére hamut hint, vezekel, és átkozza istennek szép világát szóval, a helyett, hogy megszentelje cselekedeteivel. Igyekezni fogunk, fentartani a fejedelmi korszakból átöröklött hagyományainkat: vallásosnak lenni, megőrizve emberi méltóságunkat; a hitben buzgónak lenni áldozatok hozatala által, és nem az »opus operatumok« butító mákonyával; elsajátítani azt a keresztyén jellemet, mely a lélekre üti bélyegét, az életben mutatja meg hatását, és e hatások által nyitja meg előttünk az örökkévalóságnak kapuit. Nem szeretjük, üldözni fogjuk a hipokrizist, a szemforgatást, az álszenteskedést. Ennek a századnak új embere nem igen fél a kisértetektől. És csodát sem vár a szenteltvíztől. Gyermekeknek adjatok tejet, meglett embernek adjatok hozzá illő edelt. És így tovább.

Eddigi munka-társainknak ezennel kifejezzük szives köszönetünket. A kik velünk egyet értenek: kérjük, támogassák lapunkat ez után is dolgozataikkal megkettőztetett mértékben, mert a farkas szélyeljár, keresvén, kit elnyeljen. De hát, a beszta csak nem győzi le istennek lelkét.

Boldog új esztendőt kívánunk.

Hogy munkatársainknak munkaösztönét felköltsük: ezennel életbe léptetjük ismét a három-négy év előtti pályázati rendszert. A közlött cikelyek név nélkül jelennek meg lapunkban, január 1-től fogva, és minden hónap végén olvasóink szavazata dönti el, hogy ki nyerte meg dolgozatával a 15 frt. pályadíjat, melyet ezennel fölajánlunk.

Ez a készség részünkről áldozatot vár olvasóinktól. Szivesen kérjük a hátrálékosokat tartozásaik befizetésére; az illetőket előfizetéseik beküldésére.

Boldog új esztendőt.

Kolozsvár, jan. 6. 1897.

Szász Gerő.

= Mi vagyunk az országban tán az egyetlen lap, mely a kalendárium-csinálók szivességéből valószínűleg legkésőbbben jelenünk meg az új esztendőben. Abból a sok jó kívánságból, a melylyel az egymást olyan nagyon szerető emberiség (!) egymást elhalmozta az első nap, igen sok már talán valóság is lett. Mi egy kissé későn jövünk ugyan jó kívánságainkkal, de megvan az a becsük, hogy őszinte szívből küldjük, és a kifogyhatatlan kegyelmű jó istentől kérjük, és reméljük azoknak teljesedését a beállott újesztendőben. Ilyen reményekkel, és megnyugvással kereste fel főtiszt. Szász Domokos, püspök a. t. az elmúlt év utolsó délestjén a kolozsvári egyház képviselő testülete, az iskolák, a kollégium, a theol. fakultás, és az Igaz-Tanács, kifejezve bizalmát, tiszteletét, és kívánva minden testi, és lelki javakat a beállott újesztendőre. Lapunk szerkesztőjének szívből jött egyszerű beszédére, a püspök meleg közvetlenséggel köszönte meg a szives megemlékezést, hangsúlyozva az anyaszentegyház iránt érzett nagy szeretetét, és fogadva, hogy a mig isten életét megtartja, annak, és hazánk javát, előmenetelét, dicsőségét munkálni, lelkének egyetlen célja, büszkesége, öröme. Ugy hisszük, hogy egész egyházkerületünk örömmel veszi tudomásul ez újabb biztosítékát annak a lankadatlan buzgóságnak, és törhetetlen munka-szeretetnek, melynek minden elmúlt esztendő egy-egy újabb emlékköve. Ad multos annos!

= Statisztika. Az erdélyi egyházkerület legnépesebb egyházában, a hegyen épített városban, Kolozsvárt, a mult 1896-ik esztendőben született a férfi-nemen: 274; a nő-nemen: 263, összesen: 537; meghalt a férfi-nemen: 224, a nő-nemen: 217, összesen: 441. E szerint, több született kilencvenhatal, mint a mennyi meghalt. Házasság kötött tisztán reform. felekezetű 58 pár, vegyes vallású 122 pár, összesen: 180. Konfirmáltatott 136 fiu, és 174 leány, összesen: 310.

= Fájó szívvel emlékszünk meg két derék paptársunk elvesztéséről, kiket még a mult esztendőben ragadott ki a halál közülünk. Simon Endre, mohai pap, az egyik, ki még nov. 20-án halt meg, és Bodor Lőrinc, krakkói pap a másik, ki az esztendő utolsó napján hunyt el váratlanul, szívhűtésben. Derék sáfárok voltak mindketten az urnak országában, hivatásuk kevesen, állhatatosak a hitben, buzgók a kötelesség-teljesítésben. Emlékezetük áldott lesz nem csak az édes övéik bánatos szívében, de mindazoknál, kiknek érdekében hathatósan munkálkodtak, szolgálván az erkölcsi világrendnek, dicsőítvén az urat. Nyugalmuk legyen csöndes!

= Köszönetnyilvánítás. Gál Károly, községi tanító, és mint az illyefalvi egyház választott egyházmegyei képviselője, újévi ajándékul öt frttal járult az egyház kepelapjának gyarapításához. Csöppekből áll a tenger, homokszemekből a piramis. Midőn az egyház nevében ez adományért köszönetemet fejezem ki, egyszersmind isten áldását kérem a szives adakozóra. Illyefalva, 1897. jan. 2. Kiss Albert, ev. ref. pap.

= A kolozsvári ev. ref. kollégium építkezési alapjára ujabban a következő kegyes adományok folytak be. (XX. közlemény). 171. sz. iv. Makoldy József 2 frt. 428 sz. iv: Dr. Máhé Lajos, Budapest 5 frt. 40 sz. iv: özv. Winkler Frigyesné, Kolozsvár 5 frt. 477 sz. iv: Viski János, Zovány 10 frt. 166 sz. iv: Dr. Hegedüs István, Budapest 25 frt. 316 sz. iv: Dr. Dadai Vilmos, Sepsiszigyörgy 5 frt. 594 sz. iv: Hubert Iván, mérnök, Kolozsvár 5 frt. 241 sz. iv: Nagy Ferenc, fejtér tanító, gyűjtő 1 frt. Kolozsvári Antal, lelkész 1 frt. Néb Sándor 50 kr. Özv. Tussai Ferencné 50 kr, Csonka Sándor 1 frt. Leöb Ödön 50 kr. Szabó András 10 kr. Leöb Jakab 1 frt. Pap Pável 10 kr. Rác Pintye 20 kr. Bugyán Gligor 10 kr. Gedelean Sandoly 10 kr. Bülgözdi József 50 kr. 803 sz. iv: Péter Antal, apanagyfalusi ref. lelkész, gyűjtő 1 frt. özv. Katona Elekné 5 frt. Br. Bánffy Ferenc 5 frt. Manz Gyula 1 frt. Fogarasi János 50 kr. 139 sz. iv: Dénes Ferenc 5 frt,

96. sz. iv: Csizér Frigyes, Rohi 5 frt. 382 sz. iv: Desbordes Viktor. Mezőkapus 15 frt. 609 sz. iv: Mezei Géza, B-Hunyad 1 frt. 349 sz. iv: Dr. Tauffer Jenő, Temesvár, 5 frt. 329 sz. iv: Illyefalvi ref. egyház 3 frt. 694 sz. iv: Földvári Mihály, Csepán 2 frt. Ohlen János 50 kr. Nagy Kati 50 kr. Keresztes József, Beszterce 1 frt. 240 sz. iv: Reményik Viktor 10 frt. Reményik Lajos 10 frt. 620 sz. iv: Tuba Lajos, Kolozsmonostor 5 frt. 775 sz. iv: Molnár János, ref. lelkész, Brassó 1 frt. 566 sz. iv: Éltető Albert, M.-Régen 5 frt. 874 sz. iv: Az Erdővidéki takarékpénztár-részvénytársaság, Baróth 10 frt. 535 sz. iv: Özv. Molnár Domokosné, Kolozsvár, 5 frt. A nemeskeblű adakozóknak a kolozsvári ev. ref. kollégium előjárósága hálás köszönetét fejezi ki.

= Adakozás a kunfélegyházi egyesült prot. fiókegyház imaház alapja javára. 3-ik számú gyűjtőiben nt. Székely Sándor bergenyei ref. lelkész ur gyűjtött saját egyházában 10 frt. 60 krt. Az adományok a következők: Székely Sándor 50 kr. Soós Miklós 20 kr. m.-bergenyei ref. egyház 5 frt. id. Nagy Károly 50 kr. Koronka Márton 20 kr. ifj. Kis József 20 kr. Koronka Gyula 20 kr. id. Kozma József 20 kr. Soós Pál Józsefé 20 kr. Nagy János 20 kr. Nagy Pál 30 kr. ifj. Lőrinczi Pál 20 kr. Koronka László 20 kr. Lőrinci Ferenc 50 kr. Soós György Józsefé 10 kr. Berecky József 20 kr. idős Nagy József 1 frt, idős Soós Ferenc 20 kr. Koronka Ödön 30 kr. Soós Dániel 20 kr. Összesen 10 frt 60 kr. 2045. számú gyűjtőiben tek. Soós Antal kunfélegyházi képezdei tanár ur és a f. egyház gondnoka, egy iskolai ünnepély alkalmával gyűjtött Bergenyében 12 frt. 70 krt. Az adományok a következők: Deák Lajos, tanfelügyelő 2 frt. Ravasz János, ev. ref. esperes 1 frt. Timár Károly, cukorgyár igazgató 1 frt. Tausitz B. Hugó, bankigazgató 1 frt. Dr. Ilyés Lőrinc, törv. bíró 1 frt. id. Bitay Mihály, ref. lelkész, 50 kr. Simon Ferenc 1 frt. Kovács Gábor 20 kr. Moldován N. gör. kel. pap 50 kr. Ruzs István gör. kel. pap 50 kr. Nagy Pál 1 frt. Ince Lajos 1 frt. Szócs Sándor, jegyző 50 kr. Nagy Dénes 50 kr. Nagy Lajos, bíró 50 kr. Nagy Lajosné 50 kr. Összesen 12 frt 70 kr. Fogadják kisdéd egyházunk őszinte köszönetét első sorban a gyűjtők, nt. Székely Sándor bergenyei ref. lelkész ur és tek. Soós Antal ur, f. egyházunk gondnoka, buzgó fáradozásaiért s fogadják meleg köszönetünket a jöszívű adakozók külön-külön; jutalmazza meg őket jótéteményeikért a mindenható Isten az ő áldásával, s engedje, hogy nemes példájuk másokat is buzdítsanak az ur templomának építésére s tanítsanak áldozatkész könyörületesességre. Kun-Félegyháza, 1896. december 28. Lukácsi Imre. h. lelkész.

Hivatalos rész.

1703—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett n. kapusi kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel, 468 frt. készpénz fizetés, melyből 194 frt. államsegély, a többi részint a hivateltól, részint az egyház pénztárából fizettetik. 8 frt. értékű termény-járulék, és 4 öl fa az egyház erdejéből. Az összes fizetés értéke az 500 forintot meghaladja.

Pályázati határnap: 1897. jan. 28 ka. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes a. a. hoz küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1897. jan. 4.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

7—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett csitt-sentiváni egyházközség második tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, 1110 négyszögöl területű veteményes kerttel. Készpénz 400 frt. melyből 126 frt. az egyházközség pénztárából fizettetik, 274 frt. pedig államsegély. Csakis ev. ref. vallású, okleveles tanítók és tanítójelöltek pályázhatnak. A megválasztandó tanító köteles a tanításon kívül a pap, vagy kántortanító betegsége, akár hivatalos akadályoztatása esetén a templomi istentiszteleteken és temetéseken segédkezni.

Pályázati határnap: 1897. jan. 28. Folyamodványok nagytiszt. Ravasz János, esperes a. a. hoz küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1897. jan. 4.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Január 14.

2. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérméntve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A járatlan út.

(Vége.)

Mai napság nagyon sokat irnak a lelkiismereti szabadságról, vallás-erkölcsi életről, a vallás-tanítás szükségességéről; terveket, módokat keresnek, találnak, és ajánlanak: de, figyelmen kívül hagyják a szellem fejlődésének három karakterisztikus fokát, ezek egymáshoz való viszonyát, s egymásra gyakorolt befolyását. Gyermek-korunkban önmagunkat, a világot, s ennek tüneményeit, fejlettségünknek megfelelőleg, helyesen csak theologiai állásponton ismerhetjük. Nem azért, mert azt tanították, hogy e világot, az embert, az állatot, a füvet, az eget, és földet isten teremtette, ő ad esőt, és meleget, hogy a föld megtermékenyüljen, ő visel gondot mindenkire: hanem azért, mert ez a gyermeki elmesajátsága, az emberi szellem fejlődésének ez az első természetes megnyilatkozása, melyet ha affélególya-madár-féle hazugságokkal helyettesítenek, nagyon helyesen felel az a megromlott gyermek a pap aggodalmas kérdésére: ugyan, kis fiam, ha elfeledkezel istenről, ki visel gondot rólad? Egész meggyőződéssel mondja: »a rendőr«.

Fejlesztésünk második fokán a tüneményeket önálló, független erők hatásának tudjuk; az élet, élet-erő, lélek, vonzó, és távolító erő, mint lényiségek lesznek megérthetőek; az elvont fogalmak, az erény, erkölcs, állat, ember, katonaság, sat. mint objektive létezők bírnak értékkel. Ez a metafizikai fok. Legszerencsésebb azon tanár, ki a két fejlődési fokot az istennek nevével kapcsolja össze, a természeti törvények s tünemények fölé úgy, mint erkölcsi világuk központjává az istent teheti. De, nem így van, legalább a legtöbb esetben nem. A különböző tanárok tantárgyaik előadásában, talán kényszerűségből, talán, mivel maguk is arról vannak meggyőződve, istennek ki-
zárásával csupán a metafizikai lényiségeket szere-

peltetik, sőt talán, minden alapos ok nélkül, előlegeznek a harmadik fejlődési kor, a pozitivizmus kincses bányájából is. Mindez történik a tudományra, illetőleg, a természet-tudományokra való hivatkozással. Ennek nevében, s tekintélyére támaszkodva, összezavarják a szellemi, értelmi, és erkölcsi fejlődés három fokának megfelelő speciális szükségleteket, jelenségeket, tüneményeket, törvényeket; egyiket reá erőltetik a másikra, ettől elvonják azt, mire föltétlenül szüksége van. Mentségül felhozhatnám azt, hogy a harmadik fejlődési foknak (nem egyes személyt értek itt, hanem az emberiséget) még csak első lépcsőjén vagyunk, s így ebben sem bizhatunk meg egész bizonyossággal. Nem fogadom el egyszerűen azért, mert az emberi szellem fejlődése végetlen, s ha egyszer reá lépett valamelyik fokra, azon haladni fog, vissza nem tér, s a fejlődés törvényeit meg nem hazudtolja. Ezek a törvények nem változnak, csak a mi ismeretünk változik róluk; nem azok, hanem mi változunk; nem azok, hanem mi csináljuk a zavart; nem bennük, hanem saját magunkban, és másokban csináljuk a zavart, melynek ólomsúlyát fájdalmasan érezzük.

Meg vagyok győződve, hogy Kenessey arra törekszik, erőt is érez magában, hogy a káoszban rendet csináljon. Ennek érdekében állította föl ezt a tételt, hogy a »vallás élet«, s mint ilyen, »biologiai tünemény«. Ennek bizonyítása, ha nem is lehetetlen, de kétséges. Annak szubjektív kijelentése, hogy »én így érzem, tehát úgy van«, éppen mint a Deskartes »cogito, ergo sum«-ja, még nem bizonyítás. De, erre nincs is szükség, legalább most nincsen, s mint ez lett, úgy az is lehet egy korszak kezdete. Mint tapasztalati tünemény áll előttünk a keresztyénség csaknem kétezer éves életével. Mint mondani szokták, ez élet, de nem vallás, jóllehet, a Jézus személye és vallása létezésének kezdete: mint a százados tölgy nem makk, sőt még hasonlósága sincs ahhoz,

mitől eredetét vette. A makk élete, és biológiája a rügy-fakadással, virágzással, és teljes kifejlődésével bevégeződött; azután kezdődött a tölgy élete, és biológiája, a makkétül különböző jelenségekkel, folyamattal, erőhatásokkal. Éppen így a Jézus keresztre feszítésével bevégeződött az ő vallásának biológiája (talán világosabb lett volna Kenessey, ha biologia helyett pszichológiát használ), abból egy új élet fakadt, a keresztyénség, amattól különböző jelenségekkel, folyamattal, erőhatásokkal. De, a Jézus vallásán kívül vannak más vallások is, ugyanannyi élet-folyamattal. A keresztyénségen kívül vannak más vallásos csirábúl fejlett orgánizmusok, ugyanannyi jelenséggel, s erőhatásokkal: mi lesz a theologiából, mint tudományból, ha annak Kenessey más föladatot nem szánt, mint azt, hogy a vallásnak (talán, több vallásnak), mint életnek biológiai jelenségeit figyelje meg, és írja le, a biológiai folyamatot szemléltesse, és a hatásokat tüntesse föl? Hiszen, a megfigyelés, szemléltetés, a hatások feltüntetése (talán, megismerése) csak út, módszer, hogy a tudomány számára igazságokat, törvényeket derítsenek fel, melyekből felépül az alkotmány: de, ez a módszer nem maga a tudomány.

Ma már minden komoly theologus lemondott a theologia azon követeléséről, hogy a világnak, embernek, társadalomnak tudományos magyarázatát adja. Ezt a tért a természet-tudomány foglalta le a maga számára; míg a filozófia az ezen magyarázatok eredményekint fölfedezett igazságok közötti viszonyok felkutatását, azok rendezését tartotta fenn magának. A theologiának nem maradt egyéb, mint ezen rendezés következtében született vallásbeli fogalmak kiválasztása, rendszerbe foglalása, hogy ez által az emberi, és társadalmi tüneményeknek erkölcsi tartalmat adjon, jobban mondva: azok erkölcsi törvényeit öntudatos munkásságban tartsa. Így a szellemi triumvirátus közötti barátság helyre áll; határ-villongási kellemetlenségek nem adják elő magukat, vagy ha igen, kiegyenlíthetők lesznek.

Nagyon nehéz, de nem lehetetlen, a theologiának e térre lépni. Nehéz, mert az emberiség jelen fejlődési fokának megitélése is határozatlan; nem lehet megállapítani, hogy a világnak, embernek, társadalomnak theologiai, metafizikai, vagy pozitív megértése, és magyarázata elégti-e ki az emberiséget. Mert az, hogy oly sokan hangoztatják a haladást, fölvilágosodást, oly sokan hivatkoznak a tudományra, annyira megváltoztak nézeteink,

igényeink, fogalmaink, törekvéseink; az, hogy egészen átalakultunk: még nem kétségtelen bizonyítéka annak, hogy elértük a harmadik fejlődési fokot. Mind ez csak figyelmeztetés arra, hogy valami történt körülöttünk, s mi bennünk: de, a folyamatot, s ennek törvényeit még nem ismerjük. Hogy vallás-erkölcsi fogalmaink átalakultak, ez tény; de, hogy a reánk ható külső, és bennünk működő tényezők egymásra hatása mily törvényeknek engedelmességek: ez még földerítésre várakozik. Hogy átalakult vallás-erkölcsi fogalmaink kontinuitási összefüggésben vannak a mult vallás-erkölcsi fogalmaival; hogy őseinktől kifejezéseket, szólás-formákat, meghatározásokat, hitcikkeket örököltünk: mind megannyi tény; de, hogy ezek, és azok egymáshoz való viszonyukban mikint helyezkedjenek el az emberiség jelen fejlődési fokának megfelelőleg: ez megoldásra vár. Tény, hogy a vallásbeli fogalmak századokon áthuzódó fejlődési folyamatnak voltak alá vetve, melyek e folyamat különböző korszakaiban hivatva voltak, alkalmasok is voltak arra, hogy az akkor élt emberek erkölcsi állapotát megértessék, s magukat azokhoz alkalmaztatni, képesekké tegyék: de, azok a vallásbeli fogalmak, eszmék, éppen a fejlődés természetéből kifolyólag, bővültek, tisztultak, sok azok közül, mint oda nem tartozó, kihullott, ezek helyét újak foglalták el: igen természetes tehát, hogy az azok kifejezésére használt szavak, meghatározások tartalmilag úgy, mint formailag változásokon mennek át. Ma is szélten használjuk a predesztináció, eset, váltság, kegyelem, megigazulás kifejezéseket, melyek ma is, mint régebben, a vallásbeli fogalmaknak egy összefüggő, rendszeres egészét vannak hivatva megérthetővé tenni, egy belső, vallás-erkölcsi élet folyamatát föltárni; de, ezek a kifejezések az általuk képviselt fogalmakat, eszméket más tartalommal, más elemekkel vegyítve, átalakítva hozzák felszínre, mint akár Pál, akár Augusztinus, akár Luther, akár Kálvin használták. Sőt ennél, Schweizer »Die Centraldogmen innerhalb der reformirten Kirche« című munkájának alapján többet is kockáztatok, azt t. i. hogy a vallásbeli fogalmak, eszmék fejlődése, protestáns alapon, a XVI-ik század végén bevégeződött; a XVII-ik, és XVIII-ik század eszet élesztő, és kifícamító protestáns skolasztikájával zavarta a természetes fejlődést, s hagyott a XIX-ik századra egy bizonytalan, s minden oldalról megtámadott örökséget, martalékul dobva a dialektika csapongó szeszélyeinek. Örö-

költük a szavakat, és kifejezéseket; kegyelet, és valódi mély vallásos szükségérzet csatol azokhoz, tudjuk, hogy vallásbeli fogalmainkat, eszméinket ma is azok vannak hivatva, hogy precíz fejezzék ki: csak azzal nem vagyunk tisztában, hogy mit fejeztessünk ki velük, mily tartalmat adjunk nekik? Mig ezekkel tisztában nem leszünk, mig a dialektika csábító, de érték nélküli sallangjaitól nem szabadulunk: a XVI-ik században megakadt fejlődésnek fonalát föl nem vehetjük, s ha azt mondjuk, hogy fölveltük, önmagunkat, és másokat ámitunk.

Hogy Kenessey biológiai jelenségeket szemléltető, biológiai erőhatásokat leíró theologiko-tanmódszerével a fejlődésnek mily lendületet fog adni, várva-várom; azokban, a mit mondott, csak sejtem, mit akart mondani: de, találgatásokba nem bocsátkozom. Máskülönben, újból örömet fejezem ki, hogy a járatlan úton találkozhattunk, s fogadja legmélyebb köszönetemet, hogy alkalmat adott némely dolgoknak elmondására. Én már rég leléptem a zajos, lármas, megnépesült útról, évek óta barangolok a járatlanon, egyik, mint a másik egyformán fárasztó, egyformán kényelmetlen: de ott, a hol, és mikor magasabb célok lebegnek szemünk előtt, a fáradtság, és kényelem nem jönnek tekintetbe.

Vallásos iratok.

Én bizony nem olvastam át őket a kiosztás előtt, hanem a Prot. Irod. Társaság fölhívására, és a belmisszió lelkes harcosainak sürgetésére terjesztettem, és terjeszttem, mert a világ evangelizálásának, helyes eszközökkel, magam is hive vagyok; a javítás szükségét én is érzem, és vallom, és azon irányban munkálkodom is. De, föltétlenül megbiztam a szerkesztők, kritikusok, és kiadók lelkiismeretességében, és helyes érzékében. Nagyon meglepett tehát, és szégyeltem, mikor egyszer egy atyafi azt mondja, hogy ezek a vallásos iratok még erkölcs-rontók is. »Melyik?«, kérdém. Hát, például, »A talált gyermek«. Csakugyan, ez elmaradhatott volna, átolvasás után én is ezt találtam. Mert a főváros közelében, a főváros minden bűneivel megfertézett faluk leányai előtt ismeretes, és gyakorolt bűn ugyan a gyermek eltaszítása, de az ország távulabbi részeiben az ilyen olvasmány ismeretlen bűn iránt gerjeszt titkos érdeklődést.

Legkevésbé gondolhatnánk, hogy egy olyan könyv, mint Fördös Lajos »Buzgóság szárnyai« című ima könyve nem a legkívánatosabb olvasmány. Ezt is terjesztettem, igen sok példányt adtam el belőle, a nélkül, hogy átolvastam volna. De, a napokban bele tekintettem, mondhatom, mindjárt az első imádság elolvasásánál álméltam. Ilyen nagy nevű ember ilyen közönségesen is tudott írni! Olvastam másodikat; a benyomás ugyanaz.

Felolvastam belőle több helyet családom előtt; hátha csak az én kedélyem van most elfásulva, azért hagy hidegen, azért érzem olyan száraznak, bár engem a legridegebb hangulatból is mély megindulásba tud hozni egy érzésteljes ima. De, bizony, a hatás másokra is ugyanaz volt. Első megjegyzés, a mit a felolvasottakra tettem, ez volt: »Hiszen, ezek nem is imádságok«. Csakugyan, a Fördös Lajos »Buzgóság szárnyai« nem csak nem szárnyai a buzgóságnak, mikén a lélek istenhez repülhetne, de egyáltalában nem imádságok. Igaz, nem olvastam el mindet, de, ha jól emlékszem, a hatvanhét darabból elolvastam huszonnégyet, hanem egyet kivéve: »Beteg családapa, vagy anya imádsága« (176. l.) versben, a melyen kissé melegebb hang ömlik el, mind olyan, hogy az egészről mondhatom: nem való arra, hogy terjesszük. Hogy nincs meg benne az imádságnak meleg, hittől, gyermeki bizalomtól meghatott édes hangja, nincs az a tulajdonság, mely mutatná, hogy most a földnek erőtlén gyermeke beszél remegő, de mégis bizó hangon az egyetlen felséges lényről, ezt csak úgy tudnám az olvasóval éreztetni, ha legalább egy imádságot leírnék. De, erre nincs tér. Hanem, iktatok ide innen-onnan mondásokat, melyek biztos következtetést engednek az egész mű értékére.

Csak theologiai képzettséggel bírónak tűnhetik fel az ilyen: »Az elmúlt esztendőben sokat hibáztam, (nem vétkeztem), a megtérés föltétele alatt a bocsánatot bizton remélhetem« (Ujesztendő napján 6. lap); de, ezeknek aztán annyival inkább feltűnhetik, mert minden imádságban érezni fogják a Jézus templomban imádkozó farizeusát, ki kevélyen áll isten előtt, a maga törvénybeli igazságára támaszkodva, vagy ha kér is bocsánatot, nem a Jézus érdemében, hanem az ő megtérése hathatós erejében bizva, egyenesen el-várja azt. Ilyen hang ez is: »Megtettem, a mit tehettem; lehetlenségre pedig nem köteleztetem«. (35. l.) Hova sülyedt ez a kihívó beszéd Jézusnak nagy súlylyal lelkünkre nehezede parancsolatával szemben: »Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes.« (Mát. 5, 48.)

Amaz botránykő a theologusnak; ez pedig botránykő a hívőnek, az áldozó csütörtöki tudományról: »Fölment a menybe, üle a mindenható atya istennek jobb-jára«, így elmékedik az Áldozó Csütörtöki imádságban: »oly tudomány, melyet kétségkivül nem szószerint kell értenem, miután tudom, hogy az isten mindenütt jelenvaló lélek, kinek emberi tagjai nincsenek, és így tulajdonképpen Jézus az isten jobb-jára nem ülhetett«. (16. l.) Kettős hibába esett. 1. Ez nem imádságba való száraz dogmatikai fejtegetés, jobban mondva, üres szórszál hasogatás. 2. Vétkes, romboló munka a szentírás iránt köteles tisztelet megsemmisítésére. Micsoda magasan áll a felett vigasztaló erőben, nevelői hatásában a szentírásnak egyszerű, a tudósokdást nem ismerő Áldozó Csütörtöki hiráda: »Ime, két térfiak fehér ruhában megjelennek mellettük, kik mondának: Galileabeli férfiak, mit állatok, nézvén mennybe? A Jézus, a ki oda fölvitették tőletek mennyországba, akkint jó el«, sat. (Csel. 1, 10, 11.); vagy milyen erő van ehhez képest annak az egyszerű halásznak pünkösti beszédében, e beszédben eme mondásban: »Ezt a Jézust

isten föltámasztotta, és az ő jobb karjával fölmagasztalta; mert nem Dávid ment mennyországba, hanem inkább ő ezt mondá: Monda az úr az én uramnak: Új az én jobb kezem felől!« (Csel. 2, 32. sat.)

Kissé vallásosan művelt kedélynek visszatetsző e könyv könyörgésének csaknem állandó tárgya. A példabeszédek bölcs írója azt kéri, hogy »szegénységet, vagy gazdagságot ne adj nekem, táplálj engem hozzám illő eledellel!« (30, 8.); Jézus úgy utasít, hogy a mindennapi kenyérért imádkozzunk; a Buzgóság szárnyai pedig úgy akarnak bennünket istenhez emelni, hogy semmi titkot nem csinálnak abból, hogy nagyon jó néven vennék istentől, ha a gazdagságot minél bővebb mértékben adná. A szegény ember, például, így imádkozik: »Uram, nem tagadom, szivemből óhajtom mind magamra, mind hozzám tartozóimra nézve, hogy sorsom jobbra forduljon, jövedelmem szaporodjék«. (206. l.) A gazdag ember ismét így: »Adj elegendő erőt, és okosságot, hogy helyesen végezhessem dolgaimat, és áldd meg jó igyekezetemet kedvező sikerrel, hogy vagyonom megmaradjon, sőt szaporodjék«. (210. l.)

Művelt embert nem elégít ki az imádságnak ilyen hangja: »Nem feszítenek ugyan már ma senkit keresztre, de azért még ma is gyakran megesik, hogy az igazsáért küzdő jó ember halálra hurcoltatik.« (Nagypénteki, 9. l.) Azt meg éppen csodálja, ha neki a kezébe adott imádság nyomán ilyenekért kellene istenhez könyörögnie: »Oltalmaz meg a könyörtelenség, és fősvénység rút bűnétől, hogy a munkások, és cselédek érdemlett bérét el ne fogjam, sőt hiány nélkül kiszolgáltassam« (211. l.); ellenben, egy művelt lélek kinos érzettel látja, hogy a »Buzgóság szárnyai« csak vergődnek, és legmagasabb szárnyalással, az ég végetlen föntségében, még a Karácson hatása alatt is csak eddig képesek emelkedni: »Neki (a Jézusnak) köszönöm, hogy testvéremnek nevezhetem a leggazdagabb, s legnagyobb urat, és valamint nem ismerem nálamnál fölebbvalót, úgy nincs is nálam alább való te előtted.« (25. l.)

Nem képzelek olyan iparost, a ki meg ne csóválná fejét, hogy az ő szájába ilyen imádságot adnak: »Bölcs rendelésednek tulajdonítom, uram, hogy én iparos vagyok« (213. l.); lentebb: »Hogy annál inkább remélhessem áldásodat, ime, felfogadom, jó atyám, hogy az iparüzletben minden csalástúl, huzavonától, hazudozástól őrizkedem, illendő árért mindenkinek jó anyagból becsületesen, és pontosan dolgozom, a hozzám adott anyagot ki nem cserélem, maradékát el nem lopom, a rozsmunkát jó helyett nem árulom. Ha annyira méltóztat sz (!?), hogy segédek tarthatok, azokkal is emberségesen bánok, érdemlett bérüket kiadom«. (215. l.) Ellenben, akadhátnánk nem egy szolgára, a ki elröhögné magát, ha így akarnánk imádkoztatni: »Ne hagyj megfélemlenem arról, hogy a ki cseléd, nem ur az, és a kinek a kenyérét eszem, annak szavát kell fogadnom.« (202. l.)

Senki nem lesz, még a tanulatlan emberek között sem, a ki az esztendő utolsó estéjén, az ellenállhatatlan meghatottság órájában, meg ne botránkoznék, ha ilyen imádságu gondolatokkal kellene megválnia az elmúlt, letűnt esztendő: »Cselekedj, hogy míg sokan dorbézólással, mértékletlenséggel, részegeskedéssel töltik el

az estét, én, miután tisztességesen ettem, és ittam, sat.« (30. l.); vagy ne tiltakoznék az ellen, hogy neki a vasárnap ünnepélyes csöndjét ilyen hangokkal kellene megtörnie: »Szomoruan tapasztalom, mely sokan vannak embertársaim között, kiknek templomuk a korcsma, istenük a has. (33.)

Én is megbotránkoztam, én is tiltakozom.

A vallásos nevelés hanyatlása az állami népiskolákban.

(Felelet tiszt. Péter Antal urnak.)

A »Prot. Közlöny« 50. és 51-ik számaiban tiszt. Péter Antal ur elpanaszolja, hogy a vallásos nevelés mennyire hanyatlásnak indult, a mióta az állam képezeti a tanítókat és vette kezébe a népiskolákat. Itéletében, azt hiszem, nem szándékosan, az állami tanítókat marasztalja el. Nem célozom, polemizálni, mert »a hol veszekedés és perpatvar vagy, ott minden gonosz cselekedet vagy«, de egy oly nagy testületet minden kihallgatás nélkül elítélni, nem szabad.

Igaza van cikkiró urnak, hogy a vallásos közöny ijesztő mérvben terjed az eddig vallásos köznéppel között is. Ezt mindnyájan fájdalmasan tapasztaljuk.

Cikkiró tapasztalatai szerint ott, a hol állami népiskolák vannak, hanyatlak a nép vallásos buzgósága. Fájdalom, nem csak ott, hanem a hol nincs állami iskola, ott is éppen úgy aláhanyatlott a vallásos buzgóság, s minthogy ott nincs állami tanító, ott bizonyosan a pap és a mester az oka. Nó hát, én kíméletesebb vagyok, nem vádolom egyiket sem, mert bizony rajtok kívül van a baj oka.

A társadalom, rohamos haladásában, mind csak az ismeretek gyarapítására törekszik, még pedig olyan ismereteket gyűjt, melyek őt a vagyonszerzésre segítik. Tehát, az utilitarizmus a vallástalanság első oka. Nem vette észre tiszteletes ur, hogy az »intelligencia«, kinek jó példával kellene a nép előtt járni, folytonos templomkerülésével tündöklök. Ez a második oka a vallásos buzgóság hanyatlásának.

A birtokosság falu helyen, sőt még, uram bocsásd meg nekik, a papok is, vasárnap délután kapáló, arató, hordó kalákákba viszik a hiveket a templomozás idején. A vallásos érzésre az első impulzust a gyermeknek a szülők s különösen az anya adja meg. Az anyagiak utáni éjjel-nappali fáradság, a kenyér gondja annyira igénybe veszik a szülők figyelmét, hogy gyermekeik estéli s reggeli imádkoztatása teljesen kimaradt. A mikor iskolába jön a hét éves gyermek, egy sem tudja a »Miatyánkot«, legyen az uri, vagy paraszt, vagy éppen papi gyermek. Még sok mindenféle körülmény van, a mi befoly a nép vallásos buzgóságának csökkenésére, a melyeket szintén nem lehet az állami népiskolák számájára felírni.

Azt mondja cikkiró ur, hogy a tanítóképzésnél nem fektetnek súlyt a vallásos érzület kifejlesztésére. Ott az állami képezdében minden felekezet papja oktatja a hozzá tartozó növendékeket. A képezdei tanárok pedig beléjük csepegtetik, nem ugyan a felekezeti vallásos

érzést, hanem az általános vallásosságot. A methodika tanára fejükbe rágja, hogy minden tantárgy tanításánál tekintettel legyenek a vallásos érzés fejlesztésére, s ezt, a számtant kivéve, minden tárgynál lehet érvényesíteni szépen, s érvényesíti is minden valamire való tanító úgy az egyes olvasmányok tárgyalásánál, mint a történelem, természettan tanításánál, de persze nem felekezetes, hanem csak általános irányban.

A mi iskoláinkban sok helyt nem csak az összes keresztyén felekezetek, de még zsidók is vannak képviselve. Itt felekezetes szellemről szó sem lehet, de nem is célja az elemi iskolának a dogmatikus ismeretek elsajátítása.

Elég, ha istenről, annak tökéletességéről, Jézusról, az emberek iránti szeretetről, az erkölcsi törvényekről, mint isten parancsolatairól, az emberek nemesebb rendeltetéséről, isten és embertársaik iránti kötelességeikről, a jók jutalmazásáról, a gonoszok megbüntetéséről, stb. általános fogalmat szereznek. Ezekre pedig úgy az egyes olvasmányok, mint bibliai történetek elbeszéléséből rá lehet a gyermekeket vezetni.

A mi a külön felekezetes vallásos nevelést illeti, az már az önök dolga. Arra sem lehet az állami tanítót kényszeríteni, hogy a ref. dicséreteket, zsoltárokat akkora mértékben tanítsa, mint a régi »mesterek«; mert sem nem tudja, sem ideje nincs rá. Pedig az egyházi énekekre való tanítás, a templomban karban való éneklés nagyban emeli a vallásos buzgóságot, sőt még a templom kerülő szülőket is oda terelné, hogy az ő Mareija, Jankója, hogy énekel. Ezen nézete nagyon helyes cikkirő urnak, és még az állami iskolákban sem kivihetetlen. A hol az állami tanító ref. hitű, ha felkéri a lelkész, hogy a hittani órán segítsen neki egy egyházi ének betanításában, szívesen megteszi, sőt láttam már példát, hogy gör. katolikus tanította: »Mint a szép, hives patakra«, »Nagy isten, téged imád« két és három szövegben.

Ha pedig nem arra való a tanító, akkor ott a lelkész, a legfőbb »mester«-nek szolgálja, neki kötelessége mindent, példaadás, buzdítás, s főképpen lelkiismeretes tanítás által a felekezeti hitélet fejlesztésére megtenni.

Ekkor aztán, ha a pap mindent megtett teljes odaadással, s az istentelen állami tanító lerontja az ő szent építményét: köveztesse meg.

De az a vallástánítás ne legyen robot, értelmetlen magoltatás, vagy dogmatikai prelekción, mely a szívet a tanítás alatt s az elmét a vizsga után hagyja üresen; lelket öntsenek tanításukba, mely »megelevenít«; érezzék és éreztessek amaz isteni igazságokat: akkor nem tudja azt az istentelen állami tanító kiölhetni a gyermeki lélekből.

Őn tapasztalatai után mondja ki ítéletét az állami népiskolákra és azok tanítóira. Én is saját tapasztalataim után mondom ki, megtevéen én is a tiszteletre méltó kivételeket, épp úgy okai lehetnek a lelkész urak is a hitélet lanyhulásának, sőt talán még nagyobb mértékben, mint mi.

A hol buzgó lelkipásztor van, ott nem szabad megengednie, hogy a tanító tanítsa a »hittant«, de szép szerével hasson oda, hogy a tanító tantárgyai tanításánál vallásos érzelmeket keltsen föl a fogékony

gyermeki lélekben. De az a fátum, ezt szintén tapasztalatból tudom, hogy a legtöbb ref. felekezeti iskolában a papok kényelem szerete a »mester« nyakába varrja a vallástánítást (mert itt nem honorálja az állam). Ennek a mesternek nem igen van, s ha volna is, nem tudja vallásos érzését átplántálni növendékeibe.

Még egyet nem hagyhatok észrevétel nélkül. Hibául tudja fel ön azt, hogy mi »szakképzettségünkre, végzettségünkre való hivatkozással egy »rangban« képzeljük magunkat a felekezet lelkészével«. Hát, ez nagyon természetes, s nem is fogom magam soha kisebbnek érezni lelkészemnél. Én is, ő is képesítve van arra, hogy hivatást teljesítsen; nekem is, neki is megvan a diplomám. De hát nem itt van a hiba, könyörgöm, hanem ott, hogy: »önök nem érzik magukat egy rangban velünk«.

Ez pedig óriási hiba. Ennek következtése az a sok kellemetlenség, surlódás, a mi a lelkész urak és tanítók között van, s nem is annyira nálunk, mint a felekezeteknél. Nem követik önök a világ legnagyobb tanítójának, Jézusnak példáját, ki »úr levén, lett szolgává«. Ez a rang feletti versengés pedig hozzánk nem illik. »Ki köztetek első akar lenni; az legyen utolsó.« A lelkész és tanító közötti versengés, a népnevelés és vallásos hitélet kimondhatatlan kárára még ma is, fájdalom, sok helyt megvan.

Mi, az igaz, 3—4 gimnáziummal megyünk a képezdébe, ott megismerkedünk minden tudománynak az elemeivel, s minthogy a többit nem ismerjük, azt hisszük, hogy mindent tudunk. Ezért, igaz, arrogansok, összeférhetetlenek vagyunk. De önök végeznek, érettségit tesznek, teljes, mély, alapos ismeretet szereznek a tudomány minden ágában. Ne hagyjanak minket tudatlanságban; méltóztassanak, leereszkedni hozzánk, emeljének fel magukhoz őszinteséggel, szeretettel s meglátják, hálásak fogunk lenni, elismerjük felsőbbségüket, nagyobb képzettségüket.

Fogjanak velünk kezét az új nemzedék vallásos nevelésére, s meglátják, hol pap, és tanító, mint jó barátok, munka társak, egymásnak támogatói, segítői lesznek: ott a vallásos-erkölcsi nevelés csakhamar föl fog lendülni anyaszentegyházunk épületére, istennek dicsőségére.

Nem is lehet ez másképpen. Az iskola a kicsinyek temploma, a templom a felnőttek iskolája. Tehát, nép-tanítók vagyunk mindnyájan. Egy épületen dolgozunk, a népnevelés épületén. Mi rakjuk az alapot, önök a tetőzetet. Ki a nagyobb? A ki a fundamentomot, vagy a falat rakja?

Midőn idő- és alkalom-szerű cikkének sok részletét magam is helyesnek, igaznak elismerem, tisztelettel kérem, ne vegye rossz néven e kis helyreigazításomat; nekem kötelességem, az egész állami tanítói karra kimondott súlyos ítéletét a maga értékére leszállítani.

Az állapot, mint ön, és minden hazafias gondolkozásu ember aggódik, megvan, ez tagadhatatlan; de, azzal még nem segítünk a dolgon, ha a hibát egymás nyakába hártjuk. Ha fejünk felett kigyúladt a ház, vajjon, a gyújtogatót kell-e nyomoznunk, vagy az oltáshoz kell látnunk?

Kezét, tiszt. uram, őszinte barátságot kérek; senkinek sincs az őszinte barátságra nagyobb szüksége, és

senki azt jobban meg nem tudja becsülni, mint a mindenkitől lenézett tanító.

Közösen működünk a vallás-erkölcsi érzés ápolására a népiskolában, az iskolán kívül mindenütt, alkalmas, és alkalmatlan időben; bizonyára jóni fog egy jobb kor, mely nem fogja a szegény állami tanítókat kihallgatás nélkül elítélni.

Békesség legyen velünk, és istennek szentlelke. Jelszavunk legyen: »viribus unitis«.

Szabó Gyula,
igazg. tanító.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. jan. 11.

Elnökölt: főt. és mélt. Szász Domokos, püspök aa.

Jelen voltak: Szász Gerő, egyházkerületi főjegyző, Szász Dénes, Becsek Lajos, Herceg Lajos, igazg.-tanácsosok, Parádi Kálmán, igazg.-tanácsos, tanügyi előadó, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő, és Kádár János, s.-titkár, mint jegyző.

Elnök aa. az ülést megnyitván, útasította az egyes előadókat a napirenden levő ügyek előterjesztésére. Erre a következő folyóügyek nyertek elintéztést.

Első helyen tudomásul vette Igazg.-Tanácsunk a nagy-enyedi Bethlen-főiskola előjáróságának ama jelentését, mely szerint az ottani theol. akadémia megszüntetése folytán szükségessé vált átmeneti intézkedések előkészítésére kinevezett bizottságba, s maga részéről, Zeyk Dániel, főgondnok, Szilágyi Gyula, és Fogarasi Albert, tanár aait. küldötte ki. Ennek folytán elhatározta Igazgató-Tanácsunk, hogy a szükséges adatokat a bizottság elnökének, br. Kemény Kálmán, főgondnok úr excellenciájának azzal a kéréssel küldi meg, hogy a bizottságot mielőbb összehívni, s annak javaslatát folyó év március 20-áig az Igazgató-Tanács elé terjeszteni, sziveskedjék, hogy a közgyűlést megelőzőleg még kellő idő maradjon az enyedi kollégiumi Előjáróság észrevételeinek bevitelére, és az ügy igazg.-tanácsi tárgyalására.

Kolozs Kalotai esperes aa. egy fölmerült konkrét eset alkalmából, elvi elhatározást kér arra nézve, hogy vajjon, az állam-segélyben részesülő népiskolák egész iskolai háztartásuk számadását kötelesek-e bemutatni a tanfelügyelőségeknek, vagy csak a nyert államsegély fölhasználásáról tartoznak elszámolni? Alapos tárgyalás, és az 1893. évi 26. tc. vonatkozó rendelkezéseinek megfontolása után kimondotta Igazgató-Tanácsunk, hogy csak

a tanítói fizetést pótló állam-segélyekről kötelesek az iskolaszékek kellőleg okmányolt számadást bocsátani a politikai hatóságok rendelkezése alá.

Székely-Udvarhelyi egyházközségünk indokolt kérésére engedélyt adott Igazgató-Tanácsunk arra, hogy a nevezett egyház leány-iskolájának államosítása iránt lépéseket tehessen.

Hasonló engedélyt nyert sóváradai egyházközségünk, ama szokott fentartással, hogy Igazgató-Tanácsunk végleges elhatározását a szerződési pontozatok fölterjesztése utánra tartja fenn.

Kócsi Andor, kir. ügyész aa. ama szives ajánlata, hogy néhai édesatyjának ujabban általa kiadott »Köz-ségi faiskola« című könyvéből 100 példányt az Ig.-Tanács rendelkezésére bocsát, a gyümölcsészettel foglalkozó papok és tanítók között leendő kiosztás végett: köszönettel elfogadtatott s tanügyi előadó aa. megbízott, hogy azokat az esperesek véleménye szerint, ossza szét.

A vallás- közoktatásügyi m. kir. miniszter ur ő nagyméltósága fölhíván egyházkerületünk figyelmét a gazdasági ismétlő-iskolák tantervére s annak alkalmazására, mire válaszólag, a nagy-enyedi képezdei igazgatóság jelentése alapján, fölterjesztést intézett Igazgató-Tanácsunk a nevezett miniszter urhoz, jelezve abban, hogy tanítóképzőnkben a gazdaságtan s különösen mérészet és gyümölcsészettel kellő elméleti és gyakorlati tanításáról gondoskodva van.

Veress Lajos, pénztári id. gyakornok aa. kérésére az ezen állással összekötött évi 500 frt javadalom folyósított, minthogy nevezett aa. már közel egy éve van, napi egy frt. diurnum mellett, alkalmazásban s ezen idő alatt magát, szorgalma és képessége által, a gyakornoki javadalom folyosítására érdemessé tette.

Sepsiszentgyörgyi egyházközségünk némely régi és felhajthatatlannak bizonyult követeléseinek törlését kérelmezvén, az részére, a főt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásától föltételezetten, megengedett, minthogy a fölhajthatatlanság kellőleg igazoltnak találtatott.

A sepsiszentgyörgyi kollegium indokolt kérésére, megengedte Ig.-Tanácsunk, hogy a kollegiummal szomszédos egy telek kisajátíthatására nézve engedély ki- eszközölését kísérelje meg, minthogy az ott űzött mesterség lármás és tűzveszélyes voltánál fogva, de a kollegiumi udvar kibővítése céljából is nélkülözhetetlen szüksége van az intézetnek e telekre.

(Vége következik.)

r. s.

TÁRCA.

A megmentő szeretet munkái.

(Folytatás.)

A mi intézeteink, emberbaráti intézetek, az általános emberszeretet eszméjén alapulnak, állítólag. Hogy ez mily nagy, azt a fönnebbi statisztika mutatta meg. Ellenben, a külföldi hasonnemű intézeteknél van valami, a mi a mieinknél nem található, és éppen ezen valami miatt még egy sereg intézmény, mely nálunk legfőlebb hiréből, vagy ugy sem ismeretes. Ez a valami, a mi jelentéktelennék látszik, a mi sokak előtt megfoghatatlan, a mi kozmopolitizmus

felé hajló korunkban »a keresztyén szeretet«. Tehát nem pusztán »a szeretet«, hanem a keresztyén szeretet.

Van is abban különbség, hogy a szeretet keresztyén-e, izraelita-e, mohamedán, vagy pogány-e: mondják sokan. A szeretet nem ismer vallást. Az igaz, nem tesz különbséget az emberek között vallás szerint, de mégis roppant különbség, áthidalhatatlan távolság, összemérhetetlen egyenlőtlenség van a keresztyén és nem keresztyén szeretet között. Csak arra kérek mindenkit, hogy a keresztyén szeretetet össze ne tévessze a megkeresztelt ember szívében lakozó szeretettel. Mert a keresztyén szeretet ama krisztusi

szeretet, melylyel magát az Üdvözítő a mások büneiért, a maga ellenségeiért áldozta fel, tehát önfeláldozás még az érdemetlenért is, míg az általános emberi szeretet, csak áldozat, önfeláldozás nélkül, vagy ha nagy ritkán talán ebben is nyilvánul, sohasem történik az érdemetlenekért és ellenségeikért. És a mellett, van még a keresztyén szeretetnek egy jellemvonása, a melyet az általános emberi szeretet nem ismert soha, és ez az a meggyőződés, hogy a nyomor, a szenvedés, minden baj, melyet az embereknek átélniök, türniök, szenvedniök kell, a bűnnek, az ember valódi java emez ősi ellenségének a következménye. A szenvedés az a növény, melynek gyökere a bűn, és bárhányszor messzük is le a gyomot, akárhányszor szüntetjük is meg a szenvedést, mindig új életre kél az, valameddig gyökerét is ki nem irtottuk, s helyére az istenben s az ő szent fiában való hit magvait nem vetettük el.

Ezért a keresztyén szeretet által alkotott valamennyi intézet vallás-erkölcsi oszlopokra épít. A kisdédóvóda nem arra való, hogy a szülők alkalmatlankodó gyerekeiktől szabaduljanak, hanem hogy már a zseuge és legfogékonyabb korban belecsepegtessék a gyermeki lélekbe későbbi boldogságuk csiráját, a vallás és erkölcs alapeszméit. Az árvaház nemcsak kenyert ad, hanem anyát az árvának és megismerteti ezzel a minden földi atyáknál jobb, ama szerető mennyei atyát, és nemcsak polgári pályára, hanem az isten országa számára növel. Mikor ápolja a beteges testet, táplálja egyuttal a lelket is az örök életre, a mire, hogy minő szükség van, elegendő annak meggondolása is, hogy a test szenvedéseivel együtt szenved a lélek, de még inkább ama nyilván való tény is, hogy az önhibájukból betegséget szerzett emberek a gyógykezelés által betegségüktől megszabadulván, nem térnek eszükre és legalább hatvan százalékuk újra folytatja bűnös életmódját s újból a betegség rabjává leszen.

A süketnémák és vakok intézetei a kellő nevelés és képzés mellé megadják az istenben való bizalom és az ő akaratán való megnyugvás érzetét is, a mely nélkül a magasabb képzés sok esetben csak átokká lenne rájuk nézve. A tébolydák nem annyira a társadalom biztonsága érdekében állnak fenn az ily egyleteknél, hanem az egyén java vezérli őket. Hasonlóképpen a nálunk javító-intézeteknek nevezett menházak arra szolgálnak inkább, hogy a bűnös tulajdonokat kiirtsák, mielőtt kifejlődnének, nem pedig a már kifejlettek elfojtására.

Szóval, a keresztyén szeretet munkái többet, nagyobb, magasztosabb célt szolgálnak, mint az u. n. emberbaráti szeretet művei és a hol azok meg vannak gyökerezve, nem várnak mindent az államtól, vagy más közönségektől, hanem társadalmi uton, egyesületek útján működnek. Működésükben nem az állam, vagy a köz érdekét hordják első sorban szívükön, hanem az egyes emberét, ennek lelki és testi javát és csak a mennyiben isten országa érdekében végzett minden munkának megvan a maga földi, társadalmi jó hatása is, így közvetve hatnak a földi viszonyokra. A ki érti, hogy mit tesz az uri imádságnak eme kérése: »jöjjön el a te országod«, a ki belátja, hogy mily ereje, hatása volna földi viszonyainkra amaz ország uralma: az érzi, hogy nem mondtunk a főnnebiekkel valami üres szót, hanem az érti és tudja, hogy az ily egyleteknek működése áldás az emberiségre.

És mert éppen ily szempontokból fog a keresztyén szeretet munkához, azért nem elégszik meg a főnnebiekben bemutatott munkatérrel, hanem mindenféle testi, lelki és erkölcsi veszedelmekre s nyavalyákra kiterjeszti gondját, sőt még az olyanokra is, melyeket az emberi társadalom meglátni nem is igen akar, vagy a melyeket a magánosok és a köz saját előnyére kizsákmányol és növelni igyekszik.

A nálunk ismeretlen intézetek közül a következőket említhetem föl, mint a melyeket mind egyletek tartanak fenn épp úgy, mint nálunk a kisdédóvóda és árvaházak egy részét.

A bölcsődék (creche) fél és bárom év közötti gyermekek befogadására és ápolására szolgálnak és leginkább oly helyeken éreztetik áldásos működésüket, a hol sok a gyári munkás és mind az apa, mind az anya kenyérkereső. Tudjuk, hogy ily intézetek hiányában a család vagy valamely nagyobb, de még munkára nem alkalmas gyermekre szokta bízni a csecsemőket, avagy pedig olyan asszonyokra, kik a felügyeletet üzletszerűleg teljesítik. Mennyi kárral, mennyi veszedelemmel jár akár egyik, akár másik mód, felesleges, említeni is. Ezen bajon igyekeznek segíteni a bölcsődékekkel, hova az anya reggel beviszi gyermekét, és este haza szállítja. Arra azonban különös gondot fordítanak, hogy haszontalan szülők valamiképpen a gyermek gondozásától való szabadulásra ne használják fel; továbbá, hogy némelyek lelenház gyanánt ne tekintsek ez intézeteket.

A 3—6 év közötti gyermekek gondozására a kisdédóvóda, vagy a híres Fröbel elnevezése után, gyermekertek állanak az ezekre reászorultak gyámolítása végett. Ezek tulajdonképpen rendeltetésének felelőnek meg nálunk az állandó, avagy csak nyári menedékházak.

Főleg Angliában, hol nincs általános iskolakötelezettség, nevezetes szerepre jutott az u. n. rongyos iskola (ragged schools), melynek feladata volt, hogy Anglia nagyobb gyárvárosaiiban nevelés és oktatás nélkül csatangoló szegény, többnyire rongyos (innen az iskola neve) gyermekeket, kiket a gyárakban elfoglalt szülők még munkára nem alkalmazhatva, minden felügyelet nélkül, oda haza hagytak, összegyűjtve, oktatásban részesítse, s így lehetőleg megmentse az elzüléstől.

A még el nem zülött, meg nem romlott, de már is rossz erkölcsű, vagy veszélyeztetett gyermekek gondozására alakultak Németországban az u. n. nevelési egyesületek, melyek az ilyen gyermekeknek egyes családoknál való elhelyezését tüzték feladatokul. Egy ideig az egyesület házaiban tartják a gyermekeket, míg hajlamaikat, erkölcsiüket kiismerik s a nevelésükre alkalmas családot feltalálják. Azután elhelyezvén őket, folytonos összeköttetést tartanak fenn az illető családokkal, hogy a gyermekeket is kellő figyelemmel kísérhessék s az esetleg szükséges intézkedéseket, p. o. helycsere, menedékházba vitel, megtehessék. Pestalóci volt az, ki ily irányban működni kezdett, de Bräm neukirchenei lelkész, a nevelési egyletek tulajdonképpeni megalapítója 1845-ben.

A gyermekvilág testi ápolása a közöttük pusztító rengeteg számú betegség elől való megmentésére szolgálnak a gyermek-kórházakat, gyermek-gyógyfürdőket, és szünidei gyermektelepeket fentartó egyesületek. Hazánkban gyermek-kórház nincs több egynél, ez is állami intézet, a budapesti egyetem mellett. Gyógy- és tengeri fürdő telepek pedig gyermekek számára éppen nin-

csenek. Pedig, hogy mennyire fontosak volnának ezek fajunkra nézve, annak megvilágítására legyen elegendő példa annak felemlítése, hogy egész Európában az egyetlen Galicia az, hol nagyobb a gyermek-halandóság, mint nálunk. Hazánkban ezer halott közül több, mint 500, sőt 520-an felül levő számmal az ötödik életévüket be nem töltött gyermekek szerepelnek, és nálunk nem éri el minden harmadik gyermek sem az ötödik életévet, nem minden második sem a tizediket. A gyermek-kórházak igen nagyot segítenének ezen szomorú tüneteken, de ezen felül a fürdők is. Itt volna aztán társadalmi segítségre szükség, mert a fürdőzés drága mulatság, szegény emberek nem igen bírják, ha csak a keresztyén szeretet nem siet támogatásukra.

A főnnebbi céloknak szolgáló szünidei gyermek-telepeket Budapest fő- és székváros létesített, hova néhány év óta szállítják ki a nyári szünidő alatt a főváros poros, füstös, egészségtelen levegőjében felnőtt sápadt, vézna gyerekeket.

Bámulatos a szeretet hatalma a lelki betegek ápolásánál és gondozásánál is. A dr. Guggenbühl által Abendbergben 1836-ban alapított első hülyék intézetét számos más követte és ma már minden művelt államban van ilyen, hazánkban is egy. E gyógyíthatatlan betegség, a hülyeség, némely államokban roppant és mindig növekedő számmal lép föl. Németországban 50,000-re teszik a betegek számát. Sorsuk családjuk és a többi gyermekek körében megrendítő és csak áldás reájuk nézve, ha hozzájuk hasonlók között, kellő felügyelet alatt, őrizetet találnak. Gondozásuk próbára teszi a szeretetet, hiszen közülök némelyek még az állatoknál is alacsonyabb fokon állanak értelmileg és a tapasztalat szerint, bajuk a korrallal növekedni szokott. Azonban, kellő gondozás mellett, legalább e sülyedést meg lehet akadályozni és elég tisztesség és illetudásra szoktatni őket.

(Vége következik)

Pokoly József,
theol. tanár.

Különfélék.

= **A kolozsvári ev. ref. egyház folyó hó 10-én** igen nagy fontosságú presbiteri ülést tartott, melyben tárgyalatott a mult esztendőben már elhatározott harmadik, ugy nevezett, millenáris templom építésének ügye. Magát az eszmét is főtiszt. Szász Domokos, püspök a. vetette föl, és ez ülésen is ő volt az, ki bemutatta az építendő új templom részletes tervrajzait, kapcsolatosan új papilakkal, és az általánosan helyeselt, és forrón várt »Szeretetházzal«, és költségvetéssel együtt. Miután a főtiszt. püspök úr előterjesztését, mint közérdekűt, közölni szándékoztunk, most csak ama hiradásra szorítokozunk, hogy a szokatlanul nagy számban összegyűlt presbiterium az előterjesztést nagy lelkesedéssel, egyhangulag fogadta el, és megtette intézkedéseit amaz irányban, a melyek ily nagy fontosságú, és szent cél elérése érdekében előzetesen feltétlenül szükségsek. Védnökökül br. Bánffy Dánielné, br. Jósika Sámuelné, és Hegedüs Sándor, országgyűlési képviselő kéretnek föl; míg a templom berendezésére szükséges eszközök megszerzésére ötven tagból álló bizottság küldetik ki, algondnok, dr. Békessy Károly elnöke alatt, az építés műszaki vezetésével pedig Herceg Lajos, főmérnök bizatik meg.

= **Szathmári Elek, derék polgártársunk**, és egyháztanácsos, a Kolozsvárt építendő harmadik templom belső berendezésére a közelebbi presbiteriális ülésen 400 koronát ajánlott fel. Szívesen irjuk föl nevét a jók, a nemesek, az áldozatra készek sorába. Maga az áldozat a legőszintébb tiszteletre méltó; a példa-adás tekintetében pedig megbecsülhetetlen. Az összeg maga is elég tekintélyes; in-

ditó oka pedig oly fölemelő, hogy a míg ilyenek, és ezekhez hasonlók szentelik meg az életet, nem kell félnünk a valóságos élet hanyatlásától. Meg vagyunk győzedve, hogy az ülés általános éljenzése mellett, e derék hívünk jutalmát öntudatában keresi, és ott meg is találja. Sokáig éljen.

= **Dömény Zoltán, várpalotai ref. lelkész**, előfizetésre hívja fel az érdeklődőket, és lelkésztársait költeményeire, melyek »Hulló levelek« cím alatt jelennek meg márc. 15-én. A 20—22 ives kötet ára füzve, 1 fit. 20 kr. diszkötésben, 2 frt.

= **Leány-gimnázialisták.** Kolozsvári ref. kollégiumunkban a napokban tette le magánvizsgálatát a VII. oszt. tárgyaiból Weisz Margit, dr. Weisz József, helybeli ügyvéd leánya, jó bizonyítvánnyal. Ugy ő, mint dr. Genersich Antal, budapesti egyetemi tanár Margit nevé leánya a folyó év végén a VIII. oszt. tárgyaiból is vizsgálatot tesznek, s annak sikeres kiállása esetén, érettségi vizsgára is állanak.

= **Nyilvános számadás, és hálás köszönet.** A nagymélt. m. kir. belügyminiszter úr által engedélyezett országos könyörödomány-gyűjtésből a magyarókeréki ev. reform templom építésére 1227 frt. 82 kr. folyt be. Mindazok, kiknek filléreiből gyűlt össze ez a szép pénzösszeg, fogadják a magam, és egyházam leghálásabb köszönetét. Magyarókeréken, 1897, jan. 11. Barabás Árpád, ref. pap.

= **Nyilvános számadás, és köszönet.** 1896. év dec. 31-én az oltszemi evang. reform. egyház létesítendő »harang alapja« javára, a községi iskola tantermében jótékony célu táncestély rendeztetvén, Málnás, Zalán, és Gidófalva községek által is pártfogólvá, volt bevétel: 57 frt. 40 kr. Kiadás volt: 19 frt. 89 kr. Marad tiszta jövedelem: 37 frt. 51 kr. Felül fizetni kegyesek voltak: Oltszemről: Kliská József, vasúti vállalkozó 3 frt. Menyi János 1 frt. Simon István 60 kr. Gáll Sándor, Szabó Mózes, Mihály József, alsó Boros János, Vitályos Efraim, Bernád József, izr. 50—50 kr. Zsarnocki Károly 10 kr. Málnásról: Ötvös Gerő, kör- orvos, Pariser József, izr. 1—1 frt. Balog József, Bagoly Sándor, Hajdó József, Ince József 50—50 krt. Zalánból: Farkas József, Bence Lajos. Pál Imre 50—50 kr. Füzi Jánosné 20 kr. Gidófalváról: Mándel László 50 krt. Fogadják a nemes szívü adakozók e helyen is, a jótékony cél érdekében tett nemes áldozat-készségükért, magam, és egyházam nevében hálás köszönetemet. Oltszem, 1897, jan. 4. Meny i János, evang. reform. pap.

Szerkesztői nyiltposta.

= **A Péter Antal barátunk cikkére vonatkozólag** már két feleletet adtunk. Többet nem adunk. Ha minden állami tanító felelni akarna is, ugyanazt mondaná. Hát, ne melegítsük fel a levest, mert ez a legrosszabb enni való. Esmék felett vitatkozunk, és ne személyes, képzelt sértődések felett.

= **Kérjük olvasóinkat, őrizzék meg a »Prot. Közl.«** egyes számjait attúl az időtül kezdve, hogy megjelennek. Mert lehetetlen, eleget tenni annak a követelésnek, hogy ilyenkor aztán a mult esztendőőrül húsz-huszonöt számot küldjünk meg ismét, azon okból, mert be kell köttetni. Második kiadást nem rendezhetünk azok számára, kik először sem tartják meg, s valószínűleg nem is olvassák.

Hivatalos rész.

28—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett t a s n á d - s z a r v a d i III. osztályu lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: természetben lakás; dézmkárpótlás 131 frt-33 kr. készpénz az egyház pénztárából 280 frt. a gr. Károlyi-udvartól öt hl. buza, 20 frt. harminc kat. hold tagosított birtok, jelenlegi hasznobére 160 frt. stóla 12 forint. Összesen: 613 forint, 33 kr.

Pályázati határidő: febr. 10. Fölszerelt kérvények nt. Viski Pál, esperes aá. hoz küldendők, Zoványra.

Kolozsvárt, 1897. jan. 11. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Január 21.

3. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A tanárok özvegy-árvai alapja.

A mult év tavaszán Sepsi-Szent-Györgyön megtartott tanári értekezlet határozatilag kimondta, hogy az erdélyrészi ref. kollégium tanárainak özvegy-árvai alapját, mely az 1895. év végén 48,236 frt. volt, az egyes kollégiumok befizetési, és jelenlegi terhei arányában felosztja, s a kolozsvári tanári kart, mint az alap kezelő testületét megbizta a tőke feloszthatása végett a végleges számítások elkészítésével, hogy a legközelebbi értekezlet ez ügyben végérvényesen intézkedhessék. E határozat ellen a nagy-enyedi kollégium Sepsi-Szent-Györgyön jelen volt tanárai tiltakoztak, s kijelentették, hogy az ügy megvizsgálását az egyházkerület Igazgató-Tanácsa elé kívánják vinni. Nem tudom, hogy felebbezésüket az egyházi főhatósághoz beadták-e, vagy nem, mert semmi tudósítás, vagy hír erről meg nem jelent. De, azt tudom, hogy a kolozsvári kezelő testület ez ügyben az Igazgató-Tanácsához előterjesztést tett, a honnan felszólítást is kapott az egyes intézetek előjáróságai véleményének bekérésére arra nézve, vajjon, elvállalják-e az alap felosztása esetén a nyerendő tőkével együtt a kapcsolatos terheket?

Az egyes kollégiumok előjáróságai választatot megadták, még pedig nagy részben kedvezően. Hat intézet a rá eső tőkeösszeggel a jelenlegi özvegyek, és árvák jogos járadékainak további kiszolgáltatását magára vállalja, egyedül a nagy-enyedi előjáróság adott tagadó feleletet, sőt mi több, toldalékul, az alap felosztása ellen is óvást emelt. Az ügy most az Igazgató-Tanács előtt van, annak bölcsességét, és türelmét fogja e gordiusi csomó megoldása próbára tenni.

Ez az ügy jelenlegi állása.

De, most már vegyük közelebről szemügyre az enyedi tanári testület tiltakozásának okait; vizsgáljuk meg az alap jelenlegi állapotát, jöve-

delem-forrásait, és terheit, s ezekből vonjuk le a következményeket.

A nagy-enyedi tanári kar az özvegy-árvai alap főhatóságilag soha meg nem erősített alapszabályaira támaszkodva, azt mondja, hogy az özvegy-árvai gyámintézet zárttá teendő, azaz, újonnan megválasztott tanárokat kebelébe föl ne vegyen, de a régi tagok kötelesek eddigi illetékeiket, évi fizetésük három-százalékát továbbra is fizetni, sőt e százalék a terhek növekedése esetén, az alapszabályok értelmében, öt-százalékra is emelhető. Hivatkozik a felosztás esetén egyes kollégiumokra háruló nagy terhekre, hivatkozik a tanárok erkölcsi kötelezettségére, a melyet a belépéssel magukra vállaltak.

Megvallom, hogy az özvegy-árvai alap fenntartását eddigi alakjában az állami nyugdíj-intézet felállítása, és életbe léptetése után is óhajtottam volna, mert azon kívül, hogy a tiz évi szolgálat előtt elhalálozott kartársaink özvegyei az állami nyugdíjintézetből csak kegyelem-kenyeret kapnak, s így helyi segítségnek helye volna, az alap testületi összetartozandóságunknak is egyik erős kapcsa volt. De, számolva a máskülönben is gyöngén dotált tanári tanszékek kettős megadóztatásával, tekintetbe véve ama körülményt, hogy az intézeteinkben nagy számban tanuló szegénysorsu növendékek a magasra emelt három forint illetéken kívül még a 60 kr. fizetésére ad infinitum nem kötelezhetők, mivel a középiskolák felállításának jelenlegi szokatlan mérve mellett könnyen bekövetkeznék egyes iskoláink elnéptelenedése: már a szászvárosi értekezlet határozatában örömmel nyugodtam meg.

De hát, az enyedi tanári kar mit kíván? Hogy a gyámintézet zárt legyen; hogy abba új tanár ne léphessen be. Hiszen, az már megvan. A mióta az állami nyugdíj-intézet fennáll, azóta a pályázati hirdetésekben mindig ki van emelve, hogy a megválasztandó az állami nyugdíj-intézet kötelezett

tagja, s tényleg azóta a mi közös gyámintézetünkbe tagul a megválasztott tanárok egyike sem jelentkezett.

Kivánja, továbbá, az eddigi tagok befizetésének további beszolgáltatását, esetleg, e befizetések emelését. Gondolatnak szép, de kivihetőségeért kezességet nem vállalnék. Hogyan vélik kötelezhetőnek bármelyik tanárt is arra, hogy még az évek hosszú során át több száz forintra rugó összeget áldozzon oly célra, a melyből hátramardottjainak semmi haszna? Avagy azt hiszik, hogy az a tanár, a ki húsz év óta 700 forintnál már többet befizetett, ezután is hajlandó lesz évi járuléka megadására, a midőn tudja, hogy felesége, s gyermekei, hirtelen halála esetén, abból semmit sem kapnak?

Az az »erkölcsi kötelezettség« fenséges fogalom, de a tanároknak jövőben is e kötelezettség alatt tartása, vajjon, méltányos-e? Senki tagadni nem fogja, hogy a tanárok, a kik még belső, egyházi segítségben sem részesülve, önerejükön, gyakran nehéz körülmények közt fáradoztak bármely irányu előhaladásukon, az 1863-ban szervezett gyámintézettel a tanári özvegyek, és árvák megélhetését teljesen a maguk nyakába vették, s az intézetek ahhoz nagyon csekély összeggel járultak. Ugyan, hány özvegy van, a kinek ellátásáról, vagy legalább segélyezéséről is maguk a kollégiumok gondoskodnának? Azt hiszem, egy sincs. Fordítsuk meg a kérdést. Nem méltányos-e az, hogy azt a terhet, a mit eddig a tanárok viseltek, maguk az intézetek vegyék át? És hozzá az a teher, a mely az alap felosztása után az egyes kollégiumokra eső tőke kamatain kívül, a tanárok további helyi befizetéseit nem is számítva, fenmarad, nem oly nagy, hogy az intézet költségvetése addig az időig, a míg a természet törvénye szerint az özvegyek száma apad, meg ne birná. Elismerem, hogy osztozás esetén a legnagyobb tőke-rész. ellenében a legnagyobb teher az enyedi kollégiumra hárul; de, az is igaz, hogy e terhet erdélyi intézeteink közt csakis az enyedi főtanoda viselheti el a nélkül, hogy az iskola fejlődése, előhaladása kárt szenvedne, vagy hátrányosan befolyásoltatnék. Nem szándékom, senkinek a magándolgaiba beleavatkozni, csak jelzem a jövedelem újabb forrásait, a melyekhez a nagyenyedi főtanoda a theologiai fakultás megszüntetésével, s a theologiai tanárok részére átadott, de már visszanyert helyi özvegy-árvai alappal jutott. És ez a teher is kisebbedik, ha belőle a

b. e. Berde Sándor özvegyének járó évi összeget leszámítjuk, a melynek jövő kiszolgáltatását, a megfelelő tőkeösszeg egyenlő szétosztása esetén, nézetem szerint, a hét intézet egyenlő részben magára vállalhatná, mert Berde enyedi tanárnak nem vehető, a miként nem is volt.

Hogy a felosztás végrehajtása mennyire sürgős, égető szükség, azt az alábbi adatok eléggé megvilágítják. Az özvegy-árvai alap tőkéje az 1896. év végén 47, 106 frt. volt, azaz, ezer forinttal kevesebb, mint a megelőző évben. És ha a tőke-apadás okait kutatjuk, azokat könnyen megtaláljuk. Egyik oka az, hogy az 1896—97. iskolai évre már három kollégium nem szedte, s így nem is küldhette be a tanulók 60 kros illetékét, a mi egy év alatt 560 frt. jövedelemcsökkenést eredményez. Igaz ugyan, hogy az alapszabályok értelmében kötelezhetőek, s az egyházkerületi közgyűlés mindeddig meg nem változtatott határozata jogot is ad még ez illetékek beszedésére, de vajjon, érdekünkben áll-e, hogy péld. az udvarhelyi kollégium létjogát megtámadjuk, a mely intézet a székelység eme kis városában két középiskolával folytat erős küzdelmet, versenyt, s azért, hogy többnyire szegényebb sorsu növendékeit megtarthassa, azoknak anyagi kötelezettségeit igyekszik a 60 kr. elengedésével is könnyíteni? Avagy rendelkezhetünk-e bármily úton, és módon is az előljáróságoknak, hogy az állami nyugdíjintézet illetékei mellett ez összegeket is behajtsák? Nem. Sőt azt vélem helyesnek, hogy bizzuk ez ügyet teljesen az egyes intézetek kormányzó testületeire: a hol szüksége merül fel az alap szétosztása után ez illetékek jövőben leendő szedésének, ott szedjék, a míg a kényszer parancsolja; a többiek hadd törüljék. A tőkecsökkenésnek másik oka az, hogy a gyámintézet tagjai közül három kollégium tanárai három-százalékos illetékeiknek befizetését megszüntették, s többen határozottan kinyilvánították, hogy inkább tagsági jogaikról mondanak le, hogysem jövőre is áldozzanak. A múlt évi bevételek eme tétéle 300 frtnál jóval nagyobb összeggel marad mögötte az 1895-iki bevételeknek, s ez az összeg 1897 folyamán még emelkedni fog. A renitenskedő tanároknak ezt az eljárását gáncs, megszólás még sem illetheti, mert eltekintve az enyedi kollégium tanári javadalmaitól, Kolozsvártt, Vásárhelyen, Udvarhelytt, és Zilahon a tanárok nagy részének még az állami, sőt a zsinati törvényekben megszabott minimális fizetése sincs meg.

Csodálkozunk pedig ezen nem lehet, ha egy tanár, állásánál fogva, a társadalomban helyet foglaló lény, nehéz családi körülményei közt, a megélhetésért küzdve, a vállaira súlyosodó terhek egy részétől szabadulni törekszik, s övének jövőjét illetőleg megelégszik ama látszólag megnyugtató tudattal, hogy az állami nyugdíj-intézetbe való belépésével kötelességét teljesítette.

Ime, a két jelenség, a mely gyámintézetünk jövőjére nem biztató, és a mely az alap ügyében eszmecserére késztet, békés közmegállapodásra kényszerít. És e megállapodásnak mielőbb meg kell történnie. A legközelebb letűnt évek özvegyeink számát csaknem megkétszerezték, gyámintézetünk kiadásait jelentékeny összeggel növelték, míg a bevételek maradtak a régiek, sőt egy év óta rohamosan csökkennek. A közelmúlt évről előterjesztendő számadások világosan mutatják, hogy az alap tőkéje már nem sértetlen, ezer forintot kellett a kiadások fedezhetése végett abból elkölteni. Minthogy a kiadások apasztására, s a bevételek emelésére az alap mostani vitás állapotában remény nincs, gondolkozunk, tanakodjunk, és az ügyet vigyük mielőbb dülőre, nehogy jövedelmeink folytonos esökkenésével majd arra ébredjünk, hogy a kiadások magát az alapot fölemésztették. Mert ugyan ki fog lelkiismerete ítélőszéke előtt tisztán állani, ha a huszonnégy özvegy egyetlen segítő támaszától, évi kegydíjától elesve, ellenünk panaszt, vádat emel?

Én hiszem, hogy az erdélyi tanárok, a kiknek összetartására külső, és belső ellenség ellen mind égetőbb szükség van, s a kik bárhonnan eredő támadással szemben csak önmagukban kereshetnek védelmet, ez ügyben is meg fogják találni a békés kiegyenlítés útját. Adja isten mi hamarább!

X. Y.

Protestáns önértet.

Ebben az aláhanyatló században az emberek nagyon önértetesek. Nem akarom azt mondani, hogy idegesek, mert ezt a szót utálok, pedig a benne rejlő fogalom inkább kifejezné a mai kor önértetét; hiszen, sokszor csupa idegesség, mit némelyek önértetnek neveznek. E miatt gyakran megesik, hogy nem ott, és nem akkor vagyunk önértetesek, a hol, és a mikor kellene. A lázas munka, a létért való nagy küzdelem, a sokféle tudomány, a meglazult erkölcsök, rossz példák, általában a társadalmi élet hullámverései, a külvilág összes behatásai az emberi lélekre mélyen rányomták bélyegüket, azt mintegy átalakították, az embert századvégi emberré formálták. A századvégi ember pedig tulságosan önértetes.

Az ugyan még nem volna baj, hogy valaki önértetes, a szó nemes, és valódi értelmében, mert e szép erény mivelt, fenkölt lélekre mutat, mely értelmi, érzelmi, és akarati elhatározásainak, tetteinek mindig korlátlan, ura. Ámde, a századvégi ember nem ilyen. A századvégi embernél nem párosul a tudomány hittel, a beszéd józan bölcsességgel, a cselekedet tiszta erkölcsi indokkal, a cél nemes kitartással, az őszinteség igazságérzettel, a megjelenés szerénységgel. Ma mindenki nagy, gazdag, híres, előkelő, becsületes, tudományos akar lenni, a nélkül, hogy e tulajdonságoknak alapföltételeivel rendelkezék. Ugy van. Űzi a tulságos önértet, a nagy ámbició.

Tekintsük meg csak a legalsó parlamentet: a falugyűlést. Mindenki a közügyet méri, az igazságot keresi, a község javát munkálja. S ha valaki valamely ügy iránt csak érdeklődni is mer, önértetesen lobban fel, mint puskapor, az egész hivatalos sereg: ime, mi tiszta kézzel dolgozunk! De, ama tiszta kéz mellett, hány szegénynek a fillérje marad a zsebükben, csak a jó isten a megmondhatója. A társadalom felsőbb forumain, hol az emberek állásuknál fogva miveltebbek, s így még önértetesebbek is, még hevesebb jelenetek ismétlődnek, nem egyszer egyenes kárára a közügynek. De, a magánéletben is nagyon kell ügyelnünk minden szavunkra, még jó barátaink között is, mert nem tudhatjuk, melyik ártatlan kifejezésünkkel sértünk meg valakit, s akkor kész a párbaj, vagy dönt a becsület-bíróság. Hajh, önértetes ember nem türheti el a sértegetést, nem hagyhatja magán a gyalázatot.

A társadalmi egyedek vallásos egyedek is levén, az önértet eme tulhajtott nyilvánulását, egy vagy más formában láthatjuk az egyházi élet terén is. Nem csak, de azt is tapasztaljuk, hogy a társadalmi én rendesen szemben áll az egyházi én-nel; a társadalmi hamis önértet a tiszta, vallásos önértettel. Holott, voltaképpen mind a társadalmi, mind az egyházi életben ez utóbbinak kellene nyilvánulnia. De, mert a társadalom az anyagit, a hasznost, a mulandót nézi, azokra törekszik, míg az egyház az eszményit, az örök jót, az örök igazat szolgálja: kész a kollizio, kész az ellentét. Sőt, ha Jézus felséges tudománya, tanításai, példája, szenvedése, halála, föltámadása ottan-ottan meg is ragadják a lelket: mégis ott lappang annak mélyén a farizeusi képmutatás, nagyra vágyás, kaján irigység, és a húsos fazekakhoz való görcsös ragaszkodás. Igen, mert a jobb elem még nem tudott győzedelmeskedni a rossz felett; a jónak pillantnyi behatása csak olyan volt, mint az a mag, mely a tövis közé hullott, kikelt ugyan, de a burján elfojtotta. Míg a tiszta vallásos igazságok le nem győzik a társadalmi elágazó érdekeket, s míg a társadalmi hamis önértet helyébe a tiszta vallásos önértet nem lép: addig az ellentétek kiegyenlítése nem fog sikerülni, addig önzés nélküli, virágzó, szeretetben gazdag, jó erkölcsökben tündöklő egyházi élet sem fog lenni.

De hát, mit keres cikkünk homlokán a »Protestáns önértet telirat? Nem egyebet, mint azt, hogy ennek nyilvánulására is rámutassak.

A protestáns papság szegény, az egyházak szegények, s e kettős szegénységben talált az új aera. Harcosai voltunk mi is, az igaz, mint jó vitézhez illik, meg

győződésből, lelkesedésből, honfui szeretetből küzdöttünk, s e nemes fegyverekkel le is győztük a fekete serget. Nem kértünk cserébe semmit. Tiltotta protestáns önértetünk. Ez volt a protestáns önértetnek egy szép, egy megkapó nyilvánulása. Önzés nélkül, tiszta indokból cselekedni: ez igazi, fénylő erény.

Ugyde, szegénységünk nem mostani keletű; egy idős velünk, egy idős a reformációval. Az állammal szemben teljesített szolgálattételünk sem csupán ez volt. Történelmünk minden lapja teljes a honfui erényekkel; s ma is minden kis egyházunk erős vára a magyar nemzetnek, s mindenik lelkészünk hű munkása a haza dicsőségének. Már most, ha egyik hű munkás, talán a szegényeknek legszegényebbike előáll, és ország-világ színe előtt bátran mondja, hogy: szegény vagyok, ruhám kopott, gyermekeim rongyosok, állam, társadalom, jó emberek, jőjjetek segítségemre, különben testem-lelkem megtagadja a szolgálatot: ugyan, micsoda megbotránkozni való van ebben? Hiszen, ez a lelkész csak azt mondta el, a mi százaknak lelkét nyomta, emésztette, megbénította az idegeket, szárnyát szegte a léleknek. Ez egy önértetes hang, egy kiáltó szó vala a pusztában, mint a Keresztelő Jánosé, mely után jőni kell a megváltó viszhangnak, miképpen János után jve Jézus, a Megváltó.

Csodálkozunk tehát a sárospatakiak önértetén, hogy annyira megbotránkozt ezen a nyilt, ezen az őszinte hangon. Vagy ők nem érzik szükségét az anyagiaknak, ott talán nincs szegény pap, szegény eklézsia? De nem. Értjük őket, következetesen cselekesznek. Nekik, úgy látszik, nem kell az állam segély, hiszen, a konventen is, mikor az erdélyi egyházkerület kárpótlást kért a házassági válóperekért, elleneztek; megijedtek, hogy eladjuk az autonómiát.

Hát, ne féljenek, nem adjuk el, a mi önértetünk is tiltakozik az ellen; de, nem tiltakozik, sőt sürgeti, követeli, hogy az állam szabadítson fel immár lenyugozott helyzetünkből, mentsen meg az anyagi gondoktól. És ezt nem viszont-szolgálat címén kérjük, bár ezen is lehetne, hanem kérjük, mert ezt diktálja a jog, a méltányosság, az egyenlőség.

És itt mutatok rá, talán a szegénységből, talán, tudja isten, miből folyó anomáliára.

Az ezredéves innepek lefolytak. Dicsőséget, fényt szórtak a hazára. Jutott ebből mindenkinek, csak a protestáns egyházaknak nem. Hogy hol, miben volt a mellőzés, nem részletezzük, csupán egy esetet említünk fel. Brassóban a cenk-hegyi emléket leplezték le; voltak hivatalosok, nem hivatalosok. Ott volt az erdélyi luth. püspök is. És ime, a gazdag luth. egyház, élén püspökével, csak vendégszerepelt; a püspök csak tósztot mondott, mert a hálaadó isten-tisztelet nem a hires fekete templomban (ha már a fiatal ref. egyházat számításba se vették), hanem a kath. templomban folyt le.

Hát, ez ellen tiltakozott-e prot. önértetünk? Hiszen, száz testvéreink mellőzésében minket is ért a mellőzés. Nem. Legalább is abban a formában, a mint kellett volna, nem. Egyházunk méltóságát, tekintélyét mind a más felekezetekkel, mind az állammal szemben minden körülmények között meg kell védenünk. Ezt követeli protestáns önértetünk.

Szegénységünket föltárni, annyira nem tiltja protestáns önértetünk, hogy még egy csöndes, higgadt akció megindításától sem riadnánk vissza, a törvényes formák és keretek között. De, mert a mozgalom már megindult, elégnek tartjuk azt felszínen tartani, annak egyhazi, és világi sajtóban minél elevebb hangot adni, mind addig, míg az ígéret be nem váltatik.

E kinek ez ellen protestáns önértete nem tiltakozik, csatlakozzék a zászló alá. Viribus unitis.

Előterjesztés a kolozsvári millenáris templom ügyében.

Tisztelt kebli-tanács!

Egyházságunk képviseleti közgyűlése a múlt év febr. 2-án 33—1896. szám alatt kelt végzésében előterjesztett határozati javaslatom értelmében kimondta, hogy a magyar állam fennállásának ezredik évfordulója emlékére a hidelvi területen egy új templomot, s azzal kapcsolatban egy papi lakot építtet, s midőn egyfelől az elfogadott javaslat értelmében a követendő eljárás körvonalait megállapította, s a végrehajtásra nézve a tiszt. kebli-tanácsnak az utasítást megadta, másfelől ez alkotás létrejöttének irányítására, s vezetésére engem bizott meg. E megtisztelő megbízatást köszönettel elfogadva, kötelességemnek tartom, eddigi eljárásomról megtenni jelentésemet s a továbbiakra nézve előterjeszteni határozati javaslatomat.

Első sorban megoldásra kellett juttatni az építkezésre szükséges, és alkalmas telek megszerzésének nehéz kérdését, és pedig olyképpen, hogy annak az egyházköztség egészen ingyen jusson birtokába. Ez azonban csak úgy volt lehetséges, hogy a mint már ezt határozati javaslatomban is jeleztem vala, az egyházközségi építkezés kombinációba hozassék a lelkészek árván maradó fiai számára általam tervbe vett, egyházkerületi közgyűlésünk által is elvben helyeselt »Szere-tetház« építésével s elhelyezésével. Szerezni kellett tehát, és pedig lehetőleg mérsékelt árban, a hidelvén egy oly nagyterjedelmű telket, melyen mindhárom alkotás keresztülvihető legyen. Ily telek, mely e hármas cél-nak teljesen megfelelő, s az aránylag jutányos áron az egyházkerület által megvásárolható vala, az egész hidelvén csak egyetlen egy van, és pedig a nagy-utcában az 53. szám alatti, csak nem két holdnyi területű pusztá telek, mely régebben az Erdélyi gazdasági egyesületnek, s tizenkét év óta a m. kir. államvasutaknak képezte tulajdonát. A méltóságos Igazgató-Tanács utján megindított tárgyalás a fölmerült akadályok, s különösen a kívánt vásárösszeg nagysága miatt sok időt vett igénybe, míg végre a kereskedelemügyi m. kir. miniszter urnak múlt év nov. 10-én 66,153. szám alatt kelt határozatával a mérsékelt eladási ár 15,500 frtban állapított meg s Igazgató-Tanácsunk 4498—1896 szám alatt a szerződés megkötése, s a vételár kifizetése iránt immár intézkedett is. A telekkérdés e szerint egyuttal az egyházközségre nézve is kedvező megoldásra jutott, mert Igazgató-Tanácsunk javaslatom alapján már egy korábbi, 611—1896. szám alatt kelt végzésével megadta

az elvi engedélyt arra, hogyha a telek megvásárolható lesz, a templom és papilak építésére szükséges telekrészt abból díjtalanul az egyházközség rendelkezésére bocsátja. Mihelyt a telek a vásárszerződés értelmében az egyházkerület nevére lesz telekkönyvezve, meg fog-nak állapítani az egyházközség részére átbozsátandó telekrész határvonalai s erről a tiszt. keblí tanács hivatalosan értesítve lesz. Nem hagyhatom itt felemlítés nélkül, hogy a kérdésnek ily kedvező megoldásában Hegedüs Sándor afiának, a hidelvi kerület nagyérdemű országos képviselőjének sokat köszönhetünk.

A telekkérdés kedvező megoldásra jutván, kötelességemnek tartám, elkészíttetni a templom és papilak tervét, és költségvetését, melyeket van szerencsém mellékelve, bemutatni. Felkérésem folytán, Szalay Ferenc n.-szebeni építész-vállalkozó, kivel már évek óta feleszámú egyházi építkezések révén egybeköttetésben állok, s megbízhatósága felől tanuságot tehetek, dolgozta ki a terveket s költségvetéseket, melyeket Hercegh Lajos úr műszaki tanácsosunk volt szíves szakértői alapos-sággal felülvizsgálni, részben átdolgozni s így kerülnek ezek most a tiszt. keblitanács színe elé.

A templom tervének elkészíttetésénél tekintettel voltam a helyi szükséglet mérvére s az egyházközség anyagi erejének korlátozott voltára. A nagy-utcai fő-bejárattól számítva, a terv szerint a templom mély-sége 22 m., szélessége 13 m. Hozzá számítva ehhez a karzatok térmértékét, a templom befogádkhat öt-hatszáz hallgatót, a mi az ottani szükségletnek megfelelő. A templomnak a torony alatt, a kis-mező utcai oldalán is lesz egy bejárója. A terv csúcsives, magas tornyával tetszetős góth stylben készült renaissance aránylatokkal. A költségvetés összege, nem számítva a belső berendezést, mely adakozás utján lesz fedezendő, kerek-számban 23,5000 frt. Ez aránylag nagyon csekély ösz-szeg, mely magyarázatát abban leli, hogy a terv kombinációba van hozva a papilak-építéssel, s így a dél-nyugati oldalon külön fundamentum s oldalfal megta-karíttatik.

A papilak hasonlóképpen utcasorban egyemeletes épület lesz, a földszinten állandóan jövedelmező két bolt-helyiséggel s az egyházi lakásán kívül két lakosztály-lyal. Az első emeleten a papilak is tervezve van öt szobával, ezen kívül elő-, fürdő-, cselédszoba és élés kamra. Mindaddig, mig az egyházközség azon helyzetbe jut, hogy egyik fungens papjának állandó lakásául ezt jelölheti ki, bérbeadás utján az emeleti rész is értékesíthető lesz. Ez építés költségelőirányzata, beleszámítva a szobák kifestését, vízvezetékekkel ellátott klozeteket, s kemencéket is, kerek-számban 20.000 frt.

(Folytatása következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. jan. 11.

(Vége.)

A torda-túri körlelkészi állomásra kihirdetett pályázat a mult hó végével lejárván: az állomás elnyeréseért egyedül csak Bogdán József, o. ujfalusi körlelkész aa. folyamodott, kit Igazgató Tanácsunk ezen körlelkész-ségre át is helyezett, fölhíván őt új állomása mielőbbi

elfoglalására. Együttal fölhívta Igazg. Tanácsunk a sze-beni esperes aát. hogy az ó.-ujfalusi körlelkészi javadalom hiteles kimutatását terjessze föl az így megüresedett állomás köröztetése végett.

Örvendetes tudomásul vette Igazg. Tanácsunk a széki egyházmegyei gyámintézeti közgyűlés amaz elhatá-rozását, mely szerint a felosztott özvegy-árvai alap tő-kéjéből 300 frtos alapítványt tett kolozsvári theol. fakul-tásunkhoz, széki egyházmegyei theologus ifjaik segélye-zésére, és 100 frtot adományozott a theologiai könyvtár gyarapítására.

Kérői egyházközségünk ama kérését, hogy 750 frt. központi tartozása törlesztő-kölcsönre változtattassék át, Igazgató-Tanácsunk teljesíthetőnek nem találta, mert az így megnövekedő annuitási részleteket még kevésbé tudná az egyház pontosan fizetni, valamint szabályainkkal ellen-kezőnek, és így teljesíthetetlennek találtatott az egyház ama kérelme is, hogy a kamatoknak utólagos részletek ben való fizetésére adassék engedély. Leiratott, azonban, Igazgató-Tanácsunk a közelebbiről sok kárt szenvedett egyház terhéről, kivételesen, 5 frt. 60 kr. késedelmi ka-matot, figyelmeztetve az előljároságot, hogy jövöre a kamat-fizetésben nagyobb pontosságot tanusítson.

Szelecskei egyházközségünk arra kérte Igazg. Taná-csunkat, hogy központi kezelés alatt álló 100 forintnyi tanítói fizetés alapja, melyre már az iskola államosítása folytán szüksége nincsen, az imaház fölépítésével kelet-kezett terhes adósságainak apasztására kiutaltassék. E kérés, indokai alapján, teljesíttetett

Nem volt azonban teljesíthető a maros ludasi egy-házközség ama kérése, hogy 8,500 frtos építési kölcsö-nének másfél-százalékos tőke-törlesztő részletei elenged-tessenek, mert ily elengedések által az egyházkerületi építkezési alap restituálási tervszete bomlanék meg. Állandó segélyt sem folyósíthatott főhatóságunk, fedezet hiányában, a fennebbi annuitás fedezésére, hanem utasi-totta az egyházat, hogy saját erején, meg az eddig is gyakran nyert, s jövöre is kilátásba helyezett időszak-i segélyekkel igyekezék elvállalt kötelezettségeinek meg-felelni.

Sepsi-Szent Györgyi egyházközségünk keblí tanácsa jelentette, hogy a 200 frtos theologiai alapítványa után tévesen van 57 frt. 50 kr. kamat-hátrálék terhére írva, mert habár tényleg 200 frtot ígért volt ezen alapra, később, előre nem látott kiadásai miatt, kénytelen volt alapítványát 100 frtra leszállítani, és az 1895-ik évben csakis a nagyfontosságú intézmény iránti érdeklődésénél fogva, de a kamatfizetési kötelezettség elvállalása nélkül, fizetett mégis 200 frtot. a nevezett alapra. Igazgató-Tanácsunk, ezek alapján, a jelzett kamat követelést az egyház terhéről leiratta.

Az egyházkerület kezelése alatt álló Dániel-alapít-ványnál két kegydíjas állomás jövén üresedésbe: keblí pénztári hivatalunk utasított a kegydíjért folyamódok névjegyzékének bemutatására, hogy azok közül az érde-mesebbek részére a kegydíj folyósítható legyen.

Deési egyházmegyei esperes, nt. Pap István aának ama kérése, hogy Szinye, Örmány, Girolt, Köblös és Zsombor egyházközségek közpénztári tartozásai elenged-tessenek, teljesíthetőnek nem találtatott, mert ugy a nyomtatvány szükségleti alap, mint a krajcáros előtőke semmi fölösleggel sem rendelkezik s így elengedések esetén megállapított rendeltetési céljukat nem volnának képesesek teljesíteni.

Toroczkó-Szent-Györgyi egyházközségünk szerző-dése, melyben magát az állami iskolai helyiség kibővi-tésére kötelezte s az így kibővitendő épületet az állam-nak huszonöt évre bérbe adta, jóváhagyatott s az épít-kezéshez szükséges 1400 frt húsz éves törlesztő kölcsön az egyháznak kilátásba helyezett azon esetre, ha a bérszerződést a közoktatásügyi miniszter úr is elfogadja.

Végül, köszönettel tudomásul vette, és elfogadta Igazgató-Tanácsunk főtisztelendő Szász Domokos püspök aa. ama jelentését, hogy a néhai Pap Gábor, püspök értékes könyvtárának a theologia részére történt megvásárlására kerületi pénztárunkból előlegezett 3000 frtot visszahelyezte, illetve, egy, teljesen díjmentes halálesetén esedékessé válандó 4500 forint értékű biztosítási kötvénnyel fedezte, közjegyzői okmányba foglalt nyilatkozattal átruházván annak tulajdonát az egyházkerületre. Minthogy pedig a biztosítási kötvény 4500 frtról szól, s mert főtisztelendő püspök aa. a fönnebbi 3000

frton felüli részt is jótékony, illetve, tudományos célokra kívánja fordítani, örömmel és hálás köszönettel adott helyet Igazgató-Tanácsunk püspök aa. ama kérésének, hogy ezen 1500 frt. erejéig is előleget nyujthasson kebeli pénztárunk a főtisztelendő püspök ur által kiadni szándékolt theologiai szakmunkák előállítási költségeire, az előbbihez hasonló módon akkint, hogy ezen előlegezendő összegek ötszázalékos kamatai is a püspöki fizetésből állandóan visszatartassanak.

Mire a tárgysorozat kimerítésével, az ülés, elnök aa. éltetése mellett szétoszlott.

r. s.

TÁRCA.

Homília.

(*Daí a kis Demeter Rózsikáról.*)

Uram, a telet Te formáltad,
A zivatarnak Te adsz szárnyat...
S gondod kinek kiterjed mindenekre:
Tudod-e, hogy meghalt az este,
A kis Demeter Rózsika?

Még bizonyosan emlékszel rá.
Maga az élet leheltet rá.
Szép szeme mosolygott unós-unatlan,
Ott ült mindig az első padban,
A kis Demeter Rózsika!

S óh, hogy tudott kérlelni Téged,
Az ártatlan, ki soh'se vétett.
Anyja, az észtendős nagy beteg ágyon,
Biztatta, hogy Téged csak áldjon,
Mert Te az árvák atyja vagy.

...Hozzánk a város nagy közel van;
S ma mégis úgy lelték meg holtan.
Anyjának orvosságért tipegett be,
S jövet a vihar útba lepte
A kis Demeter Rózsikát.

Keze még össze volt kulcsolva,
A hogy az orvosságot fogta.
S ott is, tudom, a végső pillanatba',
A »Mi atyánk-ját morzsolgatta.
A kis Demeter Rózsika.

És most nekem kell majd felette,
Hirdetnem, uram, hogy bölcs vagy Te!
Hogy jó vagy, és irgalmas véghetetlen,
Hogy végig ott volt kegyelmedben,
A kis Demeter Rózsika.

Én istenem, óh feddj meg engem,
Hadd, tudjak hinni rendületlen!
— Nehogy majd én is pogány zokogással,
Oda borúljak vétkes gyászszal,
A kis Demeter Rózsira!

Szabolcska Mihály.

A megmentő szeretet munkái.

(Folytatás.)

Az eskórosok (epilepticusok) vagy köznyelven, nyavalyatörősek számára, kiknek baját az orvosi tudomány maig szintén nem képes gyógyítani, hazánkban semminemű intézet nem létezik, pedig számuk körülbelül a hülyék számával egyenlő. E szám nehezen állapítható ugyan meg, mert e betegség főleg a társadalom műveltebb osztályaiban pusztít, hol aztán lehetőleg titkolni is szokták azt. Bost János, francia prot. lelkész állított fel először részükre intézetet s ma egyik legnagyobb a Németországban Bodelschwingh lelkész által Bielfeldben létesített telep, hova 1880-ban 843 beteget vettek föl. Itt tűnik ki legjobban isten igéjének gyógyító ereje, mert ime a fönnebbi számból 180-at meggyógyulva, 171-et javult állapotban, 107-et javulatlanul bocsátottak el egy év múlva, míg 32 meghalt.

A szeretet-munkák ezen osztályába tartoznak a többolydák is, a minő hazánkban három országos és több magánintézet van. De ezek korántsem elegendők, mert e gyászos kór a művelődés haladásával mind nagyobb mértékben szedi áldozatait. Míg a kultúra összhangja folyton tökélyesül, mind több és több lélek egyensúlya bomlik meg az izgatott s zaklatott életviszonyok, a finomított élvezetek s szaporodó bűnök között.

A siket-némák és vakok intézeteit már fönnebb említettük, mint ide tartozó intézményeket. Itt csak azt említjük fel, hogy egy francia lelkész, de l' Epée Károly Mihály volt az, a ki megkísérelte a siket-némák oktatását az u. n. jelbeszéd segítségével, a mely alkalmas volt arra, hogy vele ismereteket közöljenek e szerencsétlenekkel, kiktől éppen a társas érintkezés eszköze tagadtatott meg. Azonban, Heinike Sámuel eppendorfi tanítóé az érdem, ki annyira vitte az oktatást, hogy a némákat beszélni tanítja, s így lehetővé teszi részükre, hogy a társadalomban szabadon forogjanak. A vakok oktatása körül Hang Bálint francia, Klein János Vilmos osztrák és Zeune tüntek ki s a vakok intézetének szaporítása körül különösen Knie és Georginek vannak érdemei.

A keresztyén megmentő szeretet munkáinak harmadik csoportja a tulajdonképpen mentő munka, mely az elveszetteknek, a bűnbe merülteknek, az erkölcsi halottaknak új életre ébresztésén fáradozlk. E munkának egyedüli eszköze az isten igéje. És éppen ez a része van teljesen elhanyagolva nálunk a szeretet munkáinak, sőt az állam, és társadalom, mintha még maga segítene a romlást előidézni, éppen úgy viselkedik.

Efféle intézetek külföldön a m e n e d é k - h á z a k rosz

erkölcsű ifjak részére, hová azok helyeztetnek el, kiket a szülői, vagy ezt helyettesítő nevelést az iskola megjavítani, nem tud, valamint azon ifju gonosztevők is, kik már a büntető bíróságok előtt megfordultak. Nálunk csak az utóbbiak részére vannak állami javító intézetek. De első tekintre láthatjuk, hogy sokkal jobb lett volna, azokat az ott elhelyezett ifjakat előzetesen megjavítani, mint a büntetendő cselekvény elkövetése után. Ezt figyelembe vevén, a külföldön nem csupán büntető bírósági ítéletre, hanem a szülők megkeresésére is ily intézetekben helyezik el a rosszabb erkölcsű ifjakat. Roppant jelentőségük ez intézetek a jövő nemzedékre nézve, ha tudjuk, hogy főleg nagyobb városokban mennyi elromlott ifju található. Angliában évenként tizenöt-tizenhatezer tizennyolc éven alóli ifju kerül a büntető bíróság elé. Sok helyt nagyobb városokban, rendszeres, tolvajbandát alkotnak már tizenkét-tizenhat éves suhancok is; családok, sikkasztok nagy számmal kerülnek ki közülök.

Pestalozzi alapította az első menházat 1798-ban Stanzban (Schweiz), kiknek intézete még leginkább csak azért érdemel figyelmet, hogy kezdeményező volt és az általános érdeklődést felkeltette ez irányban. Követte őt Zeller Christ. Beuggenben (Baden) alapított intézetével, majd a német szabadság harc után Falk János a weimari »Lutherhof«-fal és gf. von d. Recke düsselthali intézetével. Az e nemű intézetek között a legnagyobb a Wichern által 1833-ban alapított Rauhe Haus Hamburg mellett, mely egy gyermekkel kezdte meg működését egy egyszerű rozoga paraszt házban s ma egész telep. mely menházat, nevelő intézetet, belmizió munkásai számára képezdét s egy könyvkiadó vállalatot nyomdával foglal magában. s évi költségvetése közel 70,000 frtot tesz ki.

A bukott leányoknak, kik a fajtalanyságot üzletszerűleg üzik, az erkölcsiség útjára való visszatérítése iránt Fliedner lelkész Németországban és Heldring lelkész Hollandiában tettek sikeres kísérleteket az evangéliummal s az úgy nevezett, »Magdalena«-okkal. Mert az az egyetlen eszköz, a történelem tanúsága szerint, mely ezt az iszonyu bajt legyőzheti. Az emberiség története azt mutatja, hogy az elharapódzott fajtalanyság visszazoritása csak két ízben sikerült a világ történelemben: a keresztyénség első századaiban és a reformáció korában. Minkét időpont kétségtelenné teszi az evangélium erejét s egyuttal reá mutat arra, hogy mely utat lehet a jelenben is követni e baj ellen való küzdelemben, Nem részletezhetem e kényes kérdést, nem tárhatom fel azt a borzasztó statistikát, mely a baj óriás nagyságát mutatja, hanem egyszerűen reá mutatok arra, hogy a híres Rómát ez tette semmivé úgy nyugaton, mint keleten és hogy Európa egyik leghíresebb nemzetének sirját a mi szemeink előtt napról-napra ez ássa.

Rémítő pusztításokat visz veghez az iszákosság is manapság a társadalomban. Nem, azt teszik ezen szavak, mintha a régiek nem ittak volna sokat, óh, talán sokkal több mennyiségű részegítő italt fogyasztottak el hazánkban, ezelőtt kétszáz évvel, mint ma. Csak az a különbség, hogy akkor a bor volt, ma pedig a szesz a fő fogyasztási cikk. Ennek a szesznek az emberi szervezetre káros hatását az orvosok s a kórházi statistika, az erkölcsi életet megmértelvező voltát pedig a bíróságok és a börtönök kimutatásai szolgáltatják. A mint a közönséges és finomított szesz italok forgalma növekszik, abban az arányban növekszik az

öngyilkosságok száma, a tébolydák keresettsége, a bűnügyek forgalma is. Azért a keresztyén szeretét felvette a harcot ezen baj ellenében is. Menházakat állítanak fel egyes társaságok iszkosok számára, más egyesületek, például Schweizban, Genf központtal keletkezett, ma már majdnem az egész világot behálózó »kék keresztes mértékletességi egyletek alakítása által akarja e társadalmi betegség útját állani.

Igen fontos feladat megoldására vállalkoztak azon egyletek, a melyek a foglyok és szabadon bocsátottak gondozását tüzték ki céljukul. Tudjuk, hogy régebben a börtönök s fegyházak lakói szinte embertelen bánásmódnak voltak kitéve, a mit ma napság majdnem az ellenkező tulság váltott fel. De sem egyik, sem másik út nem alkalmas, hogy a büntetésnek ma közkeletű, humanus célját, a megjavítást előmozdítsa. Tehát e tekintetben más eszközre is van szükség, mint akár a kínzásra, akár a humanus bánásmódra. Sőt, a megjavítási egész elmélet nem ér valami sokat, ha egyuttal módot nem nyujtanak a megjavultnak, hogy visszatérhessenek a társadalomba, mely nagyon tartózkodólag szokta őket fogadni.

(Vége következik)

Pokoly József,
theol. tanár.

Különfélék.

= **E számunkkal megkezdjük a beállott újesztendei munkánkat.** Mint huszonhat esztendő óta mindig, úgy most is a nem vádoló lelkiismeret öntudatával tekintünk vissza a multra; és bizalommal, reménységgel küldjük ki lelki szemeinket a jövő felé.

Nem verjük a mellünket, hogy fül nem hallotta dolgokat vittünk végbe a multban; és alaptalan hivalkodással nem ámitjuk olvasóinkat most sem a jövő felől. A mi szerény lapunknak nem lehet hivatása, hogy korszakot jelöljen meg hazánk, vagy a magyar egyetemes kálvinista egyházban. Hivatásunknak azt valljuk, hogy erdélyi egyházkerületünk törekvéseinek, küzdelmeinek, szivverésének, életének a lehetőleg hű tükre legyen a máj napról. A próféták dicsőségét nem követeljük. Elég nekünk a krónikások tisztessége. És ha venné valaki magának a fáradságot, hogy az immár huszonhat éves folyamat áttanulmányozza, igazságot szolgáltatna nekünk.

Hivatásunknak azt vallják, hogy az egyházkerület papjai között fentartsuk, erősítsük az összetartozandóság nemes érzetét, az egy célra törekvő forró lelkesedést, és a közös ügyünk iránt lobogó szeretetet; hogy egy levén hitünk, és reményünk, ezek által tegyünk az erdélyi részeket igazán Magyarország »jobb kezévé«.

Hivatásunknak azt valljuk, hogy a vallásos-erkölcsi életet minél virágzóbbá, termékenyítőbbé tegyünk az által, hogy minden rangú, és rendű iskoláink az urnak házai legyenek; melyeknek szellemétől megszentelődik a család, az egyén, az utca, a közélet. Hogy ennek eleget tehesünk, valljuk, hogy a »régiek elmultak, mindenek megújultak«, hiszünk a protestántizmus újjá teremtő

szellemében: de, sehogy sem fogadjuk el azt a beteges, kolerikus irányt, mely szemforgatásból áll, fejére hamut hint, vezekel, és átkozza istennek szép világát szóval, a helyett, hogy megszentelje cselekedeteivel. Igyekezni fogunk, fenntartani a fejedelmi korszakból átöröklött hagyományainkat: vallásosnak lenni, megőrizve emberi méltóságunkat; a hitben buzgónak lenni áldozatok hozatala által, és nem az »opus operatumok« butító mákonyával; elsajátítani azt a keresztyén jellemet, mely a lélekre üti bélyegét, az életben mutatja még hatását, és e hatások által nyitja meg előttünk az örökkévalóságnak kapuit. Nem szeretjük, üldözni fogjuk a hipokrizist, a szemforgatást, az álszenteskedést. Ennek a századnak új embere nem igen fél a kísértetektől. És csodát sem vár a szenteltvíztől. Gyermekeknek adjatok tejet, meglett embernek adjatok hozzá illő eledelt. És így tovább.

Eddigi munka-társainknak ezennel kifejezzük szives köszönetünket. A kik velünk egyet értenek: kérjük, támogassák lapunkat ez után is dolgozataikkal megkettőztetett mértékben, mert a farkas szélyeljár, keresvén, kit elnyeljen. De hát, a beszűtött szív csak nem győzi le istennek lelkét.

Boldog új esztendőt kívánunk.

Hogy munkatársainknak munkaösztönét felköltsük: ezennel életbe léptetjük ismét a háromnegy év előtti pályázati rendszert. A közlött cikkek név nélkül jelennek meg lapunkban, január 1-től fogva, és minden hónap végén olvasóink szavazata dönti el, hogy ki nyerte meg dolgozatával a 15 frt. pályadíjat, melyet ezennel följánlunk.

Ez a készség részünkről áldozatot vár olvasóinktól. Szivesen kérjük a hátrálékosokat tartozásaik befizetésére; az illetőket előfizetéseik beküldésére.

Boldog új esztendőt.

Kolozsvár, jan. 6. 1897.

Szász Gerő.

= **A Prot. Irodalmi Társaság ez évi rendes** közgyűlését Pápán fogja megtartani. Keletkezése óta tehát az első eset, hogy vidéken üti fél sátorát. Mi nem rajongunk tulságosan a vidéki kirándulásokért, bár elismerjük fontosságukat igen sok tekintetben, és éppen a pápai közgyűlésnek fontosságot tulajdonítunk. Ez az a része Magyarországnak, mely a reformáció korában a maga egészében elfogadta a hitújítást, és éppen ezért támadta meg a legnagyobb vehemenciával az ellenreformáció, s lett a dunántúli egyházkerület a legkisebb a kálvinista egyházkerületek közt. Egy-egy ilyen látogatásból sok erőt, és buzgóságot fog meríteni, melyhez egyébiránt igen sok feltétellel rendelkezik.

= **A görgényi egyházmegyében** egyházkerületi képviselőkké megválasztottak Lénárt József, volt esperes, és Szabolcska Mihály, felfalusi pap. Ugy hisszük, ez egyházmegyénk nem akceptálta a volt esperes nyugalomba vonulását, másfelől a költő Szabolcskának poétai elmerengései mellett még egyéb föladatokat is szánt a vallásos-erkölcsi élet, és az egyházkerület dolgainak intézésében: és ezért esett rájuk választása, hogy mindketten egyikök a gyakorlat tapasztalásával, másikuk az ifjuság lelkesedésével mutassák meg közhasznu tetteiket. Bizonyosak vagyunk benne, hogy sem az egyházmegye bizodalma, sem a mi reményességünk meg nem csalódik.

= **Köztudomásu dolog, hogy Radácsi György,**

a »Sárospataki Lapok«-at, két ciklusban is, huzamosabb ideig szerkesztvén. a mult év végén ettől a foglalkozástól visszavonult. Ő azt is mondta, hogy immár elfáradott; de, korára való tekintettel, mi inkább hisszük a másik okot, azt, hogy fel akarja használni még mindig ép erejét, szellemi energiáját, hogy ne csak a máj nap szükségének kielégítésére pazarolja el szép tehetségeit, hanem dolgozzék a jövődők számára. Legyen bár hogyan, a Sárospataki Lapok igen szépen bucsuzott el a távozó szerkesztőtől, holott egy két ives disz-számot adott ki »Emléksorok« cím alatt, mely telve van az egyházkerület címeres férfiainak, a tanári karnek, tisztelőknak és jó barátoknak szebbnél szebb kifejezéseivel a tiszteletnek, ragaszkodásnak, és őszinte szeretetnek. Hát, ez a halhatatlanság kezdete. És ha ezen a metafizikai dolgon lendít valamit: igen szivesen csatlakozunk mi is a gratulációsokhoz. Küldjük baráti meleg kézszorításunkat.

= **Halálozás.** Az egyháznak, és társadalomnak buzgó munkása hunyt el közelebb. Benkő János, a sepsi-szentgyörgyi ev. ref. egyház ének-vezére halt meg hosszú szenvedés után. A kötelesség-érzet mióta képe volt a munkásága részére kiszabott kis körben, s ugy egyháza, mint a tanító-testület mélyen érzi a veszteséget, melyet halála okozott. Az elhunyt évek hosszú során át tanácsjegyzője volt a presbiteriumnak, s mint a jól szervezett egyházi dalárdának alapítója, és karmestere, kiváló érdemeket szerzett magának. A sepsi-szentgyörgyi községi iskola is egyik tanítóját gyászolja az elhunyt derék férfiuban. Az egyháztanács rendkívüli ülést tartott, s az elhunyt halála feletti fájdalmát kifejezvé, huszonnégy évi buzgó szolgálata érdemeit jegyzőkönyvébe iktatta s meghatározta, hogy ravatalára koszorút helyez. Béke poraira!

= **Nyilvános köszönet.** Szökefalván mélt. K. Nagy Pál, egyházmegyei gondnok úr már több, mint tiz év óta sajátjából ingyen látja el minden kommunión az úrasztalát kenyérral, és borral, mi évenként 15 frt. értéket képvisel. Továbbá, 1895. évben K. Nagy Pálné, Ujfalvi Katinka, és br. Rottenhal Henrikné, br. Vesselényi Margit ónagyságaik védnöksége alatt megtartott táncmulatságból 68 frt. folyt be egyháznak pénztárába. Ugyanezen urnők a mult 1896. évben »urasztalára« 27 frt. 50 krt. gyűjtöttek »közadakozás«-ból; azt 35 frtra kipótolták, s vele egy szép urasztalt készítették templomunk számára, milleniumi emlékül. Fogadják a jószívű adakozók e helyen is, egyházam nevében, hálás köszönetet. Szökefalva, jan. 15. 1897. Orbán József, ref. lelkész.

Hivatalos rész.

47—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sz. szolnoki egyházmegyébe kebelezett nagy-dobai egyházközség kántor-tanítói állomására, már most másodizben, fölemelt fizetés mellett, pályázat nyitattik.

Javadalma: 1. Tisztességes lakás, jó veteményes kerttel. Tizenhét hektoliter búza. Tizenkét hektoliter szemes tengeri. 4. Borváltság 60 frt. 5. Faváltság 20 frt. 6. Tandij 25 frt. 7. Polgári kamat 10 frt. 8. Állam-segély 141 frt. 9. Egy hold 446 n. öl szántóföld, és 1151 n. öl rét haszonélvezete. 10. Sróla, minden temetésért 50 kr. Az összes javadalom 400 forintot jóval meghalad.

Kötelessége: a gyermekek tanítása; kántori teendők végzése, s midőn közelebbtől orgona fog vásároltatni, a templomban orgonázás; ezek mellett, minden vasárnap s innepnapon hol délelőtt, hol délután egyszer, s nagy he teken három napon, midőn t. lelkész aa. a kis-dobai egyházban szolgál, az isten-tisztelet rendes végzése.

Okleveles tanítók pályázhatnak. Pályázati határnap: február 15. A pályázati kérvények nt. Viski Pál, esperes aa.-hoz, Zoványra küldendők.

Kolozsvárt, 1897. jan. 18.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Január 28.

4. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

1897.

Hivatalos megállapítás szerint, kezdő esztendeje nemzetünk második milleniumának. Sem az augurok jóslása, sem a meg nem hamisítható tények nem biztatják kedvező jelekkel az új, ismeretlen útnak induló hajót.

Micsoda emléket hoztunk át 1896-ról? A hamis fény csüggesztő emlékét. És micsoda hírek fogadnak az út kezdetén? A föld népének rémekkel ijesztgetése, roskadozó vállainak újabb megterhelhetése.

Mennyi bánattal olvastam én az ezredévi ünnepségek tudósításaiban a leírásokat a nemzeti büszke fényről, pompáról, mik még a fekete betűkben is szemkápráztatóan csillogtak, míg közben itthon, a mindennapi életben, a föld népe rongyait láttam. Mennyi szomorúsággal jöttem vissza a mult dicsőségének felhalmozott kincsei közül a föld népének szegény kunyhói közé. Milyen visszás érzések viharzottak bennem az általános nemzeti lelkesedés olvastán, mikor a nép nagy tömegében annyi érdeklődést sem lehetett kelteni az ezredéves lét eszméje iránt, a mennyivel egy nagy községből egyetlen lelket rá lehetett volna venni a mult, és jelen nagy tanúságainak a megnézésére ott, a fővárosban. Kétségbe esve, kerestem magyar földön a magyart. De, nem csak a nép között, hanem a műveltek soraiban is. Mert a hazafi-érzésnek az a megnyilatkozása, mely a fölmmagasztosult percekben égig csapkodott, nem lehet megnyugtató azokra, a kik tudják, hogy kitartó munka-kedv, és hamisítatlan közszellem, mely tisztán felfogja, ismeri azokat az eszméket, melyeknek ébren-tartása, ápolása biztosíthatja egy országnak az önálló állami létet, csak ez az, a mit ha látnánk hazánk minden rendü polgáraiban, tudnánk nyugodt lélekkel visszaemlékezni az 1896-ik év ünnepsé-

geire. De, kitartó munka-kedv a magyarban nincs. Ez közismert jelenség. Romlatlan hazafias közszellem helyett pedig van ma hazánkban egy megromlott, összekuszált közélet, elernyedtt közszellem, mely hamis szabadelvűség üres jelszavaitól megvesztegetve, ma irtózik azoktól a fogalmaktól, mikben van a szabadság bűvös varázsa, miket még nem rég rajongással tisztelt, mint protestántizmus, mint a szabadság-hősök emléke. Ez a megromlott közélet, megvesztegetett közszellem fölismertethetlenné van téve hangzatos, hazafias kijelentésekkel, igaz hazafiság színében van feltüntetve öblös ünnepi dikciókkal. Vigasztalan jelenség azoknak, a kik mindenben tartalmat keresnek.

Ha ide lent, a hol mi élünk, jólét, megelégedés lakoznék; ha a magyar nép vagyonsága arányban állana az ott fent kifejtett ragyogással, mit megbámult a világ: a nyugalom, a biztonság érzete maradt volna lelkünkben 1896 után. De így, a mint vagyunk, az a mi ezredévünk nem egyéb, mint a haza népének hihetetlen gyors elszegényedése, kétségbe esett küzdelme a megélhetéssel; a pusztulás, romlás; rongyok, sebek, letakarva gazdagok fényes ruháival, és azzal a tündéries szépséggel, mit fővárosunkban elővárásoltunk, de a melylyel kiáltó ellentét az a nyomor, mit a szegény nép házaiban meglátni, a világ el nem jön.

Az ezredik év állította előnkbe szomoru emlékül, intő jelül a maga meztelenségében a lélek-vásárlást, eladást, a magyar nép megvásárolhatóságát. Miket láttunk? Az erős magyar népből magunk csinálunk gyávát, félénket, mely az erővel nem mer szembe szállani; magunk tanítjuk meg neki, hogy szabad lehet, önmagát eladnia. Mikor majd mi reánk is elkövetkezik a sor, hogy államiságunktól megfosszanak, a retteggettett, és eladóvá tett nép hogyan fog a kisértéseknek ellentállani?

És ezt a szegény magyar nemzetet, milyen hírekkel üdvözlik az új ezredév első esztendejében? Hogy a vérfağylaló nagy háboru réme újra fenyeget; öldöklő fegyvereket tökéletesítenek, arra nekünk is milliókat kell áldoznunk, hogy a teher alatt összeroskadt nép vér-tengerbe fulladjon. Hajh, a kik az első ezer esztendőt megkezdették, csaták viharjában érezték jól magukat honfoglaló őseink! Mi ma örülnénk, ha élni hagynának bennünket. De, eszeveszett dicsvágytól, boszuvágytól elkábult nemzetek, világalomra vágyó népek nem gondolva a háboru szörnyűségeivel, özvegyek, árvák panas-zajszavával, síralmával, mérkőzni akarnak, s nekünk, akarva, nem akarva, fiainkat, testvéreinket küldeni kell a mézárszékre, kikben, lehet, mi magunk is elvérzünk.

Nem politizálni akarok. De, a mikor egy új ezredév első napjaiban elmélkedésre adtam fejemet, figyelmemet hazánk állapota sem kerülheti el. A mi Lapunk pedig, bár egyházi lap, azt hiszem, helyet ad azoknak a gondolatoknak is, mik a hazafi, és azoknak is, mik a társadalom egy tagjának elméjében a társadalmi állapotok szemlélése felett támadnak.

*

Mind szomorúak ezek; de, nekem csak ilyen tapasztalataim vannak. Irigylem, és csodálom azokat, a kik a létezőkkel meg vannak elégedve, a kik mindent jónak látnak, de nem értem őket, vagy inkább nem hiszek őszinteségükben. Csak reszketnek a gondolatától is annak, hogy valami kedvetlenség zavarja úri kényelmüket, ezért nem is gondolkoznak a világ folyásáról. De, a gondolkozó ember, ha akarja, sem tudja, fejét elfordítani a szomorú képektől, mindenütt ilyenek állnak szeméi elé.

Milyen a mi társadalmi életünk? Mi foglalta el helyét azoknak a barátságos, magyaros összejöveteleknek, melyeken mindenki nyílt őszinte lélekkel jelent meg, és talált még emlékeiben is hosszú időkre kellemes üdülést? Ma csak a nyilvánosság előtt mulatunk, isten nevében kegyes célokra táncolunk; ajtónktól ugyan elűzzük a koldust, míg talán egy ebnek még fürdő-szobát is rendezünk be, holott a rongyokban didergő koldusgyermektől undorral fordulunk el. Nyilvánosság elé hurcolunk mindent: örömünket, bánatunkat, gyászunkat, de mindet csak azért, hogy egymás legszentebb érzelmeibe belegázoljunk, egymást sárba hurcoljuk, a gúny, csúfolódás mérges kígyó

nyálával bevonjuk. Nem őszinte az örömünk, nem az a bánatunk. Nem vagyunk őszinték a társas érintkezésekben. Nyájasok szemben, egymás ellen török hát-megett; leselkedünk egymásra szüntelenül, mint a sbirrek mérges törrel a kézben, készen minden percben a halálos szúrásra.

Cimboraság csaknem mindenütt a társas élet, de nem barátság, melyben egyebet se látunk, mint szövetkezést a gonoszság, törvénytelenység elpalástolására; gazók védelmét, ártatlan, becsületes emberek szívtelen elhagyását, sőt eltapodását, ha éppen arra vetemedik, hogy szólni merjen, egész gépezet indul meg, a hol egy gazembert kell védeni, de egy szívet nem lehet megindítani egy becsületes ember érdekében, beleőrülhet valaki, ha igazság-szeretete nem hagyja nyugodni, mikor egy egész tábort lát magával szemben. Tisztesség, becsület, szemérem: kacagtatóan együgyű fogalmak lettek. Én ma egyetlen politikai lapot sem olvasok, mert a legtisztességesebb is mérges, sorvasztó ocsmányságokkal van tele; t. i. hírekkel a sivár politikai életből, és az undok érzéki szerelem, házasság-törés ezerféle változatban festésével. Fialat lányok olvasmányául nem találunk Aranyt, Petőfit, Tompát, sat. hanem a napi lapok gyalázatos tárcáit, regényeit, förtelmes híreit, botrány-rovatait, törvénytörési tárgyalásait, kis hirdetéseit, szalon-asztalán orfeumi hölgyek meztelen alakjait. Az ujságok hétszámra hasábokat irnak Affendakiszról, Korotnairól, cigány-primás szeretőjévé lett herceg-asszonyról, de alig vesznek tudomást valami áldásos, egyház-építő munkáról. Hajh, a t. c. publikumnak ez unalmas volna!

A vak dühében vérengző embertől még lehet jót, nagyot várni: de, a piacon paráználkodóknak tapsoló tömeg, és az a közönség, mely szomjuhozza a róluk szóló híreket, az egy veszni indult, felbomló társadalom.

*

A mai kor áramlatával, és azzal a befolyással, mit a hírlapok gyakorolnak a társadalomra, annak erkölcsseire, nem bírnak, csaknem tehetetlenül állnak velük szemben az egyházak az isten országának terjesztésében, az erkölcsök nemesítésében, szelidítésében. Befolyásuk a lelkekre, kivált ma, és a protestáns egyházaknak, jóformán elveszett. A papizmus, a bigottság, a türelmetlen kizárólagos római katholicizmus képes a vak tömeget fanatizálni, ker. testvérei ellen gyűlöletre ingerelni, bálványok előtt térdet hajtásra, dühöngő

szenteskedésre tanítani, de a prot. egyházak, legalább nálunk, a Krisztus tiszta evangyéliomával nem bírják az ő hiveik seregeit a szív szabad meggyőződéséből fakadt igaz vallásosságra, élő keresztyén hitre vezérelni; valamint sem a protestáns, sem a többi egyházak nem tudnak elébe állani a bűn-áradatnak, mely e földön, mint özönviz zúg végig, és elsöpör minden életet. Mennyi bűn, mennyi utálatosság! E világ ma sem akar »a megismert istennel megelégedni«, hanem a test kárhozatos bűneiben keres megelégtetést; gyermekei teljesek ma is »minden hamissággal, gonosszággal, paráznasággal, latorsággal, fősvénységgel, irigységgel, gyilkossággal, versengéssel, álnoksággal, gonosz erkölcsessel. Susárlók, rágalmazók, istennek gyűlölői, bosszuságra ingerlők, kevélyek, dicsekedők, gonosszágnak találói, szülőknek engedetlenek. Balgatagok, szövetségnek megrontói, szeretet nélkül valók, engesztelhetetlenek, irgalmatlanok. Kik jóllehet az isten igazságát tudják (hogy a kik az ilyeneket cselekszik, méltók a halálra), mindazonáltal nem csak azokat cselekszik, hanem oltalmazzák azokat is, a kik azokat cselekszik.« (Róm. 1, 28—32.) Ezeket Pál a pogányoknál látta, de ma, 1897 év mulva is ugyanazokat látják szemünk. E világ fiai, mint megannyi sátán, röhögve fordulnak szembe a szentséges istennel, és csúfondáros kacagással üzik előtte förtelmességeiket. Az isten igéje gyűlöletes; szolgálai azzal az igével szájukban nevetségesek. Nincs egyéb hátra, mint hogy a templomokat lerombolják, hogy ne legyen helye az igehirdetésnek, a predikátorokat elűzzék, a vallást, mint fölösleges terhet, a társadalom hajójából kidobják. Az őrvjögő Franciaország mintájára nálunk is megkezdtek már a vallás-tanítás ellen az izgatást. De, bár fáj kimendani, el kell ismernünk, hogy a felekezetek vallásos nevelésének eredményében lelnek okot az izgatásra. Sem tanerőt nem alkalmazunk eleget, a mennyt alkalmazunk, az sem mind képesített, nem hivatott nevelő sem a tanítás belterjére nem fektetünk elég súlyt: nem járunk el elég gonddal növendékeink vallásos, egyházas nevelésében. S megvan a szomorú eredmény. Nincs a protestáns egyházaknak annyi buzgó hú fia, mint a mennyi bigott, fanatikus pápistát látunk. Igaz, nekünk kimeríti erőnket iskoláinknak törvénykivánta színvonalra emelése, a vallás-tanítás berendezésére nem marad erőnk. Már látjuk, hogy beállt a káros visszahatás. Szegények vagyunk,

ezer bajjal küzdünk, a sokbúl nem találjuk el, melyiket igazítsuk előbb. Egész magyar prot. egyházunknak közös baja a szegénység; az egyházi hivatalnokok fizetésének nyomasztó volta, a világi urak közönye az egyház külső-belső dolgai iránt, a mi felett hol itt, hol ott föl-följajdul egy-egy egyházi lapunk.

Aztán van, azt hiszem, mindenik egyházkerületnek külön baja is. Egyik küzd: vajjon bevegye-e az új irányt, mely nagyon külsőnek látszó, beteges kegyeskedésével méltó gyanut támaszt a magyar embernél. Másik rémulve látja, panaszolja egy nagy vidéknek az egyháztól való elhidegülését, mely abban nyilatkozik, hogy a polgári házasság törvénye óta feltűnően sokan mellőzik az egyházi áldást. Ugyan e vidékeken terjed az agrár-szocializmus. A kálvinizmus főfészkében, a tiszántúli egyházkerület nagy kálvinista városában hódít ijesztő mérvben a pápistaság; ott lakik egy sima jezsuita püspök; befolyása körébe esik annak a biboros pápista »egyházfejedelemnek«, a ki finom, előkelő a selyem sapkától a bársony papucsá hegyéig; ellensége a protestántizmusnak szive fenekétől a kis ujja hegyéig; a ki a protestántizmust az emberi lélek kinos vergődésének nevezi. Csakugyan, kinos vergődés is az, mikor nyakas kálvinista város előkelő urai, és tudós tanárai saját fészkükben mennek tisztelegni savanyú-édes mosolygással annak a pápista püspöknek, a ki őket kegyeskedett észre nem venni a maga városában.

Mi pedig itt, Erdélyben nyögünk, lámentálunk a kepe nyomoruságai miatt, és dermedten bámuljuk, mint vivja titáni harcát az egészért egyetlen ember; talán nem is eszmélünk már a felől, hogy az anyaszentegyház építésében nekünk is ki kellene vennünk a magunk részét. Alig ha úgy nem lesz, hogy a templom épületét fölemeli az az egy férfiú maga; de, nekünk nem kellene felednünk, hogy a belső berendezés már csakugyan a mi kötelességünk. Hajh, nem szárnyal a lélek, ezt mondjuk, ha az éhező test huzza le a porba! Igaz. Az élet kedvetlenségei közt én is ezt érzem, hanem ott, az isten házában az ige mindig magával ragad, delejes erejét rám is árasztja, a hallgatóságra is. Csak ott felejtünk, csak ott enyhülünk.

(Közöltük ezt a kissé nagyon is pesszimisztikus felfogással megírt cikket, azon reményben, hogy fog találkozni, ki a dolognak másik oldalát világitván meg: kiderül az igazság. S z e r k.)

Mit tegyünk?

(Az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet ügyében tett »Javaslat«-ot illetőleg.)

A mióta gondolkozni tudok, mindig nagyra becsültem azokat, kiknek szelleme az alkotások terén örök emlékü drága kincseket hagytak az utódoknak. Becsültem, sőt tisztelettel hajoltam meg az alkotások előtt még akkor is, ha az alkotók nézeteivel véleményem meg nem egyezett. Csalhatatlan ember nincsen. Tévedni emberi dolog; tévedhet mindenki, még akkor is, ha akaratára, meggyőződésére, törekvése a legtisztább, a legbensőbb indulatok által vezéreltetik.

Igen természetes, tévedhet e sorok írója is, midőn az özvegy-árvai gyámintézet vagyonának felhasználása érdekében elmondja véleményét, de ha meggyőződik mások arról, hogy felfogása nem helyes, s állításai nem a szönyegen levő kérdés közvetlen természetéből folynak, hát készségesen meghajlik, s jónak ismert nézeteit örömmel fölcseréli jobbakkal.

Az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet vagyonának mikénti felhasználása tárgyában a főtiszt. püspök úr egy »Javaslat«-ot készített, melyet az Igazgató-Tanács egész terjedelmében el is fogadott.

Szép, és magasztos törekvés sugárik ki ebből a »Javaslat«-ból, s a cél iránti lelkesedésnek oly impozáns erejével mondja el óhaját, vágyát, hogy a nemes szándék tisztaságához még a gyanunak árnyéka sem férhet. Az volna célja ennek a »Javaslat«-nak, hogy az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet alap-vagyonára osztható fel, a mily mérvben az 1896 év előtt özvegyekké, és árvákká lettek segélyezése alól felszabadul, egyenlő arányban a kolozsvári theologiai fakultás, és az árva papfiuk részére föllálandó »Szeretetház« között.

Hozzá szólottak ehhez a kérdéshez pro et contra már is. Figyelemre méltó, egészen komoly ismeretre valló cikkben áll ellene a javaslatnak Szócs Sándor, dévai lelkész, és ha kizárólag a hatvanas években alkotott, az 1876-ik évben újjá szervezett özvegy-árvai gyámintézeti alapszabályokat tekintjük, vele egy nézetet kell, hogy vajjon az özvegyek, és árvák gyámintézete sorsát szíven viselő minden pap.

E sorok írója még sem fogadhatja el a Szócs Sándor nézetét. Nem, különösen azért, mert paptársait megtartani igyekszik ama fizetési kötelezettségben az egyházakkal együtt, melylyel eddig adóztak az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet javára; és nem azért sem, mivel a felfogásában megnyilatkozó konzervatív szellem elzárja az utat az alapnak oly módon való felhasználásától, mely nem sérti az özvegyek, és árvák jogait, sőt mondhatnám, egyenesen azt szolgálja.

Nekünk a fizetendőségeket okvetlenül apasztanunk kell. Déva, és érdemes papja elhordozhatná talán, nem vonom kétségbe, többen is vannak egyházak, és papok, kik nem éreznék meg ezen megszokott teher tovább viselését, de mi oly sokan vagyunk, kiknek nem telik a mindennapi kenyérre sem, hogy érettségünk azoknak is le kell mondaniuk e tekintetben a fizető készségről.

Nem fogadhatom el az eredeti javaslatot magát sem. Első felét nem azért, mert bár elismerem, hogy

szép, és szükséges dolog, az egyházkerület theol. fakultását segélyezni, s lehetővé tenni azt, hogy a jövő nemzedék papjai pályájukon minél kevesebb szükséglet lássanak; de, hogy ehhez a forrást a gyámoltalan özvegyek, és neveletlen árvák vagyonából vegyüek, ez gondolkozással nem egyezik meg.

Kérdezem: vajjon, az erdélyi ref. egyházkerületben éppen senki sem volt, a ki tisztán papképzés céljából áldozatokat hozott volna? És ha voltak ilyenek, pedig voltak, miért nem lehet fölhasználni azoknak alapítványait? Ki áll annak útjában? Az egyházkerület bölcsessége rendelkezik a papképzés felett, törvény-adta joga ez: vajjon, az e célra tett alapítványok felett ne rendelkeznek-e? Nem hiszem, hogy joggal ne rendelkezhetnék.

Nézetem szerint, nem az a kérdés: ki tette, hol tette le alapítványát, hanem az a kérdés, mi célra tette? A cél szentségét kell tiszteletben tartanunk mindnyájunknak, de hogy azt a célt hol szolgálja a kegyes alapítványtevők vagyona, az a dolog érdemére nézve az elfogulatlan gondolkozó előtt teljesen mindegy. Vanak utak, és módok a kolozsvári theol. fakultás fölségelésére az özvegyek és árvák vagyona nélkül is, csak keresni kell azokat.

Nem fogadhatom el a javaslat második részét sem. Igaz ugyan, hogy a »Szeretetház« föllállítását üdvösnök, szükségesnek tartom, s teljes reménységgel vagyok az iránt, hogy az a kiváló ember, kinek egyházkerületünkben annyi maradandó alkotása van, ha isten kegyelme vele lesz, ezt is életre fogja hívni, de sem a szeretet, sem a méltányos elbánás törvényeivel összeegyeztetni nem tudom, hogy a felállítandó »Szeretetház« áldásaiból a papok leány-árvái kizárassanak. Nekem egyformán kedves mind a kettő, a fiúért csak úgy aggódik apai szívem, mint a leányért. Ez az eszme azért született egyoldalulag, mert véletlenül Nagy Domokos lelkész, kitől az eszme eredt, isten számos fiuval, s csak egy leánnyal áldotta meg. Hát, a kinél megfordítva van, mit szólnak ehhez a tervezethez? Azóta, mint tudom, a tervezőnél is változtak a körülmények, leányai is születtek, s hinni szeretem, hogy ő is most máskint gondolkozik.

Ha az céloztatnék, hogy adjuk oda az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet vagyonát egy a papok fiu- és leány-árvái részére föllálandó »Szeretetház« javára: ez előtt készségesen meghajolnék magam is. Egy ilyen tervezet, a gyámintézet eredeti rendeltetéséhez egészen közel áll, s a mily mérvben fölszabadulna az 1896 év előtt özvegygyé lettek, és árvák segélyezése alól az alap, örömmel adnám oda az egészet, mert ez által a leghumánusabb célt a maga teljes egészében szolgálja gyámintézeti alapunk.

És én kérem is a főtiszt. püspök urat a gyámintézet felhasználására vonatkozólag, ejtse el javaslatának első részét egészen, s módosítsa oda a másodikat, hogy az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet vagyona, a mily mértékben fölszabadul a segélyezés alól, fordítsák a maga teljes egészében a papok fiu- és leány-árvái részére föllálandó »Szeretetház« javára, s az ily módon átalakított javaslattal kapcsolatosan, mondassék ki az is,

hogy jövőre az összes papok, és egyházak az eddig teljesített fizetési kötelezettségek alul fölmentendők lennének.

Az egyházmegyék véleményét meg kell hallgatni, az elől joggal kitérni, nem lehet; de, meg vagyok győződve, hogy véleményük a jelzett esetben telyesen egybehangzó lesz, s készségesen oda véleményez mindenik, hogy a papi összes árvek »Szeretetháza« javára örömmel átengedi az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet vagonát.

Az egyházkerület theol. fakultásának javára, mint említém, vannak, és lesznek más források is, csak isten kegyelme a főtiszteletű úr drága életét minél hosszabb ideig tartsa meg.

Előterjesztés a kolozsvári millenáris templom ügyében.

(Vége.)

Ezek szerint, a templom, és papilak építése, és pedig a templom belső felszerelés nélkül, de a másik épület egész berendezéssel, kerül összesen 43,500 frtba, s így 16,500 frttal kevesebbe, mint a mennyit a mult évi képviseleti közgyűlés. mint maximalis összeget megállapított vala.

E szükséglet fedezhető a nélkül, hogy az egyházközség részéről az egyházi adó fölemelésének szüksége fenforogna, sőt még a nélkül is, hogy az egyházközségnek rendelkezés alatt álló mostani jövedelm az alkotás keresztülvitelének érdekében igénybe vétetnék s így mondhatni, hogy számításon kívül hagyva, mint fönnebb is jeleztem, a templom belső felszerelésének remélhető önkintes adakozás utján leendő berendezését: az egyházközség áldozat nélkül gazdagíthatja magát két nagyfontosságú alkotással s megörökítheti a millenium dicső emlékét.

Ez első tekintetre különösnek tetsző állítás nyitja az, hogy a mult évi képviseleti közgyűlés elhatározta, hogy:

1. A külmagyar-utcai egyik papi telkét, s a befarkas-utcai u. n. »Harang-láb« telket eladja, s a befolyó eladási árt a kérdéses új alkotás fedezésére fordítja. Ez tehát nem áldozat hozatal, csak érték-áthelyezés oda, hol azt saját érdekében gyümölcsözőnek befekteti. E határozatot végre kell hajtani, s erre nézve ez előterjesztésem végén teendő javaslatom ki fog terjedni. E két telek eladásából bevehető lesz minimális kalkulussal 20,000 frt.

2. A képviselő-testület azt is elhatározta, hogy a városi hatóságot átiratban az építési terv- és költségvetés bemutatása mellett, építési anyag, illetőleg a városi téglagyárban termelt téglá adományozására föl kell kérni. A város ilyenmü alkotásoknál esetről-esetre a többi egyházakat is mind segítette, a többek közt a közelmult években különösen nagy arányban a róm. kath. egyházközséget, s legalább is 10,000 frt értéket képviselő telek adományozása által az izraelita hitközséget. Illetékes körökben tájékozást szerezvén magamnak e tekintetben, kilásunk lehet arra, hogy legalább is 5000 frt értéket képviselő téglá adományozásával a mi alkotásunkhoz is hozzájárul.

3. A papilak, mint előre bocsátám, ugy van tervezve, hogy az épület földszinti bolt- és lakás-helységei az egyházközségnek állandó bérjövödelmet biztosítanak, és pedig mérsékelt számítással évenként 800 frtot, a mely összeg 16,000 frt törlesztési kölcsön törlesztő hányadának fedezetül szolgál. Számításba vehetjük még ezen kívül azt is, hogy az emeleti terjedelmes lakás

legalább is évenként 500 frtért bérbeadás utján értékesíthető mindaddig, mig az egyházközség azt állandó papilakásul designálhatja. Végül:

4. elhatározta a képviseleti-testület azt is, hogy az egyetemes konventtől ez alkotások keresztülvitelére tőkesegélyt kér s erre nézve a mélt. Igazgató-Tanács-hoz felterjesztést is intézett. E tekintetben félreértések kikerülése végett s tájékozásul megjegyzem, hogy a mult évi konvent a tőkesegélyezés tárgyalása rendjén kimondta, hogy egyházkerületünk részére 32 évi időtartamra 10,000 frt tőkesegélyezésnek megfelelő évi 500 frt járandóságot rendelkezésre bocsát, és Igazgató-Tanácsunk e határozatra hivatkozással a tőkesegélyezés folyósítását első sorban a papi fiu-árvek »Szeretetház«-a felépítésére fogja a tavaszi konventtől kérelmezni. Tekintettel azonban arra, hogy ez új intézmény az egyházközség azon papjának felügyelete. gondozása alá fog tartozni, ki az egyházközség által építendő parokhiának lakója lesz s így a két alkotás közt állandó kepcsolat jön létre, biztos kilátásba helyezhetem, hogy az Igazgató-Tanács hajlandó lesz, a tőkesegélyből 2500 frtot az egyházközségnek építkezési befektetés végett át bocsátani.

Ezek szerint, az egész pénzügyi művelet prospektusa a következő:

A) Szükséglet:

1. Templom-érintésre	23 500 frt.
2. Papi-lak, s bérhelységek építésére	20 000 frt.
	Összesen 43.500 frt.

B) Fedezet:

1. A külmagyar-utcai papi-lak eladásából	15 000 frt.
2. Az u. n. »Harang-láb« telek eladásából	5 000 frt.
3. Az egyházkerülettől át bocsátandó tőkesegélyben	2 500 frt.
4. 16,000 frt. törlesztési kölcsönnek 5%-os annuitással számítva megfelelő bérjövödelem 800 frt. levén, s így biztosított fedezeti összeg	16 000 frt.
5. A várostól remélhető téglá-adomány pénzértéke	5 000 frt.

Fedezeti tételek összege 43,500 frt.

Ezeknek előrebocsátása után, kérem a t. kebli-tanácsot, méltóztassék kimondani, hogy:

1. Jelentésemet általánosságban helybenhagyó tudomásul veszi. Ennek folytán

2. A bemutatott terveket, s költségvetéseket, miután azok Herceg Lajos műszaki tanácsos által felül vannak vizsgálva, s helyesítve, elfogadja, s midőn végzett munkalataért köszönetét nyilvánítja, az egész építkezés, és berendezés műszaki vezetésére őt felkéri, s megbizza.

3. Dr. Gidófalvi István, főgondnok úrat, mint kir. közjegyzőt felkéri, s felhatalmazza, hogy a külmagyar-utcai kérdéses papi, s az u. n. »Harang-láb«-teleknek önkintes árverezés utján leendő eladását kísértse meg, és pedig az előbbi 15,000, az utóbbi 5000 frt. kikiáltási árral.

4. Sürgős átiratot intéz a városi közgyűléshez, és pedig mellékelve az átirathoz nemcsak a papi laknak, és templomnak, hanem egyszersmind a »Szeretetház«-nak tervét és költségvetését, s jelezve, hogy e három alkotás keresztülvitelére kerek számban 900,000 téglá szükséges, kéri 500,000 téglának természetben való adományozását, melyből 300,000 drb. a szorosabb értelemben vett egyházközségi és 200,000 drb. az egyházkerületi építkezésre lesz felhasználandó.

5. Felkéri püspök aát, hogy a felveendő törlesztési kölcsönnek lehető méltányos megszerzésére tegye meg a szükséges lépéseket.

6. A terveket és költségvetéseket mellékelve, felterjesztést intéz az Igazgató-Tanácshoz, az egyházközség örök használatába bocsátandó telekrésznek telekkönyvi megállapítását s a konventtől nyerendő tökesegélyből az egyházközség javára 2500 frtnak átbocsátását.

7. Megbizzá az egyházközség gondnokságát, hogy Szalay Ferenc, Endstrasser és Reményik építési vállalkozókat az elfogadott tervek, és költségvetések alapján pauszalis ajánlattételre felhívassa, és pedig zárt ajánlatok tételére, figyelembe véve a tervezési költségek fedezését is.

8. Az alkotások védnökeiül, s különösen a templom belső berendezésének önkintes adakozások útján fedezhető végett felkéri özv. br. Bánffy Dánielné, br. Jósika Sámuelné, ő kegyelmességeiket, és Hegedüs Sándor orsz. képviselő urat s megbizzá egyuttal az egyházközség gondnokságát, hogy Békéssy Károly algnodnok elnöklete alatt női és férfi tagokból szervezzen 50 tagból álló s adakozást gyűjtő bizottságot.

Önkint érdendő, hogy a t. kebli-tanácsnak ezen intézkedési tudomás-vétel, valamint az eladási, építkezési s kölcsönvételi szerződések fogantatás előtt az egyházközségi képviselő-testületnek, illetőleg a mélt. Igazgató-Tanácsnak elő, s felterjesztendőek lesznek.

Tett javaslataim elfogadását tisztelettel kérve, s szolgálataimat a továbbiakra nézve is készséggel felajánlva, maradtam a t. kebli-tanácsnak atyafi szolgája.

Kolozsvárt, 1897. jan. 9-én.

Szász Domokos, s. k.
ref. püspök.

TÁRCA.

A megmentő szeretet munkái.

(Folytatás, és vége.)

Mindkét cél elérésére egyletek alakultak a külföldön, melyeknek fő-fő segédeszközük a biblia. Rendszeres vallás-oktatásban részesítik a foglyokat, és nem csak úgy, mint nálunk szokták a fegyházak lelkészei, vagy a börtönök beszolgáló papjai ezt végezni. És a börtönből kikerülteknek munkát, foglalkozást, kört nyújtanak, nehogy a nyomor, és a társadalom ridegsége újra a bűn karjai közé vezessék őket.

Howard János, angol bíró volt az, ki e fontos kérdésre felhívta a közfigyelmet s egy angol quaker nő Fry Erzsébet kezdette meg a nemes munkát, ki sorra járta a börtönöket, hogy azok lakóit lelki vigaszban részesítse. Német országban Fliedner, majd több egylet szerzett e téren érdemeket.

Ime, nagyérdemű közönség! Az utóbb felsorolt munkák azok, a melyekben a keresztyén megmentő szeretet a külföldön nagy sikereket ért el s a melyeknek, mint említém is, nálunk alig van valami nyoma, a melyek érdekében az állam és társadalom együttvéve is alig tesz egy szemernyit.

A kik ismerik hazánk e nemű viszonyait, ugyan mondják még, hogy tesz-e az állam, vagy a társadalom valamit börtöneinket, kórházainkat, temetőinket a tulsufaltságig megtöltő iszákosság ellen? Tesz-e amaz iszonyu kór-betegség megszüntetésére, vagy enyhítésére, mely földrészünk egyik legvirágzóbb államát oly rohamosan sodorja a végpusztulás felé s a mely nálunk is rendre szedi áldozatait, napról-napra árad, dacára a rendőri felügyeletnek, a mely ugyis inkább törvényesítése, mint tilalmazása a bűnnek? Felveszi-e a mi társadalmunk a társadalom ellenségeinek gondját s tesz-e maga, vagy az állammal karöltve, valamit arra, hogy ezek megjavuljanak, pedig nálunk is a javítás a büntetés elméleti célja; vagy a mennyiben a büntetés által megjavultak volna: mi történik az állam és a társadalom részéről abban az irányban, hogy ezek a megbélyegzett, ezek a kidobott emberek újra befogadtassanak és hogy a szeretet elfedezze a bélyeget, melyet a megtorlás megjavítás címén homlokukra sütött?

Semmit és ismét csak semmit. Államunk a szesz-fogyasztásának csak örvend, mert ez jövedelmét növeli és nem kénytelen, szükség esetében mindjárt a gyűlölt adópréshoz nyulni. Az a 30 millió forint nagy szám az államháztartásban, a mit a szesz-jövedék monopolizálása behoz, és kinek jutna eszébe, hogy ezen nagy összeg tekintélyes részét a szesz-fogyasztás miatt szaporodó bűnösök megbüntetésére kell visszafizetni, hogy a nemzet az állam 30 millió forint hasznával szemben, évenként 2—3-szor annyi kárt szenved anyagiakban és erkölcsiekben. Hogy ez nem mesebeszéd, eléggé szomorúan bizonyítják a büntető bíróság ügyforgalmának növekedése, az öngyilkosságok nagy aránya, népünknek, az ujoncozás tanúsága szerint, folyton foko-

zódó elsatnyulása. Mondom, mindezekkel szemben semmit sem teszünk, sőt az állam-kormány egy görög-kath. lelkeszt, ki hiveit a pálinka élveztetől való tartózkodásra megeskette, a mult évben felelősségre vonta, egy a mértékletességi egyesületek érdekében működő körjegyzőt, a korcsmáros panaszára, fegyelmi kereset alá fogott Nagyön tanúságos volna, ismernünk mindkét eset kimeneiét, de már erről felvilágosítással, adatok hiányában, nem szolgálhatok.

Azoktúl a szerencsétlen nőktől, kik a társadalom kebelében és mégis attól áthághatatlan válaszfallal elkülönítve, élnek, rabszolgáknál hitványabb sorsban, az emberi szeretet undorodva fordul el, félvén a beszenyeződéstől, pedig társadalmi betegség az elhanyagolást még soha annyira meg nem bosszulta, mint az, a melyet azok terjesztenek. A fegyházak s börtönök lakói nem találnak többé a társadalomban egy kézszerítést, egy meleg szót, egy nyájas pillantást, mert az ember-szeretet, a mely ellen vétettek, nem ismeri, nem akarja többé ismerni a háládatlanokat s visszatartja őket a bűnbe, melyből menekülni igyekeznek.

A felsorolt hiányok a mi magyar társadalmunkban és államunkban kétségtelenül fenforognak. Nem hiszem, hogy valaki megcáfolhatna. Pedig hát a magyar társadalom nem barbár, nem inhumánus; az általános ember-szeretet nálunk is él, sőt működik is. Csakhogy a szeretetnek egyedül akkor van hegyekct mozgató hatalma, ha hiten, vallásos meggyőződésen épül fel.

És itt van nálunk a nagy fogyatkozás. Általános a panasz minden egyházunk kebelében, hogy a régi vallásos ságot közönyösség váltotta fel; az egyháztagok a templomot nem nagyon látogatják, többet káromkodnak, mint imádkoznak, nem az isten országának dolgait, hanem a földi dolgokat keresik első sorban, azt hiven, hogy ráadásul majd azok is megadatnak nekik.

Csak a vak nem látja be, hogy a bajokból az egyedül szabadító a Jézus-Krisztus és az ő evangéliuma. Az emberi nyomornak óriás terjedelmű mezején egyedül az evangéliumi alapokon felépült keresztyén szeretet, tehát a Krisztusi szeretet képes mindenre kiterjedő és áldásos munkát folytatni; az a szeretet, mely meglátja a fényes aranyokon is az azokhoz tapadó erkölcsi rozsdát, de meglátja még az állatóságba süllyedt emberen is a teremtő képét és segít, helyre állítani az eltorzult vonásokat.

Nem az általános emberi szeretet hangzatos ürességére, hanem a keresztyén szeretetre; van nekünk, különösen nekünk magyaroknak szükségünk. Világít és melegít amaz is, de sem az éjjel sötétségét nem lehet lámpával elűzni, sem a téli hideg fagy billincsébe vert természetet kályhával felmelegíteni. Mindezekre csak az istennek áldott napja képes és elégséges. A bűn és nyomor sötétségét és fagyát is csak az az isteni, a Jézus Krisztus által az embereknek megjelentett s velük közölhető szeretet enyészetheti el.

Ennek tudatában hirdetjük mi is az ígét templomban és iskolában egyiránt s e munkákban nem tartóztat

fel sem a gúny, sem a hidegség. Nevetnek talán némelyek ezen külföldről behozott ujdonság felett?! Nevették az első keresztyéneket s a reformátorokat is az új és még soha nem hallott evangéliumért. Mi nem kérdezzük, ha gyermekünk difteritiszben fekszik, hogy magyar ember találta-e fel a szermot, hanem hálákat adunk az istennek, hogy a mieink megmentésére orvosságot rendelt.

Kortúl elmaradottak vagyunk talán és nem állunk a tudomány mai magaslatán és a ma élő keresztyén hittudatot a régi ósdi formákkal akarjuk elnyomni?! Mi tudjuk, hogy az isten a világ bölcsességét bolondsággá tette, de a valódi bölcsességet a kis gyermekeknek is megjelentette. Ne beszéljenek sokat azok az emberek, a kik a társadalom képét ragyogónak látják, a kik a világ technikai haladása, a tudományos kutatások eredményei által elragadtatva, csak a kultúra dicsőségét tudják zengení, hanem nyissák ki szemüket s lássák meg a társadalom nyomorát s vegyék eszükbe, hogy míg a gőz és villany szárnyain haladunk a természeti világban előre és közel az idő, midőn gépeik a felséges isten magasságos trónusa felé emelik a föld fiait: ép oly rohamosan hanyatlik nemünk az erkölcsi világban mindig alább és alább és hogy nem messze az idő, midőn eldördül ismét az isten szava bánom, hogy embert teremtettem.

Nem nekünk, nem magyaroknak való a Krisztus evangéliumának mély és igaz szeretete? Hát nincs nálunk ezer és ezer árva, a kinek nincs kenyere, vagy ha akad is, nincs benne köszönet? Nincs közöttünk legió számára süket, néma, hülye, örült, beteg, a kiknek befogadására elegendő hely hiányában szűkölködünk? Nincs nálunk elárva az izákoság, a fajtalanság? Ismeretlen Magyarországon a gyilkosság, csalás, rablás, házasságtörés, gyermek-kitevés és elpusztítás; ismeretlen az öngyilkosság? Sőt nem éppen nővekednek-e mind e nyomorúságok, szenvedések és bűnök?

De miért folytassam tovább a szomorú kép festését, melyet nemzeti társadalmunk egész borzalmasságában tár a figyelmes szemlélő elé?

Egyetlen orvosság az evangélium e bajok között.

Azért tehát, nagyérdemű közönség, ne adjunk arra alkalmat, hogy magunkat a keresztyén szeretet ellenségeinek tüntessük fel. Fogjunk mi is végre-valahára a munkához. Badar beszéd az, hogy »idegen dolog,« »nem magyarnak való.« Badar beszéd éppen ma, mikor állami intézményeink a független felelős miniszteriumtól a fináncig, társadalmi életünk a szalonoktól a takarékpénztárokon át a korcsmáig, tudományunk s irodalmunk a magyar tudományos akadémiától kezdve a vásári ponyváig idegen, külföldi minták után alakultak. A mi idegen, tegyük magyarrá és nem lesz idegen többé.

A ki nemzetét szereti és félti, az idegen betegségek és ne a betegségek gyógyítására szolgáló idegen orvosság ellen tiltakozzék. Itt az ideje, hogy hazáját és egyházát igazán szerető minden református magyar ember nyissa ki szívét az evangélium befogadására és nyujtsa ki kezét a keresztyén szeretet munkáinak gyakorlására.

(Alkalom-adtán, és az általunk megválasztandó időben, lessz e felolvasás befejezésére, és minket is érintő passzusaira valamelyes mondani-valónk. Majd elmondjuk. Most nem akarunk kárt okozni. Szerk.)

Pokoly József,
theol. tanár.

Különfélék.

== **E számunk utolsó levén e hónapban**, szívesen fölkérjük olvasóinkat, hogy a névtelenül megjelent, tehát pályázói cikkek, és pedig: A járatlan út. Új év. Vallásos iratok. Protestánsi önértet. 1897. Mit tegyünk? közül valamelyikre szavazatukat febr. 10-ig beküldeni szíveskedjenek, minden indokolás nélkül.

Szívesen kérjük olvasóinkat, érdeklődjenek e dolog iránt. Való igaz, hogy az összeg csekély a nagy irodalmak

honoráriumaihoz, pályadíjjaikhoz képest, de az erkölcsi haszon, és az öröm, melyet a nemes munka ad, az szavakban ki nem fejezhető. Az érdeklődés megtiszteltetés azokkal szemben, kik dolgoznak; ösztönző azokra nézve, kik még csak gondolkoznak, hogy munkára vessék kezüket; s mindnyájunkra nézve elégtétel, kik egyházkerületünk díszét, javát, előmenetelét szívünkön hordozzuk. Dolgozzatok, mert a szellemi munka szárnyakat ad a léleknek, fölemelkedni a magasba, és ha valakinek, a papnak kötelessége, hivatása: »keresni az oda felvalókat«.

== **Kun Bertalan, tiszáninneri ev. ref. püspök**, folyó hó 21-én töltötte be életének 80 ik évét. A gimnázialis növendékek elképpednek e horribilis számon. Az élet delén álló férfiak soványogva tekintenek arra felé. Mi, hajlott koruak, tudjuk, érezzük, hogy ott vagyunk a nyomában, ha ugyan leszünk. De nincs az egyetemes kálvinista egyházban egyetlen egy ember, ki mély hálával ne áldaná a gondviselést, mely e minta-embert testi, és lelki erejében eddig a korig megtartotta mindnyájunknak. Ki ötvenhat év óta pap, harminc év óta püspök; ki e hosszú időn át szerzett érdemeit megkoronázva láthatja mindenki tisztelgetéssel, őszinte szeretetével, mint ember, mint férfi, és puritán kálvinista, s ki irodalmi munkásságával is példát adott, hogy a szellemi élet több, mint a mindehrapi élet elmuló bálványimádása: ez előtt a térfü előtt mi meghajlunk, az ő orcáját megbecsüljük, s kérjük az istent, hogy mindnyájunk örömére, büszkeségére, dicsőségére sokáig tartsa meg.

== **Kolozsvári kollégiumunk előjárósága** egyik közelebbi ülésében, az igazgató előterjesztésére, egyhanulag kimondta, hogy a jövő iskolai évtől kezdve, a tanulók egyútt étkezésére alkalmat nyujt. A kollégium melletti »sütő ház« kertjében étkező helyiséget épített, konyhát szerel föl, s megfelelő személyzetet állít be; e célra rendelt alapjaiból évi 1500 frtot jelölve ki a kitűzött cél előmozdítására. Ez által lehetővé teszi, hogy a jó tanuló szegény fiúk kedvezményes áron, vagy teljesen ingyen részesüljenek az együttétkezés kedvezményeiben. A kollégiumban lakó tanulókra kötelező lesz az együttétkezés. Nevezetes lépés kollégiumunk fejlődésében: hogy a vidéki tanulók az étkezés alatt is állandó felügyelet alatt lesznek, kosztajárás ürügye alatt nem járhatnak nem ellenőrizhető helyekre. Naponkint háromszor egészséges, jó kosztot kapnak olcsó áron. A vidéki szülők bizonyára örömmel fogadják e rég várt újítást. Annál elszomorítóbb, hogy az előjáróság egy más kérdésben a visszafejlődést volt kénytelen kezdeményezni. T. i. kollégiumaink kebelében a vallásos, és hazafiai nevelés terén igen jó szolgálatot tettek a jól szervezett négy osztályu elemi iskolák. A népoktatási törvény nem ismeri el ezen iskolák létjogát, s a kollégiumok előjáróságai már évek óta harcot folytatnak ez iskolák érdekében a közoktatási kormányval. A közoktatási miniszter egy utóbbi leiratában véglegesen döntött a kérdés felett, s kimondta, hogy a gimnáziumok melletti elemi iskolák szervezete teljesen átalakítandó, s állandó tanítók alkalmazandók. A kolozsvári kollégium eddig évenként mintegy 700 frtot áldozott elemi iskolájáért, de az új szervezet szerint több, mint évi háromezer frttal kellene az elemi iskola fentartásához járulnia. Mint-hogy ekkora áldozatot a kollégium meg nem bír, különösen, mert a közoktatási törvény a gimnázium fokozatos fejlesztését is megkívánja, kimondta az előjáróság, hogy a jövő évtől kezdve, négy év alatt fokozatosan megszünteti elemi iskoláját, s a helyett egy osztálylyal gimnáziumi előkészítő tanfolyamot rendez be. E határozat nagy vissza-esést jelent népiskolai tanügyünkre, s a hiányt, ha lehet, egyházunknak, de minden esetre a városnak pótolni kell. Íme, a paragrafus szigorú alkalmazása milyen eredményre vezet. Igazán látszik, hogy »a betű meg«.

== **A kolozsvári ev. ref. kollégium építkezési alapjára** újabban a következő kegyes adományok folytak be. (XXI-ik közlemény.) dr. Patáky Jenő 10 frt. Boc Sámuel 2 frt. Sándor János ref. esperes 2 frt. Kónya Ferenc tanár 5 frt. Csernyánszky Lajos 2 frt. Tokaji János 1 frt. Kondász Ferenc 5 frt. Benkő József k.

tábla bíró 4 frt. Büchler Adolf 1 frt. Löbli Mihály 50 kr. dr. Papp Domokos k. ügyész 2 frt. Páll Miklós 1 frt. dr. Kiss Ferenc orvos 10 frt. Kerekes József 1 frt. Horkai Zoltán 1 frt. dr. Hegedüs István 25 frt. Horváth József 5 frt. Révai Pál ref. lelkész 50 kr. Weidlin Vilmos 1 frt. dr. Szász Izsákné 1 frt. dr. Dadainé 1 frt. özv. Nagy Lajosné 1 frt. Kupferstich Józsefné 50 kr. Veress Gyuláné 50 kr. Bogdán Arthurné 1 frt. Babarcy Tivadarné 1 frt. Pap Lajosné 50 kr. dr. Vassné 50 kr. Deák Andrács 1 frt. Vajna Miklósné 50 kr. Farnos Dezsőné 50 kr. Malik József 50 kr. Benedek Jánosné 50 kr. Sebestyén Sándorné 50 kr. Bogdán Jánosné 1 frt. Kelemen Margit 50 kr. Zajzon Béláné 50 kr. ifj. Gödri Ferencné 50 kr. Kelemen Lajosné 50 kr. Imreh Domokosné 50 kr. Császár Domokosné 50 kr. Derzsi Gizella 50 kr. Farkas Károly 20 kr. Fusi Ida 50 kr. Bartus Sándor 10 kr. Farkas Róza. 05 kr. Boér Jenő 1 frt 50 kr. Fejér Mihály 25 kr. Valaki 05 kr. Deák Mihály 50 kr. Cobor Mihály 50 kr. Fodor Mihály 30 kr. Eliás Hermann 20 kr. Scheider Sámuel 10 kr. Bálint Ferenc 10 kr. özv. Korondi Jánosné 1 frt. Musnai Antal 20 kr. Fogarasi Sándor 10 kr. N. N. 20 kr. Baki András 10 kr. Községi Szövetkezet 1 frt. Klein Simon 10 kr. Baki Mihály 10 kr. Baki János 10 kr. Szabó Samu 10 kr. Rác Ferenc 10 kr. Vadasdi Márton 30 kr. Székely János-József 05 kr. Széchy Ferenc, ref. lelk. 1 frt. A nemes keblű adakozók-

nak a kolozsvári ev. ref. koll. előjárósága hálás köszönetét fejezi ki. Kolozsvárt, jan. 25. 1897. Sárkány Lajos, igazgató.

== **Köszönetnyilvánítás.** Az 1896-ik évben a gegesi ev. ref. egyházközségnek iskola-építésre ajándékoztak (külön kérések folytán): Hirsch báróné 50 frt. Tisza Kálmánné 10 frt. Az államsegélyből az Ig. Tanács utalványozott 50 frt. Ugyanazon célra, kérés nélkül, ajándékoztak: Suba Beniamin 2 frt. Kiss Károly 50 kr. Kiss Ferenc 2 frt. Kiss Elek, gegesi ev. ref. tanító egy 28 frt. értékű csöngettyűt. A »Hajnal«-ban, és »Prot. Közl.«-ben közzé tett kérelem folytán, egyetlen helyről jött ajándékozás, még pedig a szilágy-varsolci ref. egyház pénztárából 50 kr. Mindezen ajándékozásokon felül, a gegesi ref. egyházközség tagjai, jöllehet még 1895-ben: 108 frt. 13 krt. ajándékoztak anyagok beszerzésére, az új iskola építésének egész folyamata alatt tenyeres, és igas napszámmal megbecsülhetetlen értékű ingyen-munkát teljesítettek. Továbbá, egyházközségem egyházmegyei képviselője, Kiss Ernő, m. kir. erdész, az úrasztalára ajándékozott egy terítőt, egy kehely-takarót, és 2 frtot »úrasztali kehely-, és kanna-alapra«, ígérvén, hogy ez alapra, tőkésítés végett, minden évben négy frtot fog adni, míg tényleg állami hivatalban lesz. Fogadják az adakozók úgy a gegesi ref. egyházközség, mint a magam nevében is őszinte köszönetemet. Gegecs, 1897, jan. 24. Kiss Ferenc, ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

264—1897.

KÖRLEVEL,

valamennyi egyházmegye nt. Esperesének, püspöki vizsgálat alatti egyházközség tiszt. t. Tanácsának, és valamennyi kollégium méltóságos t. Előjáróságának.

Múlt évi 3840. szám alatt kelt körövényünkben jeleztük volt, hogy az Első Magyar Általános biztosító társasággal 1896. év végeig kötött szerződésünk lejárván, a tüzkár elleni biztosítások 1897. évi január hó 1-től kezdve, kizárólag a budapesti Fonciere biztosító intézetnél, s illetve ennek kolozsvári főügynökségénél eszközölnökök.

Miután azonban tudomásunkra jutott, hogy az Első Magyar Általános biztosító társaság főügynöksége, dacára annak, hogy még ezelőtt két évvel figyelmeztetve lett arra, miszerint az 1896. évet meghaladó biztosítások érvénye csak azon esetben fog fenntartatni, ha a további időre szóló szerződés szintén ezen társasággal fog megkötötni, s ezen kijelentést tudomásul is vette, mindezek ellenére vonatkozik az általa jogtalanul hosszabb időre kiállított biztosítások érvényét megszüntetni: ezennel felhívjuk a t. címet, hogy mindazon egyházi épületek tüzkár elleni biztosítását, melyekre nézve az Első Magyar Általános biztosító társaság által kiadott kötvény még le nem járt, a nevezett biztosító társaságnál ajánlott levélben és írásban sürgősen mondja fel, s a kiállított díjkötelezők visszaadását követelje.

Ha pedig a díjkötelezők a nevezett társaság által vissza nem adatnak, vagy a felmondás el nem fogadjatik, az esetben a lejárat idején a díjváltókra ne fizessen, hanem hivatkozva a megtörtént felmondásra, a fizetést tagadja meg.

Ezen körlevelünk értelmében, szíveskedjék a t. cím, hatósága alá tartozó alkalmazottakat, illetve lelkész atyánkfiai fegyelmi kereset terhe alatt utasítani és annak fogantatását ellenőrizni, s egyuttal fölhívni őket, hogy az épületek biztosítása céljából a bevallást a »Fonciere« biztosító intézethez haladéktalanul nyujtsák be.

Elvárjuk a t. címtől, hogy ezen rendeletünk fogantatásáról 30 nap alatt hatóságunkhoz kimerítő és pontos jelentést tegyen, részletes kimutatást terjesztvén be a biztosított épületekről, azok tűz elleni biztosításáról és az évi díjösszegekről.

Kolozsvárt, 1897. évi január 19-én.

Maksay Fános,
számvevő.Szász Gerő,
elnök helyett.

4998—1896.

KÖRLEVEL,

valamennyi erdélyi ev. ref. kollégium mélt. t. Előjáróságának.

Mint hogy a Tanügyi, és Fegyelmi Rendszabályok, és Utasítások nem intézkednek az igazgatói zárójelentések fölterjesztésének idejére nézve, szükségesnek látta az Igazgató-Tanács a nevezett Rendszabályok 27. §-a 7-ik pontjában, valamint a 110. §-a 10-ik pontjában megkövetelt

igazgatói zárójelentések fölterjesztésének határidejéül augusztus hónap első napját tűzni ki, a mikorra a rendszabályilag megszabott zárójelentések a mélt. t. Előjáróság által ellátva, minden további sürgetés bevárása nélkül, kimaradhatatlanul fölterjesztendőek ide megismerés végett.

Kolozsvárt, 1896. évi december 29-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.Szász Gerő,
az elnök helyett.

69—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztet m.-valkói kántor-organistai állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: Tisztes lakás. öt hold szántó, kilenc hold 1080 ööl kaszáló haszonélvezete, 1 hold szántót az egyház megmivel, egy után fajzasi és legeltetési jog, 8 m. tűzifa, vagy ennek piaci ára, készpénz 80 frt. az egyház pénztárából. Hivatalos fölszámítás szerint, 300 frt.

Megválasztandó köteles, a rendes isteni tiszteleten kívül, az áll. iskolában éneket tanítani.

Pályázati határidő: febr. 18. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendőek, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1897. jan. 24.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

59—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebeleztet bikfalvi, eltávozás folytán ürességbe jött ev. ref. énekevezér-tanítói állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. Tisztes lakás, gazdasági épületekkel, háromnegyed hold kerttel. 2. Nyolcvan kal. öszgabona, a mezőn tetszés szerint választva. 3. Nyolcvan kal. zab. 4. Öt és fél hl. szemes törökbúza. 5. Kepevátság, árva kepe, oszpora: 20 frt. 6. Hét hold ötszázötvenhét ööl szántó és kaszáló haszonélvezete, jövedelme, nyolcvan frt. 7. Öt ööl tűzifa, vagy 35 frt. 8. Az egyházközség pénztárából készpénz, 108 frt. 9. 2 hold erdő haszonélvezete, 3 frt. 10 Stóla, 5 frt. Összes jövedelem, lakáson kívül: 479 frt. 50 krra számítva

A rendes énekevezéri és tanítói köteleességek teljesítése mellett, köteleessége lesz az iskolában az ének, és torna-tanítás, az egyházi dalkar vezetése.

Megjegyzetik, hogy 1897. ápr. 24-ig csak a szolgálati idejére esedékes fizetéshez tarthat számot, azután a teljes fizetés élvezetébe lép.

Pályázati határidő: 1897. febr. 22.

Folyamodványok: nt. Vén Mihály esperes aához küldendőek, Bikfalvára.

Kolozsvárt, 1897. jan. 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.